

Samenlevingsopbouw

De nieuwe **Leergang Sociale Architectuur** richt zich op de tweede hoofdtak van het opbouwwerk: zelfstandig bijdragen aan maatschappelijke ontwikkelingen

Het **LNB** ging **in Parijs**, de bakermat van de Buurt Beheer Bedrijven, op zoek naar de Franse slag

Verslag van de **Vakconferentie Opbouwwerk 2003**:
'Grote kleine-kansen in de samenlevingsopbouw

Ten geleide

Colofon

Samenstelling en redactie:

Fenny Gerrits, (hoofdredactie),
Coby van Geffen (eindredactie),
Ed Kooger, Wil van de Leur
en Kees Stuurup.

Administratieve ondersteuning:
Patty Schellekens en John
Struiken.

Cartoon pag.13 Marnix Rueb.

Foto/illustratie omslag: foto:
LCO

Vormgeving/DTP: John Struiken.

Druk: Stimio Meteren.

Abonnementen:

De jaarabonnementsprijs
bedraagt €44,- voor het eerste en
€39,- voor het tweede en verdere
abonnementen. Losse nummers
kosten €12,50 (Prijzen exclusief
portokosten.)

Opzegging van abonnementen
dient schriftelijk vóór 1 december
te geschieden.

ISSN:0929-2187.

Redactie en administratie:

Prinsegracht 51,
2512 EX Den Haag,
Telefoon: 070-380 4431,
faxnummer: 070- 380 9973.

E-mail Internet:
info@opbouwwerk.nl

Advertentie tarieven zijn op aan-
vraag verkrijgbaar.

Kopijsluitingsdatum volgende nr.:
1-2-04

In dit dubbelnummer vindt u het volledige **verslag van de Vakconferentie Opbouwwerk 2003**, die dit jaar als motto had: *Grote kleine-kansen in de samenlevingsopbouw. Meer nog dan andere jaren stonden dit jaar vakinhoudelijke onderwerpen en de werkcondities centraal. Na de opening door conferentievoorzitter Joyce Hes kregen de deelnemers de uitkomsten van een quick scan onder opbouwwerkers door de BON en presenteerden NIZW-onderzoekers Loes Verplanke en Moniek Kremers de resultaten van hun 'rondgang' langs gemeenten en welzijnsinstellingen. 's Middags gingen de deelnemers aan de workshops met elkaar in gesprek op basis van drie -in de parallelsessies besproken- uitdagingen aan de beroepspraktijk: sociale ondernemingen, kwartiermaken en het ontwerpen van een sociale infrastructuur in nieuwe wijken.*

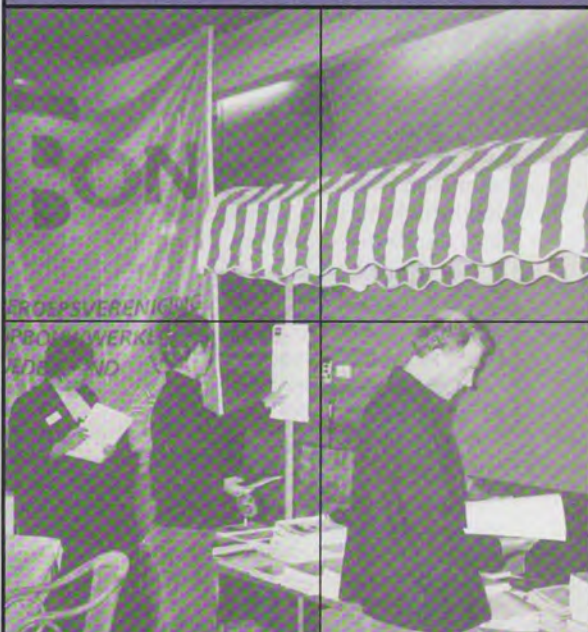
Het reguliere nummer opent met een verslag van het **uitwisselingsbezoek van de LNB aan Parijs**, de bakermat van de Buurt Beheer Bedrijven. Aansluitend informeert Peter Voogt de lezers over de nieuwe **Leergang Sociale Architectuur**, een unieke post-hbo-cursus op academisch niveau. 'Zo theoretisch als noodzakelijk, zo praktisch als mogelijk.'
In de rubriek Platteland een bijdrage die eerder verscheen in het Groene Hart magazine: een opmerkelijk interview met dr. Frans Thisen van de Universiteit van Amsterdam over de **leefbaarheid van dorpen**. 'Feitelijk is maar één vraag belangrijk: is het er goed wonen.'

In Vlaanderen staken het afgelopen jaar **ALLE opbouwwerker de koppen bij elkaar over actuele zaken in het opbouwwerk. Meer over het Vlaamse opbouwwerk** leest u op pagina 20. Op pagina 24 vindt u een verslag van het **tienjarig jubileum van de Zelfhulporganisatie voor Bedrijfsbeïndigers (ZOB)**. De organisatie die al tien jaar lang een luisterend oor biedt aan duizenden boeren en tuinders gaat voortaan verder onder de naam ZOB: *Zorg om boeren en tuinders.*

Inhoud

4. *Buurt Beheer Bedrijven met de Franse slag*, Fenny Gerrits
7. *Kleine stappen met een grote betekenis, en: Even voorstellen: de Noordelijke Opbouwwerkring (NOK)*
8. *Leergang sociale architectuur: 'bouwen aan nieuwe sociale verbanden'*, Peter Voogt
10. *Neem de natuur in de wijk, de wijk in de natuur*, Kees Stuurop en Gerwine Wuring
12. *Bericht van de uitgever, en: Internationale IUCISD-conferentie*
13. *Cartoon, Stunt- en acteerlessen tegen agressief gedrag*, Marnix Rueb
14. *LCO-platteland: Voor leefbaarheid dorpen is sluiten scholen geen probleem*, Marjan Arenoe
16. *Nieuwe instrumentenwijzer*
17. *XS-2 Sociaal fysieke krachtlijnen van stedelijke vernieuwing*
18. *Kiosk*, Jos van Meeuwen
20. *Opbouwwerk in perspectief: gewent-gewikt-gewogen*, Viboso Vlaanderen, met: *Handboek Samenlevingsopbouw in Vlaanderen, TerZake: sterke verhalen over mensen en buurten, en, Ideeënkit gaat online.*
23. *'Kennisbruggen' tussen onderwijs en praktijk, en: Kans van Slagen, werkboek voor burgers met maatschappelijke initiatieven*
24. *'Het wordt niet stil op het platteland, maar drukker'* Marijke van Oostende
26. *Stad en Land*, Coby van Geffen
Vakconferentie opbouwwerk
29. *Voorwoord*, Wil van de Leur
30. *Bespiegelingen over tijdgeest en opbouwwerk*, Joyce Hes
32. *Quick scan 'Opbouwwerk face to face'*, Ed Kooger
36. *Passen en meten in het opbouwwerk*, Monique Kremer en Loes Verplanke
41. *Koopman en dominee lopen elkaar in de weg*
42. *Parallelsessie A: Sociaal ondernemen, de opbouwwerkuitdaging voor de komende jaren*, Peter Voogt en Harry Broekman, verslag: Coby van Geffen
46. *Parallelsessie B: Niet de kip, niet het ei, Maar het nest*, Marieke van Geldermalsen, verslag: Fenny Gerrits
50. *Parallelsessie C: Kwartiermakerij op het platteland*, Hans Agterberg, verslag: Mart Schouten
53. *Workshop A: The street is the place to be*, Dick Meesterberends
54. *Workshop B: Kwaliteit bewoners gebruiken*, Margreet Hoogerkamp
55. *Workshop C: Staen voor je zaak*, Coby van Geffen
57. *Workshop D: Zoek de uitdaging*, Fenny Gerrits
58. *De Werkplaats*
60. *Advertentie*

Buurtbeheerbedrijven op zo

In november vond er in Parijs een grote internationale conferentie plaats, het Europees Sociaal Forum. Er kwam een keur aan Europese, maar ook wereldwijd actieve organisaties op af die zich drie dagen lang bezighielden met het bezoeken van workshops en plenaire bijeenkomsten. Dit Forum diende als achtergrond van een uitwisselingsbezoek tussen de netwerken uit Wallonië en Nederland met het Franse netwerk van Buurtbeheer bedrijven.

Om een indruk te krijgen van de sfeer op dat Forum heb ik gezocht naar informatie van andere bezoekers uit Nederland ... en gevonden. Op www.indymedia.nl vond ik een artikel van twee Nederlandse heren die er ook zijn geweest (Christian Ersten en Ralph Hoetmer van Alert/Groningen/ATTAC). Zij bogen zich vooral over de verdere ontwikkeling van de sociale fora. Het Forum in Parijs werd door de auteurs beschouwd als een succes en een interessante en leerzame ervaring.

"Het Forum in Parijs werd dit jaar het vervolg op Florence in 2002 en daarmee de Europese variant van de wereldwijde gewoonte om vrijhavens op te zetten in de neoliberale wereld. De Sociale Fora zijn ruimtes voor discussie en de ontwikkeling voor alternatieven. Net als in Florence was Parijs organisatorisch een groot succes, met eventueel als kanttekening de grote spreiding van de verschillende locaties. De Forum-bezoekers slaagden erin de waarde van het ESF te bewijzen. Er was sprake van een grote diversiteit aan organisaties (variërend van Trotskisten tot sociaal-democraten, van de PKK tot Caritas France) en individuen en een grote verscheidenheid aan discussies."

Deelraadslid van Pantin, ook aanwezig bij de workshop

Dit Sociale Forum diende als decor voor een uitwisselingsbezoek van het Landelijk Netwerk Buurtbeheer bedrijven aan het Parijse netwerk van Regies de Quartier het Comité National de Liaison des Regies de Quartier (het CLNRQ). Vanwege het feit dat de gemeente Parijs zwaar had ingezet op de organisatie en facilitering van dit Forum vond het CLNRQ het een goede gelegenheid om de partnernetwerken uit de andere Europese landen die aangesloten zijn bij het Europese netwerk uit te nodigen. Van de bevriende netwerken waren alleen de CRIC (Centre Regional d'Integration de Charleroi) en het Nederlandse netwerk aanwezig. Italië (Napels), Brussel en Duitsland (Aken) waren helaas afwezig. Uit Nederland waren vertegenwoordigers van buurtbeheer bedrijven uit Den Haag

(STIOLaak, LCO), Maastricht (BBB Maastricht West), Amsterdam (BuurtService Noord), Haarlem (HaarlemWerk) en Veendam (St. Mobiel) aanwezig. Helaas werd de meute bij aankomst in Parijs in tweeën gesplitst. Het ene deel (Maastricht en Amsterdam) verdween naar Bezons alwaar men werd ondergebracht en veel gelegenheid kreeg de wijk te leren kennen. Op vrijdag 14 november vond er ook een workshop plaats, georganiseerd door het Regie de Quartier du 19eme Nord, een buurtbeheer bedrijf daar in de buurt.

De groep Den Haag, Haarlem, Veendam verdween richting Montreuil waar meteen op donderdagmiddag een workshop was georganiseerd over 'Hoe buurtdiensten werden geïmplementeerd door de bewoners van de buurt': 's Avonds werden we naar Pantin

oek naar de 'Franse slag'

Thierry de Lavau, directeur van Eréqua blijft zich, met een van zijn medewerkers Sydney, bezighouden met het fysieke, ook tijdens de workshop

gebracht, naar het Regie de Quartier Eréqua in het Parc des Courtillières. De volgende ochtend was er meteen een workshop georganiseerd in het buurthuis.

De Franse slag

Dit begrip heeft voor mij een nieuwe inhoud gekregen. Natuurlijk, het staat traditioneel in onze taal voor slordigheid, onzorgvuldigheid en haastig geknoei. We kwamen echter, met het betreden van het eerste Buurtbeheer bedrijf in Montreuil bijna in een andere werkelijkheid terecht. In de als een soort kringgesprek opgezette workshop werden ons veel vragen gesteld over de régies in Nederland. En natuurlijk gingen wij toen ook vragen stellen. We kregen een hoop antwoorden en ook (eenvoudig) foldermateriaal.

Uit één van die folders kun je halen dat het Régie de Quartier in Montreuil alle mensen uit het gebied aanspreekt als bewoners (habitants) en hen drie rollen toekent. Allereerst 'les habitants salariés', dat zijn de buurtbewoners die in het Régie werken. Deze mensen hebben zonder aanwezigheid van een buurtbeheer bedrijf geen werk maar een uitkering, vergelijkbaar met onze bijstandsuitkering. Deze uitkering bedraagt ongeveer 400 euro. Als ze gaan werken in het bedrijf krijgen ze maximaal 900 euro. De tweede rol die 'les habitants' kunnen hebben is die van 'utilisateurs', de gebruikers, de afnemers. Voorts zijn 'les habitants' ook nog 'citoyens', burgers. Het Régie roept burgers op om 'acteur' te zijn, dat wil zeggen initierend, 'acteurs', 'citoyens et responsables'. En nou komt het. Als je dan vraagt

hoe zo'n Régie de Quartier aan de benodigde middelen komt om de mensen te betalen wordt er doodleuk gezegd: daar werken we voor. Na enig doorvragen betekent dit dat er geen subsidie van welke overheid dan ook aan te pas komt. De medewerkers van het Régie werken in opdracht van de gemeente, de woningcorporatie en andere instellingen in de wijk. Er bestaat een soort wijkraad waarin de woningcorporaties ('les bailleurs'), gemeente, andere wijkinstellingen en bewoners en huurdercollectieven vertegenwoordigd zijn. Dit collectief bespreekt nieuwe opdrachten, evalueert de kwaliteit van het geleverde werk en probeert een platform te zijn waar allerhande wijkzaken besproken kunnen worden, zeker ook sociale problemen. Ook is het een scharnier tussen overheid (macro) en wijkprofessionals (meso) en buurtbewoners (micro). De bottom-line is dat het eigenlijk de huurders en de belastingbetalers zijn die de diensten van het Régie betalen, via de lokale lasten en de huur. In Montreuil worden naast bovenstaande partners ook instanties die zich met arbeidsvoorziening bezig houden genoemd. Enigszins verbaasd, maar ook wel vol bewondering voor een dergelijk economisch fundament onder, wat bij ons toch veelal een gesubsidieerde overheidsdienst is, namen wij (na de nodige adressen en telefoonnummers uitgewisseld te hebben) afscheid. Zou het overal op die manier zijn opgezet?

Eréqua

Wie kent hem niet? Archimedes die in bad, nadat hij een briljante ingeving kreeg luidkeels 'Eureka!' (Grieks voor: Ik heb het gevonden!) riep. De Fransen zijn dermate op hun eigen taaleigen gesteld dat ze die uitroep zelfs hebben verfranst tot 'éréqua'. Het logo van dit BBB wordt dan ook verfraaid met een gloeilampje. In het werkgebied van Eréqua wonen erg veel Noord-Afrikaanse immigranten. Naast de fysieke werkzaamheden aan de troosteloze na-oorlogse flatjes, die les Courtillières rijk is, worden er veel sociale activiteiten ontplooid. Zo loopt er al een hele tijd een 'masker-project'. De kinde-

ren uit de wijk tekenen maskers en geven ze vorm in papier-maché en beplakken die naderhand met gekleurde stukjes plastic en glas zodat er een mozaïek ontstaat. Deze felgekleurde maskers helpen de kinderen hun emoties uit te drukken en aan elkaar uit te leggen. Verder zijn ze waanzinnig decoratief.

Het nieuwste project is het maken van een reusachtige 'courtillière', het beestje waar dat deel van de wijk naar genoemd is. Een courtillière is een veenmol, oftewel een molkrek. Een viezig beestje dat zich vooral in tuinen ophoudt. De omwonenden van 'les courtillières' noemen de wijk echter de kakkerlak-wijk. En omdat helemaal niemand in de wijk wil wonen die naar zo'n verachtelijk beest als een kakkerlak is genoemd, wordt er nu via een reusachtige zelfgemaakte molkrek aandacht gevestigd op wat een 'courtillière' nu eigenlijk wel is.

Bij aankomst 's avonds kregen we een door de bewoners zelfgemaakte maaltijd. Geen Franse culinaire hoogstandjes, maar ... cous-cous. En het was heerlijk. De volgende dag gingen we in de ochtend naar het 'maison de quartier', het wijkhuis. Daar waren vertegenwoordigers van Régies uit Arles, Toulouse, Orléans, Marseille, Angers, Clichy La Garenne, alsmede een plattelandsregie uit Mauvesin aanwezig. Ook Den Haag, Haarlem en Veendam waren aanwezig, evenals enkele vertegenwoordigers van de AERdQ (Association Européenne de Régies de Quartiers) uit Wallonie (Charleroi, de stad waar het Europese secretariaat is gevestigd).

Aanwezig waren ook meneer Tomasi uit Marseille en de voormalige voorzitter van het Franse netwerk, Guy Dumontier. Als voorzitter trad Thierry de Lavau op, directeur van Eréqua. Het gesprek ging over bewonersinitiatieven in de wijk. ('La place essentielle que les habitants ont et doivent avoir dans le montage, le développement, dans la vie tout court d'une régie.') Het Régie de Quartier verteent die regie van burgers over hun eigen leven. Via het regie kunnen burgers zelf invloed uitoefenen over hun leefomstandigheden, ook in economische zin.

Monsieur Tomasi maakte op mij veel indruk, niet alleen daar in Les Courtillières. Ik had hem al eerder meegemaakt, tijdens een workshop van het ESF, waar ikzelf ook een korte inleiding hield. Mij viel op hoe ontstellend geëmotioneerd hij sprak. Hij had er steeds over dat de bewoners in zijn werkgebied voor alles 'dubbel moesten betalen'. De

Zeki Berzhout, werkzaam bij STIOlaak voor de ingang van het wijkhuis

eerste keer, tijdens het Forum snapte ik dat niet helemaal. Maar nu viel het kwartje: eréqua. Die arme mensen in Marseille betalen ook belasting en huur, maar krijgen er volgens Monsieur Tomasi niets voor terug doordat de sociale problemen in zijn wijk te groot zijn (het territoire is ook veel te groot voor één regie) om in de verste verte te kunnen worden opgelost via een régie. Waarschijnlijk schieten andere sociale voorzieningen in dat gebied ook volledig tekort, omdat het régie geen poot aan de grond krijgt en niet behoorlijk als intermediair kan fungeren, zoals elders wel het geval is.

Het kwartje

Welnu het kwartje. Wat kun je als Nederlander leren van die gegevens over deze 'Franse slag', die daar dus wel wordt gemaakt, maar in Nederland niet. Wij komen niet verder dan het vijfde taakveld in het BBSH, weet u nog. Gemeente en corporatie zijn beide verantwoordelijk voor de openbare ruimte in de wijk. Daar heb ik nog eens een Olympiade-conferentie over georganiseerd (1997). Vele wipkippen zullen daar hun bestaan aan hebben te danken.

In Frankrijk nemen corporaties dus samen met huurders en gemeente en belastingbetalers verantwoordelijkheid voor de hele mikmak. En de sociale ruimte, en de conditie van de woningen, en de aanwezigheid en effectiviteit van sociale instellingen in de wijk. En ook biedt dit samenwerkingsverband nog de mogelijkheid aan vele werklo-

ze Fransen om op een fatsoenlijke manier hun eigen brood te verdienen. Daar is geen landelijke subsidie meer bij nodig. Het verschil met Nederland is dat corporaties hun huurpenningen dus kleinschalig investeren in de gebieden waar ze ze hebben geïnd. In het belang van de sociale pijler Nederland, die door voortdurende bezuinigingen verder aan slagkracht inboet zou ik willen pleiten voor een 'statut', een wettelijke regeling die soortgelijke als in Frankrijk aangetroffen constructies ook in Nederland mogelijk maakt.

Voordat ik naar Parijs toeging gruwde ik een beetje van die linkse taal die rond het ESF werd gebezigd. Het deed me denken aan mijn studententijd in Groningen, waar links in allerlei gradaties de scene luidruchtig domineerde. Veel holle kreten, dacht ik en verder niet. Ook de Franse uitingen omtrent acteurs, citoyens et cetera, heb ik altijd als een soort taaleigen beschouwd dat uit de tijd van de Franse Revolutie stamde, en sindsdien betekenisloos geworden. Ik schaam me diep. Want het bezoek aan Parijs was zeer inspirerend. En ze doen daar echt gewoon wat ze zeggen!

"Si la vie n'est pas belle, c'est que nous n'avons pas su l'arranger" (Senegalees spreekwoord.)

Als het leven niet mooi is, is dat omdat wij dat niet hebben kunnen regelen. Hoe waar!

<

Kleine stappen met een grote betekenis

Eind september verscheen bij het LCO een publicatie over patiëntenparticipatie. Het boek beschrijft de ervaringen binnen het project Gezondheidsparticipatie in Den Bosch-Oost, waarin mensen uit kwetsbare groepen actief worden betrokken bij de ontwikkeling van een zorgaanbod afgestemd op hun wensen en behoeften. Dit proces is door Mariet Paes van het LCO geëvalueerd en methodisch beschreven onder de veelzeggende titel *Kleine stappen met een grote betekenis*.

In het eerste deel staat de theoretische onderbouwing centraal. Wat is participatie? Wat is gezondheidsparticipatie? En hoe leer je participeren? Het begrip empowerment geeft een kader aan het proces hoe mensen

leren participeren. Dit deel was de basis voor de pilot en de in het derde deel beschreven werkwijzen. De beschrijving van het verloop van het project in Den Bosch-Oost met alle successen en tegenslagen is beschreven in het tweede deel. Hierin staan ook tips die anderen kunnen gebruiken als zij met zo'n traject aan de slag willen gaan. In dit deel zijn veel praktische ervaringen opgenomen van deelnemers aan groepen en bijeenkomsten. Dit deel wordt afgerond met een beschrijving van de voorwaarden die noodzakelijk zijn voor deze werkwijze. In deel drie zijn de in het project gehanteerde en ontwikkelde werkwijzen opgenomen. Uit alle praktische ervaringen zijn schetsmatige modellen voortgekomen. Die staan hier beschreven, net als vele voorbeelden en praktische uitwerkingen daarvan. De praktische uitwerking, voorbeeldprogramma's, vragenlijsten en uitnodigingen zijn terug te vinden in deel vier. Ze staan op een cd-rom achter in de publicatie. Het boek gaat over mensen uit kwetsbare groepen die leren participeren. Door de tekst heen zijn de levensverhalen opgeno-

men van wijkbewoners, de mensen waar het in deze publicatie om gaat. Zij vertellen hun geschiedenis, hoe zij hebben leren participeren. De publicatie is te bestellen bij:

Het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO)
Zwolle, tel: 030 - 42332112, fax: 038-
4230714, e-mail: lcoz@opbouwwerk.nl
Kostprijs boek en cd-rom €30,- plus €2,50
administratie- en verzendkosten

<

Even voorstellen:

De Noordelijke Opbouwwerk Kring (NOK)

Al een aantal jaren bestaat in de provincies Groningen, Friesland en Drenthe de NOK, een informele club van opbouwwerkers. De NOK wil een platform zijn van en voor de opbouwwerkers in het noorden van Nederland en wil vooral werken aan deskundigheidsbevordering, informatie-uitwisseling en promotie van het vak opbouwwerk.

De Noordelijke Opbouwwerk Kring (NOK) is in 1998 ontstaan als uitvloeisel van een

masterclass Opbouwwerk in het Drentse Zeegse. NOK staat niet alleen voor Noordelijke Opbouwwerk Kring, maar de NOK is ook de top van een huis. Als de NOK bereikt is, is het huis voor een belangrijk deel voltooid. Vanaf de NOK heb je een prachtig overzicht over de omgeving. Voor opbouwwerkers is het juist essentieel voor het vak om en breed blikveld te hebben. Jaarlijks worden twee of drie low-budget themabijeenkomsten belegd, zoveel mogelijk op een bij het thema passende locatie. Zo werd voor een bijeenkomst over jongerenopbouwwerk een jongeren centrum gekozen en was het kleine Friese dorp Luxwoude de zeer passende locatie voor het thema dorpsvisies.

Iedereen die zich verwant voelt aan het vak van opbouwwerker (in Noord Nederland) kan lid worden van de NOK. Alleen individuen kunnen zich aansluiten, want het is een club van mensen! Het lidmaatschap kost niets; alleen voor deelname aan de themabijeenkomsten, die beginnen met een gezamenlijke informele lunch, of eindigen met een eenvoudige broodmaaltijd wordt een bescheiden bijdrage betaald. De bijeenkomsten worden aangekondigd in een digitale Nieuwsbrief: NOK-OUT!!!

Aanmelden kan bij het secretariaat:
w.oldengarm@deploeg.nl
Doen!
Dick Meesterberends. <

Leergang Sociale Architectuur

'bouwen aan nieuwe sociale verbanden'

De nieuwe Leergang Sociale Architectuur is een -unieke- post-hbo-cursus op academisch niveau. De Leergang richt zich op de tweede hoofdtak van het opbouwwerk: zelfstandig bijdragen aan maatschappelijke ontwikkelingen, 'maatschappelijke ontwikkeling' dan vooral opgevat als vormen van zelfwerkzaamheid van burgers. Daarnaast voorziet de Leergang in de behoefte de eigen deskundigheid te bevorderen.

In de fysieke sector is het werken aan vormgeving, samenhang en beeldbepaling van de bebouwing een duidelijke opgave. Dat geldt voor het maken van nieuwe (vervangende) gebouwen en het werken aan functieverandering. Er is wetgeving gericht op behoud en herstel van waardevolle gebouwen en welstandscommissies zien toe op het uiterlijk en de afstemming daarvan op de omliggende bebouwing. Architecten vervullen in dit domein een cruciale functie. In de sociale sector heeft de opbouwwerker eenzelfde functie. Hij/zij kent het 'sociale weefsel' en de dragers ervan, constateert functieverlies en ziet waar leemte ontstaan. De opbouwwerker werkt aan het inwoven van nieuwe groepen. Voorts heeft hij oog voor eigen initiatief en eigen organisatievormen en weet hoe deze te ondersteunen opdat ze tot gelding kunnen komen. Met name het laatste (de tweede hoofdtak) is op de achtergrond geraakt.

Spotlight op tweede hoofdtak
'Zelfstandig bijdragen aan maatschappelijke ontwikkelingen' is de tweede hoofdtak van

1. De eerste hoofdtak betreft het adviseren en ondersteunen van maatschappelijk actieve groepen

het opbouwwerk. Het vormt de focus van deze leergang. 'Maatschappelijke ontwikkeling' dan vooral opgevat als vormen van zelfwerkzaamheid van burgers. Gericht op het scheppen van diensten, voorzieningen, organisaties of bedrijven die voorzien in behoeften die tot dan toe miskend werden door de overheid of marktpartijen. We leren deelnemers samenhang aan te brengen tussen een nieuw maatschappelijk initiatief en bestaande instituties in de samenleving. Waar wordt de aansturing gemist? Wat zou beter kunnen dan wat nu gebeurt. Is het wenselijk om relaties aan te gaan met instituties? Hoe verhoudt dit zich tot een eventuele 'professionalisering' van het initiatief zelf? We sporen de cursisten aan de plaatselijke context, met collega-professionals door te lichten. Tijdens de opleiding maken de deelnemers zich criteria en

Zo theoretisch als noodzakelijk, zo praktisch als mogelijk

vaardigheden hiertoe eigen. Op het eind van de leergang weet de deelnemer welk referentiekader instrumenteel is om aanspraken van instanties en verwachtingen van burgers op elkaar te betrekken. Zijn/haar interventierepertoire is verrijkt.

Kenmerken van de leergang
De leergang is bedoeld voor professionals in de samenlevingsopbouw met ervaring die hun palet van competenties willen verbreden en verfijnen. Voorts is de leergang bedoeld voor de opleidingsgeven van deze sociaal werkers. Immers bij brede welzijnsinstellingen zijn zij bepalend voor kwaliteit en herkenbaarheid van de opbouwwerk inbreng. Deelnemers leren niet alleen naar 'best' en minder 'best practices' te kijken, ze leren ook regels voor hun handelen op te stellen, plus anderen te bevragen op hun 'regels (en logica) van het spel'. De opleiding is zowel casusgericht als regel geïntendeerd.

De opleiding kan wat zwaarte betreft direct worden ingevoegd in een Masteropleiding op post hbo-niveau. Dit alles onder het motto: zo theoretisch als noodzakelijk, zo praktisch als mogelijk. Er komen relatief veel gastdocenten. Deskundigen voor proces, issue en terrein specialismen. Naast face to face contacten wordt een deel van opleiding (opdrachten; student-student consultatie en huiswerkvragen) via internet gedaan. Ook wordt zorg besteed aan het inbedden van de kennis en vaardigheden in de lopende projecten van de deelnemers.

Toespitsing naar competenties
Meer in het bijzonder zal getraind worden op de volgend competenties:

* De manoeuvreerruimte voor eigen professioneel handen vergroten om nieuwe combinaties, extra coalities te kunnen

- smeden. Een en ander gericht op het (doen) maken en op hun plek krijgen van ontbrekende dienstarrangementen en productie-initiatieven.
- * Sensitiviteit ontwikkelen voor afstand tussen burgers en overheid; gebruikers en aanbieders van voorzieningen/diensten. In het bijzonder gaat het om het zicht krijgen op matches en mismatches, dus geslaagde overbruggingen, respectievelijk nog aanwezige kloven.
 - * Vaardigheid in het analyseren van invloeden op kleinschalig burgerinitiatief. Het betreft maatschappelijke, beleidsmatige en professionele invloeden op het proces van zich organiseren en tot bloei brengen van zo'n initiatief.
 - * Het interactief kunnen ontwerpen van dienst arrangementen en productie-initiatieven. Inclusief het opstellen van praktijk-ondersteunende monitoring.
 - * Deze ontwerpen tot haalbare voorstellen

ontwikkelen en de voorstellen voorzien van draagvlak plus besluitvormingstraject.

- * Organiseren: initiatiefgroep praktisch steunen bij groepsvorming en bedrijfsvoering. Met aandacht voor verantwoording en kennis van monitoringstechnieken om hiermee kansen te vergroten.
- * Druk uitoefenen en aandacht mobiliseren. Functionarissen en burgers ertoe brengen om barrières voor kleinschalige initiatieven te slechten. 'Non-decisionmaking' doorbreken; kansen signaleren; pleit bezorgen, blokkades in de omgang opheffen. De opleiding stimuleert de deelnemers om creatief tegenstellingen te overbruggen en in te spelen op de mogelijkheden die zich voordoen in de plaatselijke samenleving.
- * Bevorderen van groei die in overeenstemming is met draagkracht en perspectief van de deelnemers.

Twee soorten kennis

De Brit Henderson onderscheidt voor het opbouwwerk twee soorten kennis: 'know about' en 'know how'. Bij 'know about' gaat het om 'weten waar men het over heeft, weten waar je moet zoeken als je nader inzicht wilt verkrijgen'. Hiervoor hanteren we de volgende leerdoelen na afloop van de leergang:

- weet de deelnemer hoofdzaken te benoemen van XYZ *);

(* Lees voor XYZ: samenlevingsopbouw, maatschappelijke ontwikkeling en vernieuwing, actief burgerschap, kleinschalig initiatief, trends in het lokaal sociaal beleid, het welzijnswerk en het openbaar bestuur.)

- kan deze overdragen aan actieve groepen met wie hij/zij samenwerkt;
- weet zich een opinie te vormen over actuele issues op de terreinen van XYZ;
- kan zich verstaan met bestuurders en uitvoeringsspecialisten op gebied van XYZ;
- weet waar hij/zij nadere informatie moet zoeken en waarden op deze terreinen.

Voor de 'know how' focus (methoden, technieken en vaardigheden) hanteren we de volgende vier leerdoelen. Na afloop van de leergang weet de deelnemer:

- manoeuvreerruimte voor eigen handelen te vergroten;
- matches en mismatches te herkennen;
- voorstellen te ontwerpen;
- voertuigen voor verandering in gang te zetten.

Onderzoeksmateriaal als fundament

Recent onderzoek van LCO en BON wijst op een toenemende behoefte aan hoogwaardige bijscholing. Toonaangevende beroepsgenoten onderkennen de noodzaak van scholing op postdoctoraal en post-hbo-niveau: een Masteropleiding Opbouwwerk. Deze leergang valt te zien als een pilot-module voor die Masteropleiding. De leergang maakt gebruik van recent onderzoeksmateriaal omtrent burgerinitiatief. Onder de titel 'weven aan samen leven' liet het LCO in 2002-2003 hiernaar onderzoek verrichten. In de publicaties De Grote Kleine-Kansen Atlas, Draggers en Schragers en Onteigening worden de opbrengsten van dit onderzoek vevat. De desbetreffende onderzoekers leveren ook een bijdrage aan de leergang.

Zelfstudie

De leergang vergt naast de veertien dagen aanwezigheid ongeveer zeven dagen voorbereiding (bestuderen teksten, voorbereiden van bijeenkomsten). Een opdracht die daarbij gedurende de gehele leergang 'meeloopt' is: decodeer, monitor en verander waar nodig werkcondities (plaatselijk en binnen de instelling) voor het voluit manoeuvreert als sociaal architect.

Bovendien wordt verwacht dat de cursist een eigen project inbrengt in de leergang.

De opgave luidt: zet voor een complex probleem en arrangement in elkaar dat helpt. Werk aan dit initiatief fungeert tevens als een eindopdracht. Het ontwerpatelier vindt daarnaast ook plaats via internet. In het webwerkplaats geven cursisten elkaar tussen de zittingen via het web interview over lopende projecten. Een docent treedt op als webmaster tijdens deze uitwisselingen.

Docent en certificaat

De leergangleiding berust bij dr. H. Broekman in samenwerking met drs. P.W. Voogt. Gastdocenten worden in overleg met de deelnemers gekozen. Certificaat met medewerking van het College van Advies en Toezicht op het Opbouwwerk.

plaats:

Een zalencomplex nabij Centraal Station Utrecht.

Tijden:

Zeven blokken van vier dagdelen op donderdag en vrijdag, telkens om de drie weken.

Periode (voorlopige indicatie):

Januari 2004 - mei 2004. <

Opbouw per blok	Begindeel onderwerp	Vervolg onderwerp
Dag 1 <i>Ochtend</i>	Capita Selecta: 'Hedendaagse Issues Samenlevingsopbouw'	Trends in de maatschappelijke omgeving van de professional
Dag 1 <i>Middag</i>	Practicum Methoden en Technieken 2* hoofdtak	Case bespreking van kleinschalige initiatieven a.d.h.v. 'Weven aan Samenleven'
Dag 2 <i>Ochtend</i>	Innovatieleer/ Verandermanagement	Theorie en praktijk van kleinschalige zelforganisatie
Dag 2 <i>Middag</i>	Galerie van Portfolio's: de cursisten brengen hun opdrachten in het vizier.	

Aanmelden: Voor 5 januari 2004 bij het Landelijk Centrum Opbouwwerk. Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag. Of via fax 070-3809973 of e-mail info@opbouwwerk.nl

Kosten: € 2.800,-. Deze kosten zijn boven € 500,- (met een maximum van € 15.000,-) fiscaal aftrekbaar. (De extra scholingsaf trek voor instellingen ten laste van de loonheffingen vervalt per 1-1-2004)

KORTING 30%: indien de deelnemer inschrijft met een verklaring van de werkgever dat er ruimte is voor sociaal architectenwerk in het eigen takenpakket, bedraagt het cursusgeld € 1.960,-.

Neem de natuur in de wijk

Het project 'Neem de natuur in de wijk, de wijk in de natuur' heeft in Amsterdam en Rotterdam vier stadstuinen geadopteerd om te dienen als inspirerend voorbeeld voor anderen. De tuinen zijn opgezet door en in beheer bij buurtbewoners en vrijwilligers. Het project brengt de waarden van deze tuinen voor bewoners, bezoekers en gebruikers in beeld. Er wordt aandacht besteed aan de voorwaarden die nodig zijn om dergelijke initiatieven van de grond te krijgen en ze op de lange termijn overeind te houden.

Door natuur in de stad en aan de randen van de stad in handen te geven van bewoners wordt op veel plaatsen de kwaliteit van de woonomgeving verhoogd. In multiculturele wijken biedt samen tuinieren ruimte om samen te leven. Kerktuinen worden omgetoverd tot een 'hof van lof' en natuurontwikkelingsgebieden worden wijkplaatsen voor zieken en gehandicapten. Het gaat dan bijvoorbeeld om aanleg en beheer van wijkstuinen, educatieve wijkparken en volkstuinjes of stiltetuinen. 'Neem de natuur in de wijk, de wijk in de natuur' wil deze initiatieven van buurtbewoners verbinden, versterken en verbreiden via bijeenkomsten, excursies, publicaties, een film en een website.

Het project maakt de waarden zichtbaar die in deze initiatieven tot uitdrukking komen. Verwaarloosde terreinen, saaië gronden en onaantrekkelijk kijkgroen krijgen weer functie als karakteristieke plekken in de buurt. Rust en ruimte in de natuur dichtbij huis stimuleert zorg en aandacht voor planten en

De volkstuin Ecotuin West in Bos en Lommer in Amsterdam

dierenleven in de stad en biedt nieuwe mogelijkheden voor participatie en ontmoeting van mensen van verschillende culturen.

Natuur en groen in de stad dragen bij aan het sociale, geestelijke en lichamelijke welbevinden van bewoners en bezoekers. Typisch (groot)stedelijke problematiek (vervuiling, drugsverslaving, probleemjongeren, stress, burn-out en sociaal isolement) wordt her en der succesvol aangepakt door stadstuinen en natuurparken een plaats te geven

in het functioneren van de wijk. De grote waarde van natuur in en om de stad moet meer doordringen bij beslissers in politiek, bedrijfsleven en overheid.

'Samen leven, samen tuinieren' In de Amsterdamse wijk Bos en Lommer is van een verwaarloosd terrein een prachtige (multiculturele) volkstuin gemaakt, de 'Ecotuin West' met als motto 'samen leven, samen tuinieren'. Bewoners uit verschillende cultuurgroepen hebben er een (volks)tuin-

de wijk in de natuur

je en beheren het complex gezamenlijk. Er wordt getuinierd en gecreëerd. Zomers worden er allerlei activiteiten georganiseerd. De tuin functioneert als groen hart in een stedelijke omgeving, waar mensen met heel diverse achtergronden contact met elkaar onderhouden. Turkse en Marokkaanse kinderen leren hier over de natuur via diverse educatieve activiteiten.

Eerste publicatie:

Ecotuin West Bos en Lommer

Begin 2004 verschijnt de eerste publicatie van het project over de 'Ecotuin West', een van de inspirerende voorbeelden. Hierin wordt beschreven hoe natuurbeleving en zorg voor de natuur in een multiculturele grootstedelijke omgeving mogelijk kan worden gemaakt. De multiculturele ontmoetingstuin in de wijk kan een uitvalsbasis zijn voor natuureducatieve activiteiten buiten de stad. Integratie wordt bevorderd door onderlinge uitwisseling van de waarden die natuur in en om de stad voor diverse culturen heeft. De handleiding levert tips en modellen voor het samen met buurtbewoners en vrijwilligers organiseren van ecologisch tuinieren, natuurbezoek en natuurbeheer. De publicatie wordt geproduceerd in samenwerking met Veldwerk Nederland.

Volgende publicaties

In volgende publicaties van 'Neem de natuur in de wijk, de wijk in de natuur' zullen ook de andere inspirerende voorbeelden worden beschreven:

Hof van Lof Oranjekerk - Amsterdam

Momenteel worden de groengebieden rond vele kerken en kapellen tot nieuwe ontmoetingsplaatsen gemaakt door de plaatselijke geloofsgemeenschap. In de Amsterdamse wijk De Pijp is bij de Oranjekerk een 'hof van lof' aangelegd als

een plaats voor bezinning. De ecologisch beheerde gebieden zijn een aantrekkelijke plaats voor diverse planten en dieren. In de tuin helpen ook buurtbewoners mee in het beheer, waardoor de tuin een buurtfunctie heeft voor ontmoeting en sociaal contact. Pluktuinen voorzien de kerk en de liturgie van bloemen om de seizoenen te volgen. Zo kan ook aandacht worden besteed aan de mogelijkheid in de voedselconsumptie de seizoenen te volgen.

De Ruige Hof - Amsterdam

Door inzet van bewoners uit Amsterdam Zuid zijn tien jaar geleden twee terreinen gespaard van verdere bebouwing. Er is ruimte gecreëerd voor een natuurgebied met als doel natuur dichterbij de stadsbewoners te brengen. De heemtuin en de kruidtuin zijn toegankelijk gemaakt voor rolstoelgebruik. Hiervan kunnen onder andere zieke kinderen uit het nabijgelegen AMC en een instelling voor verstandelijk gehandicapten bij Abcoude profiteren. De gehele inrichting en het beheer van het terrein staan in het teken van respect voor de natuur. Ook werkt de natuurvereniging De Ruige Hof samen met boeren bij weldevoelbescherming en slootkantenbeheer in aangrenzende gebieden. Het natuurcentrum organiseert educatieve activiteiten waardoor mensen kunnen blijven leren.

Het Oude Westen - Rotterdam

Eind jaren tachtig realiseerde de Actiegroep Het Oude Westen het Wijkpark. Later werden een Wijktuin en de Volkstuinen aangelegd. Goedkoop recreëren in de wijk is nu mogelijk door de schaarse buitenruimte een zinvolle bestemming te geven. Het Oude Westen ligt midden in het centrum. Rondom davert het verkeer, wolkenkrabbers en kantoren van ondoorzichtig glastorenen hoog boven de woningen van de

wijk. Wijkpark en wijktuinen bieden een kleine oase van rust en stilte voor de wijkbewoners, maar ook voor de kantoorbewoners van de omringende kantoorcomplexen. De ruimte moet steeds opnieuw verdedigd worden tegen oprukkend 'lawaaï' dat het park wil bezetten.

'Neem de natuur in de wijk, de wijk in de natuur' is een samenwerkingsproject van FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling, Landschapsbeheer Nederland, het Landelijk Centrum Opbouwwerk en de Raad van Kerken in Nederland. Er wordt nauw samengewerkt met het NIDO programma 'Landbouw en Groen voor een Gezonde Samenleving', dat wordt uitgevoerd door Wageningen Universiteit en Research. Het project is voortgekomen uit de campagne 'En dan nu: échte welvaart' en wordt mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van VSB Fonds, Habitat Platform en het NIDO.

Neem de natuur in de wijk, de wijk in de natuur

p/a LCO, Postbus 1004, 8001 BA Zwolle,
tel 038- 4232112, fax 038-4232112
lcoz@opbouwwerk.nl / www.opbouwwerk.nl

<

Bericht van de uitgever

Het gaat MO/Samenlevingsopbouw natuurlijk niet anders als heel veel gezinnen, ondernemingen en instellingen: economisch slecht weer, een regering die de paraplu weghaalt, en stijgende kosten. Aangezien ook de abonnees met diezelfde depressie te maken hebben, is het al te kort door de bocht het huishoudboekje van MO/Samenlevingsopbouw weer op orde te krijgen met een forse verhoging van de abonnementsprijs en de losse verkoop.

Daarom is - met in acht-neming van het Cruyfiaans adagium dat elk nadeel ze voordeel hep - gekozen voor een intelligente 'mix'.

* MO/Samenlevingsopbouw verschijnt eens per kwartaal

dit levert voordelen op in redactionele, druk- en verspreidingskosten;

* MO/Samenlevingsopbouw wordt vakinhoudelijk verrijkt

met name komt er veel meer aandacht voor opbouwwerk-praktijken in andere landen en lokale (multi-)media-strategieën van het opbouwwerk;

* MO/Samenlevingsopbouw blijft evenveel informatie leveren

anders gezegd: op jaarbasis blijven de abonnees en de losse nummerkopers qua omvang evenveel tekstpagina's ontvangen;

* MO/Samenlevingsopbouw volgt voortaan de seizoenen en dat betekent dus dat elk seizoen substantieel 'dikker' edities van het vakblad op de mat zullen ploffen met als verschijningsdata het begin van de lente, de zomer, de herfst en de winter.

Zo kan én de klimatologische depressie gepareerd worden, én een vernieuwing en versterking tot stand gebracht worden.

Het maakt het ook mogelijk de onontkoombare stijging van de abonnementsprijs binnen de perken te houden.

Met ingang van 01-01-2004 zal de jaarabonnementsprijs €44,- gaan bedragen. Tweede en verdere abonnementskosten vanaf die datum €39,-. De aanschaf van een 'los nummer' wordt wel aanmerkelijk duurder en gaat €12,50 kosten.

De redactie van MO/Samenlevingsopbouw en de uitgever staan er voor dat u als abonnee en lezer in 2004 informatief en kwalitatief hoogwaardig bediend zult worden!

Graag wensen wij u en de uwen fijne feestdagen en een gezond en voorspoedig 2004 toe!

De uitgever

Internationale IUCISD-conferentie

Van 23 tot 25 september 2004 organiseert het bestuur van de Europese Afdeling van het Inter-University Consortium for International Social Development (IUCISD) de tweejaarlijks Europese IUCISD Conferentie. De conferentie wordt gehouden in Graz, Oostenrijk en heeft als onderwerp: 'Face of research in European Social Development: Aims, Results, Impact'.

De conferentie richt zich op het promoten van de verschillende onderzoeksmethoden op het terrein van Europese maatschappelijke ontwikkelingen. De aandacht zal zijn gericht op onderzoek op het gebied van:

- gemeenschapswerk en ontwikkeling;

- invloed van burgers op het sociale leven;

- professionalisering van maatschappelijk werk.

Onderzoekers worden uitgenodigd onderzoeksprojecten en resultaten in de bovengenoemde gebieden te presenteren. Datzelfde geldt voor studies naar andere relevante maatschappelijke programma's en projecten die van invloed zijn op de sociale ontwikkeling.

De presentaties mogen ook individuele problemen behandelen (zoals armoede, geweld, drugs misbruik, etnische conflicten, racisme), en het beleid uit de landen van de deelnemers.

Een van de belangrijke presentaties wordt gehouden door dr. Philip Davies, Professor in Onderwijs aan de Universiteit van Oxford en directeur van Beleids Evaluatie van het Ministerie in het Verenigde Koninkrijk. Dr. Davies zal zijn aandacht richten op aanwijsbare sociale ontwikkeling en welzijn. De organisatie zal de geselecteerde bijdragen aan de Conferentie bundelen en uitgeven. Excerpten kunnen worden gestuurd naar

Uni. Ass. Mag. Dr. Arno Heimgartner, Abteilung für Sozialpädagogik, Institut für Erziehungs- und Bildungswissenschaft, Universität Graz, Merangasse 70/II, A-8010 Graz, Austria.

E-mail: heim@gewi.kfunigraz.ac.at
Samenvattingen van één pagina kunnen worden ingestuurd tot 31 januari 2004. Zet uw volledige naam en adres, telefoon- en faxnummer(s) en e-mailadres boven aan de pagina en geef aan onder welk van de drie subthema's van de conferentie het excerpt past. Eind maart 2004 worden de auteurs geïnformeerd over de uitkomsten van de conferentie.

Deze Europese IUCISD Conferentie wordt, in samenwerking met het ministerie van Welzijn, het Institute of Education Sciences en de Universiteit van Graz, gehouden in het Institute of Education Sciences aan de Universiteit van Graz. De voertaal is Engels. De website van de Conferentie is: <http://www-gewi.kfunigraz.ac.at/edu/face>. <

Stunt- en acteerlessen tegen agressief gedrag

Utrechtse jongeren die met hun scheurende scooters mensen de stuipen op het lijf jagen, kunnen straks schitteren als acteurs en stuntmannen in een grootse show in Utrecht. Het gesubsidieerde project moet agressie op straat verminderen en tolerantie verhogen.

Onorthodox is het zeker, dit nieuwe project De Utrechtse Held voor agressieve jongeren. De idee erachter is dat deze jongeren iets positiefs doen met hun agressieve neigingen. Dat ze hun 'negatieve energie' omzetten in iets creatiefs, waarmee ze mensen kunnen vermaken en waardoor ze waardering, begrip en zelfrespect krijgen. Dit moet de agressie verminderen en de tolerantie tussen culturen vergroten. 'Als je geweld onderdrukt, gaat het van kwaad tot erger,' zegt initiatiefnemer, acteur, regisseur en stuntman Didier Chabi. 'Die behoefte aan agressie kun je beter kanaliseren. Bovendien geven we de jongeren een beroepsperspectief, want zonder dat ga je op de verkeerde manier aandacht trekken.' Via scholen en hulpverleners worden jongeren bijeengezocht, die tijdens workshops opgeleid worden tot stuntman en/of acteur. De makers krijgen de komende twee jaar 118.700 euro voor het project uit het Fonds Sociale Integratie van de gemeente. Aan het project wordt meegewerkt door bekende filmregisseurs. Chabi (30), wonend in Utrecht, komt uit het West-Afrikaanse Benin. Hij deed de filmacademie in Parijs en acteerde in de tv-serie All Stars en de film Floris. Chabi verzorgt onder meer stunts in het Duitse filmpark Babelsberg, waar hij met motoren door ruiten, water en vuur

springt. In Parijs had Chabi de eerste ervaring met een anti-agressieproject. Daar werd ingespeeld op de interesses van jongeren, zoals voetballen en schilderen. Zijn manier jongeren te helpen ontwikkelde hij, toen hij in het filmpark zag dat je agressie kwijt kon in stunts. Chabi werkt in De Utrechtse Held samen met freelance regisseur en cameraman Hans Jonkhart uit Utrecht en acteur en dramadocent Matasyo Kagwa uit Kenia.

De regisseurs Jean van de Velde van de film Lek en All Stars, en de Algerijnse Karim TraVdia van de film De Poolse bruid, zijn enthousiast over het project, en zien daarin mogelijkheden jongeren bij films te betrekken. Het Nederlands Film festival heeft al interesse getoond voor de film The making of the show, die ook wordt gemaakt. In twee wekelijkse workshops van vier uur bereiden groepjes van vijftien jongeren zich in drie maanden voor op een show in Utrecht. De groepen zijn zeer divers: autochtoon, allochtoon, agressief, goedmoedig, jongen, meisje, alles door elkaar.

Naast onderwijs in het filmvak, zoals acteren, stunts en scenario's schrijven, krijgen de jongeren een stevige sociale training. Daarin wordt hun een spiegel voorgehouden en leren zij zich te beheersen. Een ex-crimineel zou tijdens de training kunnen vertellen hoe hij spijt heeft van zijn verleden; een politiemann of een Marokkaanse buurtvader kan uitleggen wat hij allemaal uit de kast moet trekken om de veiligheid te bewaren.

Utrechts Nieuwsblad, 22 november <

Voor leefbaarheid dorpen sluiten scholen geen probleem

Primair bestaansrecht dorp is wonen

Voor de leefbaarheid van een dorp is feitelijk maar één vraag belangrijk: is het er prettig en goed wonen? Dat winkels, sportaccommodaties en scholen verdwijnen is in dit verband geen enkel probleem. Het behouden van deze voorzieningen met subsidie is geld wegslijten. En het bouwen van nieuwe woningen om de schaalvergroting bij te kunnen houden, is al helemaal zinloos.

Dat stelt Frans Thissen, universitair docent bij de afdeling Geografie en Planologie van de Faculteit der Maatschappij- en Gedragswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. Hij is van mening dat een 'autonoom dorp' met een eigen levensmiddelenwinkel, school, zwembad, sportveld, openbaarvervoer halte, enzovoorts een con-

cept is van het verleden. 'Dorpen zijn ontstaan vanuit de noodzaak tot verzorgen. Dat zie je terug in de opbouw. De kerk in het midden, de scholen ernaast en de markt eromheen. Alles in de sfeer van verzorgen was de bestaansbasis van het dorp. Nu is het primair bestaansrecht van een dorp het wonen. De voorzieningen zijn minder relevant.'

Eén van de oorzaken van het verdwijnen van de voorzieningen in kleine kernen is de schaalvergroting die op haar beurt weer deels te wijten is aan de stijging van de loonkosten. Voor rendabele supermarkten, zwembaden en scholen is een hogere omzet nodig en dus meer klanten, bezoekers, c.q. leerlingen. Maar de consument heeft – dankzij de grotere mobiliteit – meer mogelijkheden om te kiezen voor voorzieningen buiten het dorp. Mogelijkheden waarvan hij in praktijk dan ook zeer regelmatig gebruik maakt. Bij bijvoorbeeld boodschappen doen bestaat niet langer zoets als 'trouw aan de dorpswinkel'. Feitelijk heeft de consument in een dorp de beschikking gekregen over meer voorzieningen. Dat die wat verder van huis zijn, is voor de meesten geen probleem.

School

"Ik heb de neiging om te zeggen dat het verdwijnen van voorzieningen uit een dorp geen probleem is. Ook niet wanneer de laatste school sluit. Dat ligt vaak erg gevoelig. Mensen zeggen dan dat het dorp dood dreigt te gaan. Dat is niet zo. Ik volg twee dorpen in Zeeland: Ossensisse in Zeeuws-Vlaanderen en Serooskerke op Schouwen-Duiveland. Daar zijn recent scholen gesloten. Sommige mensen zeiden van tevoren: nu slaat de verloedering toe. Nee dus. Het blijven aantrekkelijke dorpen om in te wonen. Op de plaats van de school staan nu huizen met nieuwe bewoners. In Serooskerke zijn gezinnen met schoolgaande jonge kinderen juist oververtegenwoordigd. Want het is er gewoon heel prettig leven. Het meest cruciaal voor de leefbaarheid van een dorp is: zit het met het wonen goed?"

De woonfunctie van een dorp wordt goed vervuld wanneer de kwaliteit van de huizen goed is en de woonomgeving veilig. Dat laatste aspect slaat zowel op de sociale als de verkeersveiligheid. 'Ik ken voorbeelden van dorpen die worden geterroriseerd door zwaar vrachtverkeer. Dat doet sterk afbreuk

pen is probleem

Foto: Aschwin Snel

UvA-docent Frans Thissen: Met gemeenschapsgeld een winkel of school draaiende houden, is geld wegsmissen

aan de woonfunctie. Dan zie je dat mensen wegtrekken. Maar niet als voorzieningen verdwijnen.'

Minder mobiel

Thissen vindt dat overheden de voorzieningen op een regionaal en niet op lokaal niveau moeten benaderen. Alleen voor groepen die geen auto hebben en dus veel minder mobiel zijn, kan het verdwijnen van lokale voorzieningen echt een probleem zijn, stelt hij. Want zij zitten veel meer vast aan hun woonplaats. Hij denkt daarbij onder meer aan mensen die zich geen auto kunnen veroorloven of schoolkinderen. "Dat probleem moet je vanuit die specifieke groep benaderen. Het is geen ruimtelijk probleem, maar een probleem dat gekoppeld is aan een bepaalde categorie mensen. Ook in de stad zijn kinderen die niet lopend of niet veilig naar de muziekschool kunnen. Met gemeenschapsgeld een winkel of school draaiende houden, is geld wegsmissen. Dan kun je beter zorgen voor een oplossing specifiek voor de groep. Bijvoorbeeld een belbus die de mobiliteit van de niet-autobezitters vergroot." De universitaire docent constateert dat met

name drie groepen mensen het autonome dorp nog graag in stand willen houden: degenen die er geboren en getogen zijn, degenen die binnen het dorp wonen en werken en lokale bestuurders. "Zij pleiten voor nieuwbouw als middel om de voorzieningen op peil te houden. Maar tegen de schaalvergroting van bijvoorbeeld een supermarkt is gewoon niet op te bouwen. Dan moet een dorp vaak enkele malen zo groot worden. En dan is het het dorp niet meer." Bij scholen is het niet zo hard gegaan, geeft Thissen toe, maar ook daarvoor zou flink bijgebouwd moeten worden om de schaalvergroting bij te houden. Bij scholen speelt bovendien dat het traditionele gezin met kinderen steeds minder voorkomt. Met andere woorden: wie garandeert dat de nieuw gebouwde huizen betrokken worden door huishoudens met schoolgaande kinderen?

Gemeenschapsinitiatieven

Er is slechts één soort voorziening waarvan de wetenschapper het absoluut noodzakelijk vindt dat deze in een dorp aanwezig is. "In wonderdorpen, een omgeving waar de bewoners van harte voor gekozen hebben,

ontstaan spontaan vanuit de gemeenschap vaak allerlei initiatieven, zoals een jaarlijkse barbecue, een internetsite over het dorp of een kleine bibliotheek. Daarom is een overdekte ruimte om samen te komen belangrijk. Voor binnen – bijvoorbeeld een dorps-huis, een schoollokaal of een kroeg – en buiten, gewoon een groene plek die openbaar toegankelijk is. Dus eigenlijk twee voorzieningen."

<

*In de rubriek platteland dit keer een bijdrage die eerder verscheen in het Groene Hart magazine: De opvattingen van dr. Frans Thissen van de Universiteit van Amsterdam over het voorzieningenniveau op het platteland willen we de lezers van MO/Samenlevingsopbouw niet onthouden. Misschien een artikel om op te reageren? We plaatsen uw mening graag!
Reacties aan Dick Meesterberends:
dj.meesterberends@opbouwwerk.nl.*

Nieuwe instrumentenwijzer

De Instrumentenwijzer Habitat, de gereedschapskist met aansprekende en inspirerende instrumenten en praktijkvoorbeelden voor de stedelijke vernieuwing, is geheel vernieuwd. Op 26 november bracht Habitat Platform in Antwerpen de instrumentenwijzer uit in boekvorm met als titel *Instrumentenwijzer Habitat, Processen in Stedelijke vernieuwing, Grotestedenbeleid en Plattelandsvernieuwing* en met een geheel vernieuwde website.

In de nieuwe Instrumentenwijzer zijn meer aansprekende buitenlandse instrumenten en praktijkvoorbeelden en een waarderings-systeem opgenomen. Met de criteria sociale samenhang, participatie en sociale duurzaamheid wordt elk instrument van één of meer sterren voorzien. De interactieve website is voorzien van een geavanceerd zoek-systeem, de aquabrowser, een associatieve, zelflerende zoekmethode.

De Instrumentenwijzer Habitat is een onafhankelijke wegwijzer die:

- * tot hulp dient om de complexe processen in de verbetering van onze woonomgeving soepeler te laten lopen;
- * op een aantal criteria een waardeoordeel toekent in de vorm van sterren. Een soort Michelingids in processen van stedelijke vernieuwing, grotestedenbeleid en plattelandsvernieuwing;
- * ook voorbeelden uit het buitenland omvat, zowel uit omliggende landen als uit de rest van de wereld;
- * als boek een handzame basisgids vormt en waarvan de digitale vorm – de website, www.instrumentenwijzer.nl – de actualiteit bedient;
- * een nieuwe zoekmethode op de website introduceert, en vooral ...
- * inspireert om aan de slag te gaan.

De brug slaan tussen binnen- en buitenland, tussen ontwikkelingssamenwerking en stedelijke vernieuwing; dat is de missie van de Instrumentenwijzer 2004. In het werk van het Habitat Platform blijkt voortdurend dat er veel overeenkomsten zijn tussen de wijze waarop in de wereld wordt gewerkt aan verbetering van de woon- en leefomstandigheden. Over en weer valt veel te leren. Maar overal staan mensen centraal.

De Instrumentenwijzer is bedoeld voor iedereen die bezig is met veranderingen in de steden, op het platteland, in wijken en in buurten: van wethouder tot beleidsmedewerker, van corporatiedirecteur tot bewonerscommissie, van ontwikkelaar tot klant, van welzijnswerker tot politiegagent. De instrumenten hebben alle te maken met vormen van participatie en interactie.

De website van de Instrumentenwijzer kent een interactieve opzet: het Habitat Platform richt zich op contact met de gebruikers, op communicatie met degenen die actief zijn in de processen die zich afspeelen in de grote steden, het platteland en alles daartussen. Zo valt ook over en weer te leren: elkaar informeren, adviseren, corrigeren en vooral: inspireren!

Conferentie

Onder het motto 'Antwerpen Anders' bezochten de deelnemers aan de werkconferentie de stad Antwerpen. De Instrumentenwijzer Habitat werd juist daar gelanceerd, om daarmee de internationale dimensie te benadrukken. Ook Antwerpen is een plek in het buitenland waar de stedelijke problematiek zich manifesteert en waar leerzame praktijkvoorbeelden te vinden zijn. In de morgen volgden de deelnemers een van de vier stadswandelingen, onder leiding van Antwerpen Averechts, een collectief van professionals dat kritische excursies organiseert. Na afloop konden de projecten die de deelnemers hadden bezocht, worden beoordeeld met de toetsingscriteria uit de nieuwe Instrumentenwijzer. In het Ecohuis had een levendige discussie en uitwisseling plaats met Belgische stedenbouwkundigen, projectleiders en een vertegenwoordiging van het Antwerps gemeentebestuur.

"Leuk om te zien hoe vlak over de grens de stedelijke vernieuwing wordt aangepakt," constateerden medewerkers van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, afdeling Wonen en Economie, die aan de conferentie deelnamen. "De liberale Antwerpse stedelijke vernieuwingspraktijk is onvergelijkbaar met de Nederlandse aanpak waarin overheidssturing nadrukkelijk centraal staat. Toch biedt de Antwerpse praktijk op het niveau van concrete instrumenten inspirerende voorbeelden op het gebied van burgerparticipatie, duurzaamheid en sociale samenhang. Zo'n Ecohuis midden in de stad, waar burgers een paar dagen kunnen wonen om ecologische snuffjes aan den lijve te ervaren en uit te proberen of een meldingsplicht voor personeel van een woningcorporatie werkt, waardoor onderhoudsklachten en overlastproblemen op individueel niveau snel en adequaat aangepakt en verholpen kunnen worden, daar kunnen wij in Nederland zeker wat van leren."

Informatie:

drs. Ron Spreekmeester (directeur Habitat Platform)

070-3738010

ron.spreekmeester@vng-habitat.nl

drs. Janneke Jansen, (projectleider Instrumentenwijzer)

070-3738737

janneke.jansen@vng.nl

www.instrumentenwijzer.nl

<

Sociaal fysieke krachtlijnen van stedelijke vernieuwing

Ruim driehonderd deelnemers aan de conferentie 'Sociaal-fysieke krachtlijnen van stedelijke vernieuwing' op 4 december 2003 in de Meervaart in Amsterdam zijn van mening dat de sociale pijler nog veel sterker moet worden.

Herstructurering van wijken en buurten is een ingrijpend proces waarin bewoners en sociale voorzieningen een belangrijke rol moeten spelen. In vijftien verschillende werkgroepen is op de conferentie gekeken naar ervaringen en plannen, nieuwe ideeën en methodieken. Er blijkt een enorme hoeveelheid aan kennis beschikbaar te zijn, maar de lokale praktijk is weerbarstig, en overal weer anders. De conferentie voorzag duidelijk in de behoefte om van elkaar te leren, om die kennis te delen. Lokaal moet het vorm krijgen. De sociale pijler moet aan de bak. De aftrap werd gegeven door Herman Meijer, tot vorig jaar wethouder in Rotterdam. Hij zette de discussie meteen op scherpe door ervoor te pleiten het opdrachtgeverschap bij de bewoners te leggen. De bewoners moeten betrokken worden als burgers die mede vorm geven aan het vernieuwingsproces. De sociale pijler kan volgens hem meer 'doorzettingsmacht' krijgen als zij een sociaalplan-team formeren, hun kennis integreren en op basis van een grondige analyse een sociaal programma van eisen opstellen.

De bij sociaal en fysiek betrokken ministeries realiseren zich ook dat ze moeten samenwerken om de voorwaarden te creëren van een sociaal verantwoorde aanpak van de stadsvernieuwing. Voor VWS gaat het volgens staatssecretaris Clémence Ross vooral om samenwerken en afrekenen. De problemen van de steden kunnen alleen worden opgelost als ook VROM en VWS samenwerken om voor gemeenten de voorwaarden te creëren voor een integrale effectieve aanpak. De bewoners moeten daarin een belangrijke plaats innemen en ondersteund worden. Ook voor de minister van VROM Sybilla Dekker is de betrokken-

heid van bewoners een hard punt, en ook zij benadrukt het belang van de samenwerking op alle niveaus. Het gaat niet alleen om stenen en structuren, maar vooral om mensen en hun samenleven, om complete steden. Tijdens de conferentie kwamen drie hoofdpunten centraal te staan; bewoners betrekken, integraal werken en financiering

Bewoners betrekken

Alle ervaringen die op tafel komen maken duidelijk dat het niet eenvoudig is om vorm te geven aan de betrokkenheid van alle bewoners. DE bewoner bestaat niet. En de zeggenschap van de bewoners staat snel op gespannen voet met de beleidsdoelstelling van gemeenten of corporaties om eenzijdig samengestelde wijken te veranderen. Maar corporaties en welzijnsinstellingen zien mogelijkheden om hier creatief mee om te gaan in de ondersteuning van bewoners, het articuleren van hun wensen, en hen betrekken bij de selectiecriteria. Een gedifferentieerde samenstelling van een woonwijk kan gerealiseerd worden door koopwoningen te bouwen in wijken met veel sociale huur én andersom.

Veel betrokkenen zijn van mening dat er alles aan gedaan wordt om sociaal en fysiek in het proces vorm te geven. De vaak landelijke kritiek wordt als eenzijdig ervaren. Verkering lijkt vooral een probleem van de ministeries. Het is goed dat VWS en VROM dit proberen te doorbreken. Integraal werken is moeilijk. De sociale pijler moet zich beter organiseren om financiering af te dwingen. Daarvoor zal de sector duidelijk moeten maken wat hun inzet oplevert. Het gaat daarbij om tellen en vertellen. Uiteindelijk zijn de sociale proceskosten relatief laag.

Ook voor de lange termijn moet het belang van de sociale investeringen zichtbaar gemaakt worden. Daar ontbreekt het nu aan, terwijl er wel voorbeelden zijn. In de welzijnssector loopt een landelijk project om 'best practices' te achterhalen als het gaat om de contractcyclus tussen gemeenten en de instelling en het vaststellen van de klanttevredenheid. In de werkgroep Financiering van herstructureringsplannen zijn financieringsconstructies tegen het licht gehouden om de waarde van welzijn op

tafel te krijgen. Want een goed voorzieningenniveau leidt tot een hogere huur- of koopprijs. Die waarde kan door corporaties ingezet worden voor de financiering van sociale voorzieningen. Toch overheerst aan het slot de bezorgdheid over de financiering van de sociale pijler in het kader van het grotestedenbeleid. Landelijke bezuinigingen kunnen tot een gat in de financiering van de sociale pijler leiden die niet door corporaties en gemeenten kan worden gedicht.

Conclusie

De sociale sector moet zelfbewuster optreden, maar ook is het voor de fysieke pijler buitengewoon belangrijk dat de sociale pijler overeind blijft.

Zie voor meer informatie, voorbeeldprojecten, contactpersonen en weblinks www.X-S2.nl en dan specifiek het dossier samenwerking sociaal-fysiek. <

X-S2 werkt onder andere mee aan 'Social Quality Matters (SQM). SQM is het actieprogramma over ICT en Sociale Kwaliteit. Wat kan de opbouwwerker met ICT om de sociale kwaliteit te verhogen? Ditmaal: Wat kan ICT betekenen voor de sociale kwaliteit tijdens de herstructurering van wijken?

De Driebergenbuurt in Deventer wordt geherstructureerd. Van de fysieke wederopbouw wordt gebruik gemaakt om in deze buurt een breedbandnetwerk aan te leggen. Daarnaast worden er een aantal activiteiten georganiseerd die moeten bijdragen aan het verbeteren van de sociale cohesie in de wijk. ICT is hierbij ondersteunend als middel voor communicatie, discussieplatform voor bewoners en informatiedrager (over individuele bewoners en buurt). Een belangrijk uitgangspunt vormt het inspelens op de veranderende woonwensen van oude en nieuwe bewoners.

Eén van de voorbeeldprojecten is het BIVAK project. BIVAK staat voor Buurtgeoriënteerde Interactieve Vitaliserings Actie Kaart. Door middel van BIVAK kunnen bewoners en organisaties informatie zoeken over verschillende buurten. Tevens moet de informatie uit BIVAK de bewoners stimuleren zelf activiteiten te ondernemen in de buurt en een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van hun leefomgeving. Voor meer informatie over de activiteiten in Deventer, kijk www.sqm.nl en klik op de digitale broedplaats Deventer.

Werkzaken

Op 1 januari 1991 werd de arbeidsvoorzieningsorganisatie in Nederland van een rijksdienst met lokale vestigingen, de arbeidsbureaus, een openbaar lichaam bestuurd door een tripartiet Centraal Bestuur voor de Arbeidsvoorziening (het CBA, met vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemersorganisaties en het rijk), dat richtlijnen gaf aan 28 RBA's (regionale besturen). Zo werden de sociale partners betrokken bij en mede verantwoordelijk gemaakt voor het functioneren van de arbeidsvoorzieningen en werd het mogelijk om in te spelen op specifieke regionale omstandigheden.

Ook toen was Nederland in de ban van een economische recessie die kortstondig een einde maakte aan het werkgelegenheidsherstel in de tweede helft van de jaren tachtig. In 1993 verscheen het eerste nummer van **WerkZaken**. Praktisch personeelsadvies voor ondernemers, een uitgave van de Arbeidsvoorziening, met regionale edities, gericht op ondernemers en bedrijven. In de loop van de jaren negentig sloeg de situatie op de arbeidsmarkt om van overschotten (werkloosheid) naar tekorten (werkgevers die wanhopig op zoek waren naar personeel). De kritiek op het functioneren van de arbeidsvoorziening bleef. Inmiddels is de werkloosheid terug. De arbeidsbureaus hebben in 2002 plaats gemaakt voor Centra voor Werk en Inkomens. Ook dat heeft de kritiek op arbeidsvoorziening en reïntegratie niet doen verstommen.

WerkZaken bestaat dus tien jaar. In het jubileumnummer (**oktober 2003**) wordt in vogelvlucht teruggekeken op de ontwikkelingen op het gebied van personeel en organisatie (P&O) in het laatste decennium. In een tijdsbalk worden de

belangrijkste feitelijke gebeurtenissen en veranderingen in de sociale wetgeving (ingrepen in de WAO, terugdringing ziekteverzuim, arbeidsdeelname minderheden, gelijke behandeling, arbeid vreemdelingen, arbeidstijden en arbeidsduur, flexibiliteit en zekerheid, et cetera) weergegeven.

Op de arbeidsmarkt is sinds 1993 veel veranderd. De beroepsbevolking groeide van 6,4 miljoen naar 7,5 miljoen (een toename van het arbeidsaanbod met 110.000 mensen per jaar). Het opleidingsniveau van de beroepsbevolking steeg fors. Het aantal mensen met alleen basisonderwijs nam af. Het percentage van hoog-opgeleiden (met een academische of hogere beroepsopleiding) steeg van 23 naar 28 procent. Nog steeds echter overtreft de vraag naar hoog-opgeleiden het aanbod. Wat weer moeilijk te rijmen lijkt met het bericht in de **Volkskrant (4 december 2003)** dat tweederde van de afgestudeerden terechtkomt in een baan onder hun opleidingsniveau!

Een relatief nieuw fenomeen is de ontgroening en vergrijzing van de beroepsbevolking. Het aantal twintigers op de arbeidsmarkt daalde in tien jaar met 600.000 (van 2,6 tot 2 miljoen).

Het aandeel van 45-plussers in de beroepsbevolking groeide tegelijk van bijna 28 procent in 1995 naar 33 procent in 2003. Een op de drie personen in de beroepsbevolking is dus 45 jaar of ouder. Gezien de lage participatiegraad in die leeftijdscategorie hebben nog maar weinig bedrijven gekozen voor een effectief leeftijdsbewust personeelsbeleid. Met alleen strafmaatregelen van de regering tegen vroegde uitstreding zal dit arbeidsmarktprobleem niet opgelost worden.

Vrouwen hebben het laatste decennium een deel van hun achterstand op de arbeidsmarkt ingelopen. Hun participatiegraad steeg van 47 naar 58 procent tegen een gemiddelde participatiegraad van 70 procent. Vrouwen werken echter nog steeds meer in deeltijd dan mannen. Ze verdienen nog steeds minder.

De positie van vrouwen op de arbeidsmarkt houdt de gemoederen dan ook nog steeds bezig. Recentelijk wordt regelmatig de vraag opgeworpen waarom vrouwen minder doordringen tot topfuncties. Terwijl bedrijven naarstig speuren naar talent, stromen vrouwen slechts mondjesmaat door. Volgens oud-staatssecretaris Margo Vliegthart, tegenwoordig voorzitter van het Health Management Forum en als zodanig betrokken bij een onderzoek naar vrouwelijk management in de zorg, ligt dat voor een deel aan de vrouwen zelf. Zij rijden zichzelf in de wielen door zich te laten leiden door een viertal vooroordelen: 1. de mythe van het fulltime werken; 2. de aversie van vrouwen tegen de ratrace; 3. de moeilijke overstap van staf- of beleidsfuncties, waarin veel vrouwen werkzaam zijn, naar managementfuncties; 4. vrouwen kijken te hoog op tegen de eisen die een topfunctie stelt (**de Volkskrant, 29 november 2003**).

Tegelijk verdringt volgens **Management Team (24 oktober 2003)** de manager met feminiene eigenschappen momenteel in hoog tempo de ouderwetse macho. Dat moet toch kansen bieden.

Het maandblad Opzij (november 2003) stelt het arbeidsethos van vrouwen ter discussie in verband met het relatief groot aantal jonge vrouwen dat tegenwoordig in de WAO belandt: Willen vrouwen wel werken? (Jack Spijkerman scoort op de feministische meetlat een magere 6+)

Het is gelukkig niet allemaal kommer en kwel. **Management Team** zocht en vond veertig vrouwelijke hoogvliegers onder de veertig jaar

die zich volgens het blad warm lopen om in de naaste toekomst het mannelijk zakenbolwerk aan de top binnen te dringen.

WerkZaken gaat in zijn terugblik ten onrechte volledig voorbij aan de gevolgen van de internationalisering voor de arbeidsmarkt en aan de veranderingen in de positie van allochtonen op de arbeidsmarkt.

Ook het opleidingsniveau van de allochtone beroepsbevolking is de laatste tien jaar sterk gestegen. Dankzij de werkgelegenheidsgroei in de tweede helft van de jaren negentig liep ook de werkloosheid onder allochtonen sterk terug. Nu de werkloosheid weer oploopt dreigen echter met name jonge allochtonen dankzij het last-in-first-out principe (lifo) het slachtoffer te worden. Op dit moment is maar liefst 10 procent van de hoog-opgeleide allochtonen werkloos tegen slechts 3 procent van de autochtone hoog-opgeleiden. Iets gaat er dus niet goed

(**Intermediair, 27 november 2003**)

Overigens blijkt uit recent onderzoek dat een meerderheid van de werknemers af wil van het lifo-principe. Zelf één op de drie werknemers met twintig dienstjaren of meer bij dezelfde werkgever is tegen. De vakbonden willen er echter (nog) niet aan.

In het dossier Management en Welzijn in het jubileumnummer van **WerkZaken** wordt melding gemaakt van de verplichte aansluiting van bedrijven bij arbeidsondersten, de opkomst van het mede-werkerstevredenheidsonderzoek ten tijde van de schaarse op de arbeidsmarkt (volgens

Management Team van 7 november 2003 blijkt uit die onderzoeken dat de Nederlandse werknemers steeds blijer worden naarmate het ontslagen regent bij bedrijven!), de onstuimige introductie van de flexplekken (het fenomeen lijkt alweer op zijn retour), het ontstaan van een nieuwe beroepsziekte de muisarm (RSI)

en de hernieuwde aandacht voor reïntegratie en WAO, werkstress en burnout, ziekte en verzuim. De stijl van leidinggeven heeft, tenminste zo wordt beweerd, een totale omslag gemaakt: de traditionele, dictatoriale manager heeft het veld geruimd voor de moderne, coachende manager.

Op het gebied van de ontwikkeling van de arbeidsvoorwaarden hebben goede en slechte tijden elkaar de laatste tien jaar afgewisseld. Tot twee jaar geleden was werkgevers niets te gek om werknemers binnen te halen.

Tegenwoordig klagen werkgevers weer dat ze zoveel sollicitatiebrieven binnenkrijgen op een personeelsadvertentie.

Stabiel, schoon, sociaal. Shell Sinds de jaren negentig is imago steeds belangrijker geworden voor bedrijven. Jaarlijks strijden grote ondernemingen om de titel beste onderneming. In het imago-onderzoek van Interview NSS kwam Shell dit jaar als beste onderneming uit de bus. Het bleef de nummer twee van vorig jaar Heineken voor. Volgens **Management Team (24 oktober 2003)** een prestatie van formaat: "Het bedrijf is erin geslaagd zijn imago om te buigen van een vervuulende, onderdrukkende en arrogante multinational naar een milieuvriendelijk, betrokken concern dat midden in de samenleving staat. Je zou vergeten dat Shells belangrijkste activiteit nog altijd de winning, raffinage en verkoop van olie is. Dat is knap. Daarmee is Shell de terecht winnaar van dit onderzoek, want dat gaat precies over imago."

Het imago van Ahold heeft, zoals te verwachten was, het afgelopen jaar zware averij opgelopen. Het bedrijf kelderde van een jarenlange nummer-één positie naar de top-drie van slechtste ondernemingen, nog maar net boven de NS en UPC.

De beste onderneming is overigens niet per se de beste werkgever. Met die eer ging volgens **Intermediair (16 oktober)** ook dit jaar ABN Amro strijken. Het Intermediair Beste Werkgevers

Onderzoek baseert zich op een vergelijking van onder meer arbeidsvoorwaarden, flexibiliteit, opleidingsmogelijkheden en loopbaanperspectieven voor vrouwen. Shell en Heineken komen niet in de top-25 voor.

Nog meer werkzaken

WerkZaken gaat in zijn terugblik eveneens voorbij aan een andere in het oog springende ontwikkeling op het gebied van de arbeidsvoorwaarden in de laatste tien jaar, namelijk de toenemende individualisering van de arbeidsvoorwaarden in de vorm van de opkomst van cao's à la carte. Volgens

Bondgenoten Magazine (december 2003) wordt het cao-keuzemenu steeds populairder. FNV

Bondgenoten zocht uit welke keuzes de werknemers maken. De pc en extra verlof scoren het hoogst.

Bondgenoten Magazine besteedt verder speciaal aandacht aan de positie van laag-opgeleiden op de arbeidsmarkt. Volgens het blad hoeft weinig tot geen scholing geen probleem te vormen.

Tenminste, zolang je jong, gezond en goedkoop bent. Maar als je je baan kwijtraakt en je hebt geen diploma, dan heb je een groot probleem.

De 36-jarige bestuurder-nieuwestijl van de FNV, Ton Heerst die zijn vakbondscarrière begon bij het CNV en daarna de overstap maakte naar de FNV-bond voor militairen, stelt zich aan de leden van FNV Bondgenoten voor als een meester van de klare taal: "Ik houd niet van beroepswerklozen. Hoezo kan een professor geen kranten rondbrengen? En de pisbakken moeten toch echt worden schoongemaakt." In de **Volkscrant (2 december 2003)**, waarin hij zich uitspreekt tegen het sluiten van de grenzen voor werknemers uit nieuwe lidstaten van de Europese Unie, plaatst hij zichzelf politiek uiterst rechts in de PvdA en uiterst links binnen de VD'. Hij is de enige van het vijfkopppige federatiebestuur die geen lid is van een politieke partij.

In **Aaneen**, het blad van de **ABVAKABO (28 november 2003)**, wordt het najaarsakkoord tussen werkgevers, werknemers en kabinet van 14 oktober voor de bondsliden verklaard. De ledenraadpleging door de FNV door middel van een referendum was een nouveauté. 18,5 procent van de leden (217.000 van de 1,2 miljoen) bracht zijn stem uit. 56,5 procent stemde voor. De leden hebben deze nieuwe vorm van vakbonddemocratie omarmd: 94 procent staat er tamelijk tot heel positief tegenover (**FNV-Magazine, 26 november 2003**). Het oude vakbondskader makt.

De ledenraad van ABVAKABO is inmiddels akkoord gegaan met de nullijn wat de salarissen betreft. De bond zet voor de nieuwe cao's in op werkzekerheid, solide pensioenen en 'slim werken'. Het blad besteedt ook aandacht aan de pogingen van werkgevers om cao-bepalingen te omzeilen door het afsluiten van nepcao's met spookbonden, die financieel volledig van hen afhankelijk zijn (vroeger heetten dat 'gele bonden'). Dat gaat zelfs minister van Sociale Zaken De Geus te ver. De oud-CNV-bestuurder dwarsboomde onlangs de plannen van uitleenbedrijf Van Noordt Personneelsdiensten om zijn werknemers buiten de uitzendcao te houden. De kersverse directeur van Thuiszorg Den Haag, Frank Vijg, verdedigt in Aaneen zijn omstreden aanpak van de ziekteverzuim binnen zijn organisatie. Hij noemt het volkomen normaal dat hij zijn medewerkers aanspreekt op hun persoonlijke levensstijl. Hij kwam in het nieuws toen hij een dikke werknemer van Thuiszorg Den Haag op dieet zette.

Is dit alles? De dertigersdip. Alles wat ze aanraakten veranderde in goud. School, studie, werk, het kon in de jaren negentig niet op. Ze werden door de werkgevers uit de schoolbanken geplukt. Ze blaakten van het zelfvertrouwen. Op hun arbeidsvoorwaarden en carrières stond geen maat. Sinds twee jaar staan ze echter stil.

Tweederde van de hoog-opgeleiden dertigers heeft inmiddels een reorganisatie achter de rug. Een deel zit werkloos thuis. Anderen hebben zwaar in moeten leveren. "Ik verdien de helft van vroeger en doe werk waarvoor ik vijf jaar geleden nog niet mijn bed uit zou zijn gekomen."

Het zelfvertrouwen is danig geslonken, blijkt uit de jaarlijkse Intermediair Loopbaanenquête (**13 november 2003**).

Intermediair (4 december 2003) en **Management Team (7 november 2003)** portretteren de generatie van de dertigers, die het moeilijk hebben met tegenslagen en die zich vertwijfeld afvragen: heb ik te vroeg gepiekt?

Zeggenschap

Het blad **Zeggenschap**, het 'platform, waar de verschillende partijen op het gebied van arbeidsverhoudingen elkaar ontmoeten, inspireren en tot nadenken aanzetten, is in een nieuw jasje gestoken. Het blad is voortaan iets minder dik maar de verschijningsfrequentie gaat van vier naar zes keer per jaar, zodat beter kan worden ingespeeld op de actualiteit. In het nieuwe nummer (**december 2003**) ontkent FNV-voorzitter Lodewijk de Waal dat er sprake is van een crisis in de vakbeweging. Arbeidsmarktonderzoeker Paul de Beer, de nieuwe bijzondere hoogleer-aar arbeidsverhoudingen aan de Universiteit van Amsterdam (Henri Polak-leerstool) presenteert zijn tien geboden voor de vakbeweging: 1. Verhoog het loon; 2. Verklein de inkomensverschillen; 3. Verschaf sociale zekerheid; 4. Vergroot de werkzekerheid; 5. Verbeter het werk; 6. Verkort de arbeidsduur; 7. Overbrug de tegenstelling tussen arbeid en kapitaal; 8. Democratiseer de onderneming; 9. Emancipeer achtergestelde groepen; 10. Verhef de arbeiders (streef meer na dan alleen materiële verbetering).<

Opbouwwerk in perspectief

Als opbouwwerker ondersteun je diverse doelgroepen, heb je te maken met het beleid en werk je samen met de meest uiteenlopende organisaties. Maar wat is jouw positie en welke manoeuvreerruimte heb je als professionele opbouwwerker in die arena? In Vlaanderen staken het afgelopen jaar ALLE opbouwwerkers de koppen bij elkaar over actuele zaken in het opbouwwerk. Een terugblik.

Als opbouwwerker zit je vaak geprangd tussen aan de ene kant de logica van de overheid die afrekenet op onmiddellijk zichtbare resultaten en aan de andere kant de hoge eisen van mondige bewoners. Voer je als opbouwwerker in de toekomst alleen nog opdrachten uit in gemeentelijke regie? Werk je enkel in opdracht van bewoners en in hoeverre ga je in op hun vragen? Zelf wil je wellicht nadrukkelijker kiezen voor groepen die sociaal uitgesloten zijn, die geen stem hebben in het beleid en die zelden of nooit participeren aan het georganiseerde verenigingsleven – de civiele maatschappij. Word je als opbouwwerker niet uitgedaagd om beweging te maken met andere organisaties over de (buurt)grenzen heen in het perspectief van een multiculturele samenleving? Ook tal van lokale besturen hechten veel belang aan een interactief beleid en zoeken aansluiting bij de initiatieven van bewoners.

Velen vragen zich niettemin af hoe ze dat in de praktijk kunnen brengen. Erkent de overheid de opbouwwerker daarbij als evenwaardige partner?

We vonden het in Vlaanderen tijd om over die actuele onderwerpen met ALLE opbouwwerkers de koppen bij elkaar te steken. We zetten hiermee een traditie van samen denken verder. Het was een niet te missen proces met de sector dat bakens uitzet in de positionering van het opbouwwerk ten aanzien van doelgroep, beleid, organisaties en bewegingen. In het levendig debat met de sector gingen we niet over één nacht ijs. We namen de tijd voor dialoog met daarin drie speermomenten:

Gewenst (22 mei 2003)

Een aantal eminente sprekers confronteerden ons met actuele uitdagingen in de

Ideeënkit gaat on-line

De Ideeënkit bevat een divers gamma aan technieken die opbouwwerkers toepassen in hun praktijk. Ideeën van en voor opbouwwerkers en mensen die aan de slag willen gaan met bewoners.

Elke techniek wordt kort beschreven in een fiche. De technieken zijn ondergebracht in vier clusters: aanspreken, motiveren en activeren van bewoners, projectmatig werken aan een taak met bewoners, samen met bewoners beleidsbeïnvloedend werken en werken in een groep. Surf vanaf 1 januari 2004 naar www.viboso.be

Programma voorjaar 2004

Vorming

VIBOSO

Gewenst-gewikt-gewogen

samenleving en reflecteerden op de positie van het opbouwwerk. De klemtoon lag op het krijgen van informatie, die stof bood tot nadenken. Op het programma stond:

* Opbouwwerk tussen bewoners en beleid: de derde logica ...

door Marcel Spierts, docent Haagse Hogeschool en Hogeschool Amsterdam

* Opbouwwerk en lokaal beleid: moderne regie!

door Eddy Van Pottelberge, procesmanager en communicatiebegeleider bij Plangroep Concept en Studiebureau Quadrant

* Opbouwwerk en basiswerk: waar vindt wie wat?

door Marleen Kauwenberghs, coördinatrice Wijkcentrum 't Pleintje in Deurne-Zuid

* Opbouwwerk en minderheden: een doelgroep apart?

door Marc Colpaert, Centrum voor Intercultureel Management en Internationale Communicatie-CIMIC

* Opbouwwerk: dienstverlening en/of beweging maken?

door André Desmet, voorzitter VIBOSO

Gewikt (september 2003)

Tijdens drie regionale bijeenkomsten (Gent, Hasselt, Leuven) debatteerden we over ontwikkelingen in de eigen praktijk aan de hand van weloverwogen onderwerpen en stellingen. De klemtoon lag op verdieping en uitklaring. Elke opbouwwerker, stafmedewerker van één van de regionale instutens of bestuurder kwam in een werkgroep terecht. De ene werkgroep focuste op de positie van het opbouwwerk ten aanzien van de bewoners en de plaats van opbouwwerk in het middenveld, de andere dacht na over de positie ten aanzien van het beleid en de plaats van opbouwwerk in het middenveld. Alles bij elkaar vonden er tijdens de maand september acht werkgroepen plaats en waren er in het totaal 153 mensen aanwezig.

Gewogen (20 november 2003)

Tijdens de 'Week van het Opbouwwerk' hielden we eveneens het slotmoment van

Opbouwwerk in Perspectief. We stelden een krachtlijnennota voor aan de 152 aanwezigen waarin we alle verkregen informatie van tijdens de werkgroepen bundelden. Deze nota zet mee de bakens uit voor een betere positionering van het opbouwwerk en gaat in op een vijftal pijlers en vier voorwaarden:

Uit het denkproces 'Opbouwwerk in perspectief' komen vijf pijlers voor de positionering van het opbouwwerk naar voren.

(1) Het opbouwwerk bevestigt de eigen missie en kernopdrachten;

- (2) Het opbouwwerk draagt zorg voor de doelgroepen of de achterban;
- (3) Het opbouwwerk bepaalt zelf mee de sociale agenda vanuit de belangen van de doelgroepen;
- (4) Het opbouwwerk werkt actief samen en sluit allianties met andere organisaties;
- (5) Het opbouwwerk werkt als opdrachtnemer voor lokale besturen wanneer deze een interactief beleid voeren.

Deze vijf pijlers kunnen het opbouwwerk maar stutten als er aan vier voorwaarden is voldaan.

Handboek samenlevingsopbouw in Vlaanderen

Eind november werd de tweede editie van het 'Handboek Samenlevingsopbouw in Vlaanderen' gepresenteerd. De eerste uitgave werd grondig geactualiseerd en verrijkt met tal van nieuwe bijdragen. Met dit basiswerk krijgt u een uitgebreide introductie tot alle facetten van de samenlevingsopbouw in theorie en praktijk, dus ruimer dan de sector opbouwwerk. Een rijk naslagwerk met confronterende denkpijlers en uitdagingen in de praktijk.

Een vijfkoppige redactie zette vijftig auteurs aan het werk over de meest uiteenlopende onderwerpen. Dit leverde 38 artikels op die netjes in vijf delen werden ondergebracht, samen goed voor ruim achthonderd bladzijden denk- en werkmateriaal. De bijdragen kunnen onafhankelijk van mekaar gelezen worden volgens uw eigen interessepunten.

De vijf delen handelen over: de betekenis van samenlevingsopbouw op lokaal niveau, maatschappelijke ontwikkelingen en sociale politiek, de werkerreinen van samenlevingsopbouw, de varianten van samenlevingsopbouw, van strategische planning tot projectmatig werken en de methoden binnen de samenlevingsopbouw.

Uitgever: die Keure, Juridische uitgaven, Oude Gentweg 108, 8000 Brugge, tel. 050 47 12 72, fax 050 33 51 54 en email juridische.uitgaven@diekeure.be

Voor info: Luc Verbeke, stafmedewerker methodiekontwikkeling VIBOSO, l.verbeke@viboso.be, 0032(0)2/201.05.65

- (1) Het opbouwwerk moet autonoom blijven;
- (2) Het opbouwwerk moet intern sterker samenwerken;
- (3) Het opbouwwerk moet zich meer professionaliseren;
- (4) Het opbouwwerk moet zich duidelijker profileren.

Prof. Dr. Maria Bouverne- De Bie en Naima Charkaoui gaven commentaar op de krachtlijnennota. Daarenboven werd in diverse groepen verder nagedacht over de concrete invulling van de pijlers en welke consequenties dit heeft voor ons werk. Het gemeenschappelijke denkproces binnen de sector werd beëindigd en er werd een start gegeven aan de praktische opvolging van wat we willen doen omtrent onze positionering. In de namiddag volgde een feestelijke zitting naar aanleiding van twintig jaar herstructurering van de sector opbouwwerk.

Voor info, Lies Beunens, stafmedewerkster vorming VIBOSO, l.beunens@viboso.be, 0032(0)2/201.05.65

VIBOSO, Vlaams Instituut ter Bevordering en Ondersteuning van de Samenlevings-opbouw in Vlaanderen en Brussel.

Tel. 0032-2/2010565,

e-mail: info@viboso.be <

Sterke verhalen over mensen en buurten

Over opbouwwerk kunnen vele verhalen worden verteld. Ook sterke verhalen. Dat bewijst de speciale editie van het TerZake Cahier 'Sterke verhalen over mensen en buurten'.

André Desmet, opent met een bijdrage over het opbouwwerk als bron van innovatie. Een maatschappelijk laboratorium waar vernieuwende constructies voor sociale problemen worden uitgetest en verfijnd. Gerard Hautekeur vat de hoofdlijnen van het toekomstig opbouwwerk samen in 'Het gezicht van het opbouwwerk'. Daarnaast bundelt deze unieke uitgave honderd pagina's achtergrond, reportages, interviews en projectbeschrijvingen.

Ze geeft een omvattend beeld van de rijkdom aan opbouwwerkinitiatieven: vormgeven aan het recht op wonen door de positie van maatschappelijk kwetsbare groepen op de huisvestingsmarkt te verbeteren; via buurtdiensten duurzame werkgelegenheid scheppen voor kansengroepen; samen met de bewoners ijveren voor leefbare, aantrekkelijke openbare ruimten en achtergestelde buurten herwaarderen; bouwen aan een samenleving waar verschillende bevolkingsgroepen met elkaar kunnen leven; ondersteunen van basisvoorzieningen zoals buurtwerken en dorpshuizen in meer landelijke gebieden; armenverenigingen ondersteunen en bijdragen tot een structurele aanpak van maatschappelijke achterstelling; waarborgen van een meer gelijke behandeling van leerlingen in het onderwijs. Het middenkatern met praktische informatie vervolledigt het plaatje.

Sterke verhalen over mensen en buurten: opbouwwerk in Vlaanderen en Brussel, speciale editie van het TerZake Cahier. Bestellen bij VIBOSO, Vooruitgangstraat 323, 1030 Brussel, tel: 02/201 05 65, info@viboso.be

TerZake is het praktijkblad voor lokaal beleid, inspraak en samenlevingsopbouw in Vlaanderen. TerZake focust op inspraak en participatie, met bijzondere aandacht voor de ondersteuning van kwetsbare bevolkingsgroepen.

TerZake

TIJDSCHRIFT OVER LOKAAL BELEID, INSPIRAK EN SAMENLEVINGSOPBOUW

Sterke verhalen over mensen en buurten

Opbouwwerk
in Vlaanderen en Brussel

'Kennisbruggen' tussen onderwijs en praktijk

Op 10 november ondertekenden Fontys Hogescholen (Eindhoven) en Loket W (de brede welzijnsorganisatie van Eindhoven) een samenwerkingsakkoord, met als doel innovatie in de sociale sector te realiseren door middel van 'kennisbruggen' tussen onderwijs en praktijk.

De ambities van deze samenwerking zijn een combinatie van professioneel werken aan de sociale kwaliteit van de stad, voldoende tijd en rust nemen om kritisch naar dat werk te kijken en het opleiden van nieuwe professionals. Door beroepsinnovatie gezamenlijk op te pakken is de winst dubbel: de praktijk versterkt nog beter de kwaliteit en effectiviteit van zijn activiteiten en het onderwijs haalt meer dan ooit de frontlinie van de beroepspraktijk binnen de opleiding. Voor het eerste samenwerkingsjaar zijn vijf thema's bepaald.

Aanleiding voor de samenwerking waren een aantal dilemma's waarmee een sociale sector waarvan kwaliteit en effectiviteit wordt verwacht, te maken krijgt. Zoals het lantaarnvraagstuk: ga je voor fysieke of sociale infrastructuur? Beroepsinnovatie en aantoonbare kwaliteit zijn essentiële bouwstenen voor de positie van sociale organisaties in het lokaal sociaal beleid. Sociale organisaties dreigen echter hun reflectievermogen te verliezen in de spagaat van krimpende middelen en toegenomen vraag naar hulpverlening. De samenwerking wil deze dilemma's oplossen. <

Werkboek helpt burgers met maatschappelijk initiatieven

Kans van Slagen is de titel van een nieuw werkboek voor (allochtone) nemers van maatschappelijke initiatieven. In het boek, dat is uitgegeven door het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP) komen allerlei vragen aan de orde over de kans van slagen van met name allochtone maatschappelijke initiatieven.

Dagelijks worden in ons land talloze maatschappelijke initiatieven genomen door evenzoveel mensen. Waarom en hoe start zo'n initiatief? Over welke eigenschappen en kennis moet je beschikken om een idee te realiseren? Waar krijg je allemaal mee te maken? Waar moet je op letten om te voorkomen dat het idee verzandt in onuitvoerbare plannenmakerij? Hoe moet je zorgen voor draagvlak? Hoe kom je aan geld? Kortom, hoe groot is de kans van slagen? In het werkboek komen al deze vragen in de

vorm van teksten en opdrachten aan de orde.

"Weet je niet hoe je een activiteit moet starten, ken je de wegen niet in het veld of wil je gewoon eens lezen hoe anderen omgaan met hun maatschappelijke organisatie, dan is dit werkboek bij uitstek een handleiding om eens door te nemen," aldus Fadime Orgu, VVD-Tweede Kamerlid in het voorwoord. "Maar ook opbouwwerkers en medewerkers van steunorganisaties kunnen hier gebruik van maken voor allerlei vaardigheden."

Voor het boek is een groot aantal mensen geïnterviewd; sommigen worden uitgebreid geportretteerd, van anderen wordt een geslaagd initiatief beschreven.

Kans van Slagen is vooral een praktisch boek dat is onderverdeeld in vier delen:

- persoonlijke kenmerken; eigenschappen waarover succesvolle initiatiefnemers beschikken;
- organisatieontwikkeling: hoe bouw je van een idee een organisatie op;
- relatieontwikkeling: het opbouwen en onderhouden van relaties die je nodig hebt om het initiatief te realiseren;

- fasering; dit deel gaat in op de verschillende fasen van een project met een theoretische uiteenzetting hoe deze verlopen. Elk deel wordt afgesloten met een theoretisch verhaal over het onderwerp en praktische tips. Voor gebruik in trainingen zijn bij ieder deelwerkopdrachten opgenomen. Kans van Slagen is vooral bedoeld om mensen die maatschappelijke initiatieven willen nemen, behulpzaam te zijn. Het boek richt zich op leden van allochtone groeperingen en is ook geschikt voor ambtenaren, lokale bestuurders en medewerkers van ondersteuningsinstellingen.

Kans van Slagen, Werkboek voor (allochtone) nemers van maatschappelijke initiatieven, Ingrid Horstik, Dorine Winkels, Brahim Fattah, IPP 2003.

Het boek is te bestellen bij de uitgever via 020 - 5217600 of op www.publiek-politiek.nl/publicaties. Ook verkrijgbaar via de boekhandel; ISBN 90 6473 416 x.

<

'Het wordt niet stil op het

Het aantal land- en tuinbouwbedrijven neemt al jarenlang gestaag af en dit zal de komende tijd zeker niet stoppen. Achter elk bedrijf zit een gezin dat hier veel moeite mee kan hebben. De Zelfhulporganisatie voor Bedrijfsbeëindigers biedt al tien jaar lang een luisterend oor aan duizenden boeren en tuinders. Het feit dat deze ondersteuning mogelijk is vierde ZOB zaterdag 1 november 2003.

De landbouw zal niet verdwijnen uit Nederland, maar de verschijningsvorm verandert en steeds meer niet-agrariërs gaan het platteland bevolken. Dit was een van de observaties die Chris Kalden, Secretaris Generaal van het ministerie van LNV, naar voren bracht tijdens het tienjarig jubileum van ZOB op 1 november in Berg en Dal. Het gevoel van agrariërs dat het stiller wordt op het platteland, komt volgens Kalden eerder door het grote sociaal-culturele verschil tussen de agrarische bewoners en de nieuwe. "Ik zou haast zeggen: op het platteland is het drukker dan ooit."

"Is tien jaar begeleiding bij bedrijfsbeëindiging reden voor een feestje?," vroeg Chris Kalden zich af. "Felicitaties zijn misschien niet op z'n plaats, maar een grote waardering voor de activiteiten van ZOB zeker wel." De daling van het aantal landbouwbedrijven is overigens niet iets van de laatste tien jaar, maar is al meer dan veertig jaar gaande. Volgens Kalden zal het aantal bedrijven nog wel, maar de landbouwbedrijvigheid niet sterk teruglopen vanwege de hoge toegevoegde waarde van landbouwgrond. "Een eenvoudige constatering, maar dit maakt het voor de individuele boer die moet stoppen niet makkelijker." Het beleid moet proberen meer rekening te houden met de gevolgen van ontwikkelingen voor individu-

Margreet Hoogerkamp en Henny Stroes presenteren de LVKK tijdens het tienjarig jubileum van ZOB

en. Volgens Kalden zal het ministerie van LNV daarom nadruk gaan leggen op een vitaal platteland. En dit omvat meer dan alleen de landbouw. "Voor het ministerie van LNV ligt er bovendien de opdracht om zowel de gevoelens van de samenleving als die van de boeren te horen, te verstaan en te vertalen," aldus Kalden. "Ik ben me ervan bewust dat we vaak de indruk wekken alleen naar de samenleving te luisteren. De komende jaren zullen we, meer dan in het recente verleden, de stem van agrarisch Nederland zijn in 'Haagse discussie.'"

Perspectief

Het platteland zal veranderen vond ook Ben Pleij van het ministerie van VWS. Deze tweede spreker vroeg zich af of de voorwaarden voor deze verandering wel in voldoende mate aanwezig zijn. "Hoe ervaar je de oproep te vernieuwen, als je met je bedrijf diep in de problemen zit? Er is pas tijd voor iets nieuws als afscheid is genomen van het oude. ZOB houdt zich continu bezig met veranderingsprocessen en kan hierdoor een bijdrage leveren aan de gewenste platte-

landsvernieuwing," zo gaf Pleij aan. Maar wat zijn de perspectieven eigenlijk? Pleij heeft vooral ervaring met landbouw en zorg. "Natuurlijk kan niet iedereen een zorgboerderij beginnen, maar er is toch veel meer perspectief in deze sector dan men aanvankelijk dacht. Naast economisch perspectief voor het boerengezin, blijkt dat nieuwe activiteiten voor (ex)boeren een verbinding kunnen vormen tussen de landbouw en de rest van de maatschappij. En andersom. Ook in niet-economische termen levert verbreding zo een bijdrage aan een vitaal platteland."

ZOB in de toekomst

De organisatie die de afgelopen tien jaar bekend stond onder 'Zelfhulporganisatie bedrijfsbeëindigers' gaat vanaf nu verder onder de naam 'ZOB, zorg om boer en tuinder'. ZOB-voorzitter Theo van der Heijden presenteerde trots de nieuwe huisstijl en de website: www.stichtingzob.nl. "ZOB blijft bij haar kernactiviteit: ondersteuning van bedrijfsbeëindigers, maar zal zich meer gaan richten op zaken hieromheen. Zaken

platteland, maar drukker'

die te maken hebben met de vitaliteit van het platteland," zo sloot Van der Heijden de bijeenkomst af.

<http://www.stichtingzob.nl/>
Tel. nr. 038-4227793

<

ZOB begeleidt boeren en tuinders bij bedrijfsbeëindiging. Veel gezinnen verkeren in grote onzekerheid over het toekomstperspectief van hun bedrijf. Door allerlei ontwikkelingen op het platteland, zoals schaalvergroting, specialisatie en wegvallen van landbouwsubsidies, verdwenen er in 2002 drie agrarische bedrijven per dag. In de landbouw is het aantal bedrijven tussen 1993 en 2000 volgens het CBS met 16 procent afgenomen. Bedrijfsbeëindiging is meer dan afscheid nemen van een loopbaan. Vaak is het bedrijf jarenlang overgegaan van ouder op kind. Daarnaast is er een sterke fysieke binding met het bedrijf en het platteland. Dit maakt bedrijfsbeëindiging een zeer ingrijpende gebeurtenis.

Vanuit de behoefte om agrarische gezinnen te ondersteunen bij bedrijfsbeëindiging, startten twaalf vrijwilligers in Noord-Brabant hiermee in 1993. ZOB groeide uit tot de federatie ZOB Nederland waarin nu zes regionale ZOB's samenwerken met in totaal 72 vrijwilligers. De vrijwilligers zijn ex-agrariërs die hun eigen ervaring goed hebben verwerkt en opgeleid zijn tot ervaringsdeskundigen. Zij ondersteunen met telefonische hulp, huisbezoeken.

Binding Platteland

ZOB blijft haar kerntaak uitvoeren: boeren, tuinders en gezinsleden begeleiden voor, tijdens en na bedrijfsbeëindiging. ZOB gaat met haar tijd mee, en haar werk verbreden. Zo gaat zij een grotere rol spelen bij plattelandsonwikkeling. Door de afname van agrarische bedrijven dreigen allerlei voorzieningen te verdwijnen, wat de leefbaarheid aantast. Ex-agrariërs kunnen het platteland juist leefbaar houden door op een andere manier actief te blijven in de regio of de sector. Bedrijfsbeëindiging hoeft dus niet te betekenen dat de band met de groene ruimte verloren gaat. Daarnaast wil ZOB voorkomen dat agrariërs tegen beter weten in te lang doorgaan. Met bijvoorbeeld loopbaanplanning kunnen boeren en tuinders sneller inzicht krijgen op hun huidige situatie.

kalender, samengesteld en gemaakt door de kunstenaars Norman Beirelee en Hester Keijser, is een verzameling van uiteenlopende buurtgebonden onderwerpen. Zo staan er kindertekeningen in, recepten uit de hele wereld, een Chinese horoscoop en foto's van buurtbewoners en hun woningen. De opbrengst van de kalender die voor 12,50 euro te koop is, gaat naar de flatbewoners om de leefbaarheid in hun

Componistenbuurt te vergroten, aldus de **Haagse Courant van 10 november 2003**. Volgens flatbewoonster Miranda Herman heeft het kunstproject geholpen om meer contact te leggen tussen de bewoners. Uit die contacten is zelfs de oprichting van een kinderclub gekomen. "We willen al heel lang iets voor de kinderen, want er is hier weinig mogelijkheid om te spelen. Mijn jongste zoon, Rick van vijf jaar, durf ik niet buiten te laten spelen vanwege de auto's en de oudere kinderen in de buurt. Van de twee kunstenaars begrepen we dat veel meer mensen die klacht hebben en ook al met het idee rondliepen iets voor de kinderen uit de flat te doen. Eind november beginnen we met de knutselclub voor kinderen." De opening daarvan wordt gevierd met een feest voor de flatbewoners, dat wordt gecombineerd met de viering van het einde van de ramadan; het suikerfeest.

Een goed voorbeeld van de integratie in de flat, die volgens kunstenaar Beierle sowieso veel beter verloopt dan vaak wordt gedacht. "Opvallend is dat juist veel allochtone mensen heel enthousiast met ons mee hebben gewerkt. Degenen die niet wilden, waren meestal Nederlandse autochtone vrouwen van boven de veertig jaar die niet eens de deur opendeden, als we aanbelden."

Dat het kunstproject de leefbaarheid zou vergroten, vindt Beierle een geval van 'te veel koren op de molen hebben'. "Maar ik denk wel dat het heeft geholpen om het gebied van sociale controle nu meer mensen elkaar kennen. Zo durven ze nu bijvoorbeeld een ouder op het gedrag van een kind aan te spreken." Ook flatbewoonster Denise Le Grand. "Ik sprak al veel met anderen, op straat en op de galerij. Maar we kwamen nooit bij elkaar binnen. Nu staan we gewoon bij elkaar voor de deur."

Gouda

'Elke gemeente eigen regels'

Elke stad, elke gemeente moet de regels kiezen die bij haar past en het moeten regels zijn die de burgers aanspreken want alleen dan krijg je draagvlak. Die boodschap gaf

Gouda's burgemeester Cornelis woensdag mee aan de deelnemers aan het in zijn stad gehouden landelijk congres over de stadsregels. Het congres werd bijgewoond door een paar honderd belangstellenden uit het hele land, tot aan het Friese Ooststellingwerf toe, aldus de **Goudsche Courant van 20 november 2003**. Gouda heeft naam gemaakt met de Tien Gouden Stadsregels. Het initiatief om de bevolking de tien regels te laten kiezen, kreeg landelijk veel bekendheid, ook al doordat zelfs premier Balkenende ze aanhaalde tijdens het Kamerdebat over normen en waarden. Maar tijdens de bijeenkomst werd duidelijk dat Gouda zeker niet uniek is met het opstellen van stadsregels. Er zijn veel vergelijkbare projecten in het land en daarbij gaat het lang niet altijd om een navolging van het Goudse voorbeeld.

Het Forum voor Democratische Ontwikkeling is al enige tijd bezig met het landelijk inventariseren van de projecten. Het blijkt dat er inmiddels al zo'n 350 vergelijkbare initiatieven zijn die bijdragen aan het debat over normen en waarden. Het forum is bezig met het ontwikkelen van een databank van al deze projecten en het samenstellen van een speciale website ter ondersteuning van gemeenten en instellingen.

Een kritische noot kwam van het Goudse SP-raadslid Pieter Jan Licht die de discussie inleidde en de bewering van burgemeester Cornelis in twijfel trok dat de Gouden Stadsregels in Gouda een groot draagvlak zouden hebben. Volgens de SP -die net als de gemeente een enquête hield- heeft maar een kleine groep vertrouwen in die regels. "De meeste Gouwenars vinden dan ook dat het geld beter aan wat anders besteed had kunnen worden."

Utrecht

Utrechtse dak en thuislozen verbeteren hun imago
Dak- en thuislozen in Utrecht gaan hun imago verbeteren. Ze krijgen daarvoor 90.000 euro voor twee jaar van het Fonds Sociale Integratie. Acht daklozen zijn al beëdigd als ambassadeur. Zij geven daklozen met het vertellen van hun levensverhaal een gezicht, aldus het **Utrechts Nieuwsblad van 19 november 2003**.

Fiets kopen? De bekendste associatie bij een dakloze is die van een lastige, dronken junk die luidruchtig door de straten zwalkt. Maar dat de meeste daklozen onzichtbaar zijn, een keurige man met een koffertje kunnen zijn die weekbladen leest in de bibliotheek, realiseert bijna niemand zich. Het Network

Maatschappelijk Opvang in Utrecht (NEMO), initiatiefnemer van het imagoproject, ergert zich aan dat eenzijdige beeld. Projectleider Lilian Bos: "We willen de problemen niet ontkennen. Die zijn er. Maar het is een hele kleine groep die overlast veroorzaakt. Vergelijk het met een groepje herrie schoppende Marokkaanse jongeren dat het verpest voor de Marokkaanse gemeenschap. Naar schatting driekwart van de daklozen zwerft niet, maar woont in een instelling en volgt een begeleidingstraject." Om die groep zichtbaar te maken is het imagoproject ontstaan. Dat valt uiteen in scholing, voorlichting en manifestaties zoals de daklozendagen. Daklozen leiden daklozen op tot ambassadeurs. Er wordt gekeken naar de motivatie en of ze goed hun afspraken kunnen nakomen. De ambassadeurs geven rondleidingen bij voorzieningen als de daklozenkrant Straatnieuws en de Nachtopvang in Zelfbeheer. Zij vertellen hun verhaal aan wie wil, van studenten antropologie tot bewoners die een hostel krijgen in de buurt. Ex-dakloze Ruud Steegstra: "Volwassen stellen veel vragen over oorzaak en verloop, bijvoorbeeld waar om hulp hebt gevraagd. Maar het probleem is juist vaak dat daklozen op niemand meer terug kunnen vallen. Kinderen stellen veel leuke vragen, als vier je je verjaardag op straat, wat doe je als je ziek bent en heb je een knuffel? Maar ook confronterende vragen. Een kind vroeg of ik door het straatleven zo'n slecht gebit had gekregen. Ik heb direct daarna een afspraak gemaakt bij de tandarts."

Rotterdam

'Instanties niet opgewassen tegen achterstandswijken'
Onderwijsgeveden en welzijnswerkers zijn onvoldoende opgewassen tegen de sociale problemen van achterstandswijken. Dat zei gisteren de stadssocioloog Frans Spierings, lector bij de Hogeschool Rotterdam, tijdens een openbare les van de kenniskring 'Opgroeien in de stad'. Deze beroepskrachten kijken volgens Spierings nog te weinig over de grenzen van hun eigen vak heen. De kwaliteit van scholen en jeugdwelzijnswerk in deze wijken schiet volgens hem dan ook tekort. "Zwarte scholen houden soms meer toezicht dan dat ze lesgeven." Door de eigen studenten te betrekken bij onderzoeksprogramma's van de kenniskring, een mengvorm van hoger onderwijs en onderzoek onder leiding van lectoren, hoopt de Hogeschool Rotterdam betere krachten af te gaan leveren. De kenniskring onderzoekt

de komende tijd of er voldoende ruimte is voor de jeugd in Zuidwijk, hoe het staat met de sociale samenhang in Delfshaven, en men vergelijkt geweld door en tegen de jeugd in Rotterdam en Antwerpen, schrijft het

Rotterdams Dagblad op 7 november 2003.

Ton Notten, andragoloog en eveneens lector bij deze kenniskring, pleitte voor een nuchtere beroepshoeding, met argwaan tegenover bevolgen doelstellingen. Volgens hem maken wij ons druk om problemen die van alle tijden zijn. "De samenleving vindt al sinds 1526 dat er een gat valt in de opvoeding doordat beide ouders werken, en dat de overheid moet ingrijpen."

Politici zijn of te moralistisch ("De pogingen van Balkenende om normen en waarden te herstellen zullen zeker zonder effect blijven"), of uit op snelle succesjes ("Zodra ergens een hint van criminaliteit aan kleeft, staat er een zak met geld paraat. Er is een overdaad aan diagnostiek en dadendrang").

Ambities zijn goed, aldus Notten, maar visies leiden tot ellende. „We moeten de morele opvoeding op afstand houden, geen collectieve doelen stellen. Er is veel meer nodig om de omgangsvormen in de samenleving te veranderen. We moeten accepteren dat niet alle problemen suikerklontjes zijn en dus oplosbaar."

Beroepskrachten moeten zich inspannen, op de Rotterdamse manier. In de woorden van Notten: met de hersens uit de mouwen. Het einddoel is 'sociale kwaliteit'. Samengevat: dat mensen hogerop komen, erbij horen, zich als burger laten gelden en maatschappelijk van zich laten horen. Dat bereik je met een sociale opvoeding en goed onderwijs. Notten ziet de brede school, een school die met extra middelen instellingen uit de buurt binnenhaalt en zo het onderwijs verbreedt, als een goed instrument. De helft van alle basisscholen in de stad, zo'n 120, heeft nu die status.

Doetinchem

Kleine kernen krijgen hulp van instellingen. De voorzieningen in de kleine kernen moeten beter in beeld worden gebracht. Daarom zijn twintig samenwerkende welzijnsinstellingen in de Achterhoek een werkgroep begonnen die gaat onderzoeken wat het minimum aan voorzieningen is. Gekeken wordt naar kernen tot 2000, tot 5000 en tot 10.000 inwoners, schrijft **de Twentsche Courant Tubantia op 24 november.**

De Achterhoek heeft veel kleine kernen. Terugloop van het voorzieningenpeil in de kernen bedreigt volgens de instellingen de leefbaarheid. Nieuwe initiatieven en combi-

naties van verschillende welzijnsinstellingen in één gebouw moeten de terugloop voorkomen

Door normen te ontwikkelen per inwonertal en alle kernen daarop te toetsen, moeten achterstanden in het voorzieningstelsel worden opgespoord. Het is de bedoeling dat in de toekomst met een kwaliteitskaart in de hand kleine kernen zelf bij de gemeente kunnen aankloppen voor extra steun. "Wij willen die discussie niet zelf voeren. De kaart moet een hulpmiddel worden, waar de belangenverenigingen van kleine kernen en de gemeenten met elkaar over in gesprek gaan," vertelt Jack van Liesdonk. Hij is als directeur van de Gendringse welzijnsstichting Sluseborch nauw betrokken bij de kwaliteitskaart. "Als je als dorp bijvoorbeeld duizend inwoners hebt, moet je straks kunnen zien op hoeveel uren jongerenwerk en maatschappelijk werk je recht hebt." De kwaliteitskaart wordt geen wet van Meden en Perzen. "Dat kan ook niet," weet Van Liesdonk. "We willen gaan meten op hoeveel vierkante meter ontmoetingsruimte een dorp recht heeft. Als de ene plaats met 10.000 inwoners recht heeft op zoveel vierkante meter, dan kan je daar niet op afmeten op hoeveel ruimte een buurtschap met 250 inwoners recht heeft. Dat zou dan een kamertje van twee bij twee worden. We willen ons heel duidelijk de vraag stellen wanneer je het nog ergens over hebt. Daarnaast is het ene dorp natuurlijk niet altijd met het andere dorp te vergelijken."

Kampen

Theater met de burenen in de hoofdrol. Burenruzieën komen overal voor. Dus ook in Kampen. En ze komen in bijna alle wijken voor. "Met name in wijken waar gestapeld is gebouwd," zegt Evert Pap, van woningbouwcorporatie DeltaWonen die gisteravond voor een 'uitverkocht' De Hanzestad uitpakte met 'Theater met uw burenen in de hoofdrol'. DeltaWonen probeerde zo'n tweehonderd toehoorders vertrouwd te maken met de problematiek van burenruzies. Heuse soapacteurs speelden een aantal overlastsituaties na, waarna het publiek zijn mening mocht geven. Maar al te persoonlijk mocht het niet worden, aldus het **Nieuw Kamper Dagblad van 11 november.**

"Het was niet onze bedoeling Kampenaren herkenbaar neer te zetten," meent Gert Pruik, teamleider klantendienst Wezep en Kampen. "Het gaat ons er alleen om dat mensen weten hoe te reageren als er ruzie in de buurt is. Te vaak wordt als eerste de woning-

bouwvereniging gebeld. Dat hoeft niet altijd."

Pap, coördinator wijk- en buurtbeheer Kampen, geeft toe dat er de laatste jaren een toename van overlast is. "Dat kan verschillen de soorten overlast zijn. Geluid is vaak nummer één. Per jaar worden wel dertig geluidsinstallaties in beslag genomen," zegt hij. Maar ook vervuiling, dus stank, is een bron van grote ergernis. En de woningbouwcorporatie wil een aantal stigma's voorkomen "Snel wordt gewezen naar buurten als Brunnepe en Hanzewijk. Dat klopt niet helemaal. Kijk, als in de zomer de ramen van een auto in Brunnepe openstaan en uit de radio schalt André Hazes, zingt de hele wijk mee. Bij wijze van spreken. Dat hoef je in De maten niet te proberen. Maar daar stoort men zich weer aan een lekke olieleiding van de auto van de buurman. Zo is overal wat."

Utrecht

Zeer geslaagde 'sint voor Marokkaantjes' Zeer geslaagd en absoluut voor herhaling vatbaar. Zo vat Amer Haddouch het eerste gezamenlijke sinterklaasfeest in Leidsche Rijn samen. Gezamenlijk, want Haddouch betrok dit jaar voor het eerst uitdrukkelijk ook de Marokkaanse wijkkinderen bij de oer-Hollandse traditie. Haddouch, die sinds enige maanden met hulp van een vriend in Leidsche Rijn kinderbijeenkomsten in het weekend verzorgt, is een bevolgen bewoner van Leidsche Rijn. Hij tracht vijf tot twaalfjarige Marokkaanse kinderen verder op weg te helpen bij hun integratie in de Nederlandse samenleving, aldus het **Utrechts Nieuwsblad van 24 november 2003.** En dat betekent dat ze ook meelopen in de jaarlijkse Sinterklaasoptocht die door welzijnsorganisatie SMOL is georganiseerd. Tegen de veertig Marokkaanse kinderen doen zaterdag mee om de sint in te halen. Ze moesten iets eerder weg omdat zich thuis een andere traditie afspeelt: ramadan.

<

Vakconferentie Opbouwwerk 2003

Pink elephants

are swingin' in the rain

Afgezien van het ontmoetingskarakter dat de jaarlijkse Vakconferentie Opbouwwerk altijd kenmerkt viel op donderdag 20 november met name de betrokkenheid van de deelnemers op te vergaren kennis en informatie op. De vakgenoten waren zeer kennelijk naar de Utrechtse Jaarbeurs geto-

gen met de bedoeling het nodige mee naar huis te nemen. Wellicht werkte ook het conferentieprogramma daaraan mee, omdat méér nog dan andere jaren vakinhoudelijke onderwerpen en de werkcondities centraal stonden. Conferentievoorzitter Joyce Hes verrichtte de aftrap met een betrokken en bij wijlen vlammend vertoog over de de tijdgeest en de actuele politiek-bestuurlijke condities.

Opvallend in het plenaire ochtendgedeelte was voorts dat de uitkomsten van de door de Beroepsvereniging Opbouwwerkers Nederland (BON) gehouden quick scan naar Opbouwwerk Face to Face op saillante punten naadloos samenvielen met de onderzoeksbevindingen waarover aansluitend Loes Verplanken en Monique Kremer (NIZW) rapporteerden. Het tweede gedeelte van de ochtend bestond uit een drietal parallel-sessies. Na een voortreffelijk verzorgde en

geanimeerde lunch volgde een korte plenaire round up, waarna de conferentiedeelnemers doorwerkten in een viertal workshops. Het laatste deel van de middag beijerden de deelnemers zich om in kleine spontaan samengestelde groepjes de klassieke werkplaatsopdracht uit te voeren. En kreeg de Vakconferentie Opbouwwerk 2003 een fraai slotaccord met de uitreiking van de Wisseltrofee, rozen en champagne aan de winnende groep door juryvoorzitter Joyce Hes. Zoals gebruikelijk rapporteert .MO/Samenlevingsopbouw in extenso over de vakconferentie.

<

Bespiegelingen over tijdgeest en opbouwwerk

'Worden opbouwwerkers leefbaarheidsmanagers, buurtregisseurs en producenten van in te kopen producten, of is er weer plaats voor assertief opbouwwerk dat kiest voor de onderkant van de samenleving,' vroeg Joyce Hes zich af in haar inleiding op deze vakconferentie. 'Als je ziet wat er in Nederland op dit moment aan de hand is aan afbraak van voorzieningen, rechtsstaat en verzorgingsstaat, dan ligt hier voor het opbouwwerk de schone taak een nieuw sociaal tegenoffensief te starten.'

"Dames en heren,

Hartelijk welkom op deze Vakconferentie Opbouwwerk 2003.

Er is sinds de vorige conferentie, waaraan ik hele goede herinneringen heb, een hoop gebeurd. Na maanden van stilte, waarin minister van Justitie Donner overigens van de gelegenheid gebruik maakte stiekem flink aan onze rechtsstaat te knabbelen, hebben we een kabinet dat nu eens duidelijke taal spreekt. Niks poldermodel, gewoon ouderwets rechts.

Afbreuk van rechten en welzijn, weg met de zachte krachten en de privacy (Nederland is afliufterland numero en staat DNA-analyses toe waar dat in andere Europese landen verboden is), gewoon mond houden, satire is uit den boze en wie lastig is of het zou kunnen worden (zie het laatste voorstel om alles wat de AIVD naar voren brengt als bewijs aan te merken in een rechtszaak) of teveel geld gaat kosten, wordt pro-actief vastgezet, verwijderd liefst, uit het land, of dubbel gekeurd. Emancipatie is officieel uit

verklaard en discriminatie is in!! Het is een land geworden, dames en heren, waarin Joke Smit, voor diegenen die dat nog wat zegt, niet graag meer zou willen wonen. Ouders die hun kinderen niet voldoende in de hand houden wordt de bijstand ontnomen. Asielzoekers die een verblijfsstatus hebben worden geweerd in Rotterdam dat daartoe een hek om de stad gaat plaatsen. Het kan allemaal, althans het kan allemaal worden geroepen in een land als Nederland. Een land dat vindt dat binnenkomende buitenlanders -en nu dus ook al degenen die er al lange tijd zaten-, verplicht een inburgeringscursus moeten volgen om de normen en waarden van dat land te leren. Welke normen vraag ik U? De grondwet? Internationale verdragen? Die lappen we nu toch gelegitimeerd aan onze laars! Welke waarden? De christelijke, met een officiële ethiek van barmhartigheid en zorg en met een scherp oog voor het belang van het maatschappelijk middenveld en soevereiniteit in eigen kring? De joodse, met een duidelijke gerichtheid op recht en op de persoon? De humanistische, met een centrale oriëntatie op menselijkheid en respect voor de ander? Hoe zijn dat soort waarden te rijmen met het wegtoeren van bijzondere bijstand? Met het verlagen van de huursubsidie en het tegelijkertijd vrijlaten van de huurverhoging? Met het schrappen van ID-banen, althans, een behoorlijk deel ervan zodat allerlei fantastische en goed werkende voorzieningen als moedercentra of sociaal beheer projecten het hoofd niet langer boven water kunnen houden? Met het wegbezuinigen van kinderrechtswinkels, projecten voor ex-gedetineerden, slachtofferhulp en het ondermijnen van allerlei goedlopende en weinig kostbare vrijwilligersorganisaties? En dat terwijl aan de andere kant van de lijn superrijken zich samen met sterren verdringen om pracht en praal en publiciteit.

René Diekstra had het op de vorige conferentie nog zo mooi gezegd: het opbouw-

werk is belangrijker dan de politiemans of -vrouw als het gaat om normen en waarden, als het erom gaat de samenleving vorm te geven. Maar zien we daar iets van terug? Integendeel, de zoveelste bezuinigingsronde -nog desastreuzer dan voorgaande- heeft het opbouwwerk getroffen. En ook de fondsen waarvan het welzijns- en opbouwwerk het voor een niet onbelangrijk deel moet hebben, staan door het vergrote aantal aanvragen sterk onder druk. Ondertussen komen er steeds meer cellen bij -ook al worden ze straks dubbel bemand- en gaat steeds meer van het

nationale inkomen naar justitie en politie terwijl we weten, en steeds weer bevestigd zien, dat gevangenis goed zijn voor zeker 50 procent recidive, en de politie door de Algemene Rekenkamer niet als buitengewoon helder en goed werkend is beoordeeld.

De enige conclusie die we hieruit kunnen trekken is dat niet de ratio regeert -die toch sinds de Verlichting zou moeten regeren- maar de angst. En angst, is me altijd gezegd, is wel een hele slechte raadgever.

Hadden we dat allemaal twintig jaar geleden voor mogelijk gehouden?

Afgelopen zondag zag ik een Terugkeer van Van Kooten en De Bie. Aan hen komt de eer toe de huidige gekte, van muren opwerpen tegen andere bevolkingsgroepen, al in 1980 te hebben voorspeld in hun sketch over de Tegenpartij met de duistere figuren Jacobse en Van Es.

Nou kan Balkenende natuurlijk niet met Van Es en Donner niet met Jacobse worden vergeleken, maar dat de duistere kant van de mens in deze tijd alle kans krijgt, kan toch niemand meer ontkennen. Er is langzamerhand niets meer

voor nodig dan een anonieme tip van een buurman die kwaad wil, om een mens als 'crimineel' aan te merken en te brandmerken in de media. Zelfs zij die zeggen niets te verbergen te hebben, zullen moeten gaan uitkijken voor bijvoorbeeld een jaloerse buurman.

Dit oprukken van repressie, asociale maatregelen en sancties en een algemeen klimaat van heksenjacht houden in dat de zogenaamde gesjochten burger minder staat kan maken op de staat.

En wat betekent dat vandaag de dag voor het opbouwwerk, dames en heren congressangsters?

Gaan we weer terug naar de maatschappijkritische opbouwconferenties uit het verleden?

Gaan we als opbouwwerkers nieuwe en kritische maatschappelijke initiatieven en bewegingen ondersteunen en helpen ontwikkelen, of toch maar liever pappen en nathouden en het rustiger vaarwater in zonder al teveel risico's?

Worden opbouwwerkers leefbaarheidsmanagers, buurtregisseurs, producenten van in

te kopen producten, misschien ook gewoon ambtenaren of is er weer plaats voor assertief opbouwwerk dat nadenkt over keuzes en, in een samenleving waarin opnieuw steeds meer verschil bestaat tussen onderen bovenkant, kijkt voor die onderkant en bewoners van wijken onder druk informeert en ondersteunt?

Laatst had ik een gesprek met representanten van drie bewonersorganisaties in Den Haag en het leek er waarachtig op of het gepasseerde station van die laatste optie toch niet zo gepasseerd leek. Of misschien hebben we wel gewoon in een rondje gereden.

Ik begon wat somber vandaag. Niet om U af te schrikken, maar één ding is zeker: het opbouwwerk is in! Misschien wordt het aan het Binnenhof nog niet opgemerkt maar er is weer een schreeuwend tekort aan opbouwwerkers, gemeenten willen ze dolgraag hebben, de jeugd blijkt althans aan

Opbouwwerk is in! Ook in andere Europese landen

Hogescholen weer veel meer sociaal betrokken dan we met zijn allen dachten. En ook wereldwijd, zoals Gerard Hautekeur stelt, is er sprake van een revival van de samenlevingsopbouw, niet alleen in de landen die een langere traditie hebben op dat gebied maar ook in landen als Bulgarije, Roemenië en Tsjechië waar dergelijke concepten weer ingang vinden

Kijken we welke sleutelbegrippen in de definitie en missie van de tien leden van het Combined European bureau for Social Development naar voren komen, dan zijn dat:

- deskundige en onafhankelijke ondersteuning aan groepen en mensen;
- met bewoners gemeenschappelijke problemen identificeren;
- empowerment of capaciteiten van bewoners verhogen zodat die zichzelf kunnen organiseren om problemen op te lossen;
- het verdedigen van het zwakste belang, het vooral oog hebben voor mensen die kampen met maatschappelijke achterstelling en uitsluiting;

- bijdragen aan een leefbare en duurzame samenleving, gebaseerd op wederzijds respect en sociale rechtvaardigheid;
- gericht op verandering van machtsstructuren die de participatie van bewoners in de weg staan;
- bijdragen aan de sociaal-culturele ontwikkeling van de buurt door de bewoners zelf;
- de rode draad is een bottom up proces, waarbij gemeenschappelijk ervaren problemen op een participatieve manier collectief worden aangepakt;
- empowerment van de doelgroep en structurele verandering staan daarbij centraal.

Zetten we dit lijstje naast wat er hier in Nederland op dit moment aan de hand is aan afbraak van voorzieningen, rechtsstaat en verzorgingsstaat, dan zou je bijna zeggen dat hier juist voor het opbouwwerk een schone taak ligt om een

nieuw sociaal tegenoffensief te starten. Een begin is al gemaakt met een mooie brief richting Tweede Kamer van de beroepsvereniging BON in samenwerking met

de beroepsvereniging voor maatschappelijk werkers en van het College van Advies en Toezicht op het Opbouwwerk. Maar dat zal zeker niet het laatste zijn wat we van het opbouwwerk zullen horen, neem ik aan.

Ik wens U allen vandaag een nuttige, inspirerende en natuurlijk ook gezellige bijeenkomst toe."

<

Quick scan 'Opbouwwerk face to face'

Het hierna volgende artikel is de letterlijke weergave van de bespreking door Ed Kooger van een onder opbouwwerkers gehouden quick scan met als titel 'Opbouwwerk face to face'. Ook geeft hij enkele bespiegelingen over het fenomeen vraagsturing in relatie tot accountability. 'Het opbouwwerk moet zich niet verliezen in doorgeschoten accountability, maar een juiste balans vinden in de kwalitatieve input vanuit burgerinitiatieven en de eisen die de overheid als subsidieverlener aan de werksoort mag stellen.'

"In navolging van de bliksemenquête van de BON van 2002 over de professionele handelingsvrijheid heeft de beroepsvereniging opbouwwerkers gevraagd naar hun mening over de tijd die zij hebben voor contacten met hun klanten. We hebben de leden van de BON bevestigd op hun (subjectieve) oordeel hierover. Ook hebben we hen gevraagd naar hun mening over de tijd die intern overleg en organisatorische aspecten van de opbouwwerkers vergt.

Op het moment van de vakconferentie hebben 88 opbouwwerkers de vragenlijst van de quick scan beantwoord. Het betrof een korte vragenlijst met als onderwerpen de tijd voor de cliënten, vergadertijd, tijd die besteed wordt aan professionele netwerken, de tijd die organisatorische vraagstukken in beslag neemt, en de verantwoording van de tijdsbesteding.

Eerst zal ik een korte impressie geven van de resultaten van de quick scan, vervolgens zal ik de meest saillante zaken kort weergeven waarna ik een bescheiden beschouwing geef over vraagsturing en vraaggericht werken in relatie tot accountability, zeg maar de verantwoording van het werk van de pro-

fessionaal en de instelling ten opzichte van de opdrachtgevers en financiers.

Vraag 1

De eerste vraag die we opbouwwerkers stelden is of zij vinden voldoende ruimte te hebben voor het aangaan van rechtstreekse contacten met wijkbewoners, ook wel de klanten van het opbouwwerk.

Opmerkelijk is dat maar liefst 30 procent van de respondenten dit onvoldoende vindt. Weliswaar is de meerderheid de mening toegedaan dat de ruimte volstaat, maar het is op zijn minst zorgelijk te noemen dat zo'n groot deel van de responden-

ten vindt dat de tijd die zij kunnen besteden aan rechtstreekse contacten tekort schiet.

Vraag 2

Op de vraag over de handelingsvrijheid van de opbouwwerker om verbindenissen aan te gaan met klantgroepen. Antwoordt men in meerderheid dat die handelingsvrijheid om dit te kunnen bepalen volstaat. 17 procent van de respondenten vindt de ruimte om dit te kunnen bepalen onvoldoende aanwezig. We kunnen dus gelukkig stellen dat dit een redelijk positief beeld geeft.

Vraag 3

Zorgelijker is echter dat een aanzienlijk deel van de opbouwwerkers (45 procent) van mening is dat hun werk wordt bepaald door bureaucratische procedures en structuren. We zien zelfs dat het werk van 2 procent van de respondenten hier voortdurend door wordt bepaald. Deze mensen zijn naar alle waarschijnlijkheid niet achter hun bureau weg te slaan zijn. Men mag gevoelig aannemen dat deze 2 procent van de respondenten niet content zijn met deze hachelijke situatie.

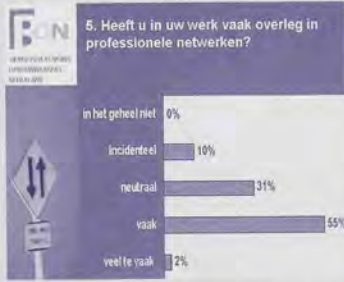
Vraag 4

Bijzonder is ook de afbeelding die laat zien dat, naar mening van circa 40 procent van de respondenten, er sprake is van frequent intern overleg. Dit is een indicatie dat intern beraad veel tijd opslokt van de professionals. Er is ook sprake van een enkeling die binnen de organisatie in het geheel niet overlegt. Dit kan betekenen dat we hier te maken hebben met een éénpitter of iemand die volledig geëxcommuniceerd wordt.

Vraag 5

Het overleg in professionele netwerken vormt een substantieel deel van het werk van de opbouwwerker zo blijkt uit deze afbeelding. Ook uit onze enquête die wij

vorig jaar hielden bleek al dat tal van instanties en organisaties zich bewegen op het publieke domein. Politie, corporaties, ambtelijke gebiedsmanagers, politici, adviseurs, projectontwikkelaars, zorginstellingen, maatschappelijk werk en hulpverleners, om er maar eens een paar te noemen. Het is dus druk in het publiek domein. En om u te bevorderen dat al die partijen een beetje ordentelijk met elkaar kunnen samenwerken en elkaar niet teveel tegenwerken is veel overleg en afstemming nodig. Ook de opbouwwerker zit gevangen in netwerken en doet mee in de territoriale en categorale gebiedsafbakening. Misschien een wat scherp oordeel, maar de praktijk van het opbouwwerk leert dat het niet ongebruikelijk is dat er onvoldoende veel tijd gaat zitten in professionele netwerken.

Vraag 6

Veel instellingen, ook welzijnsinstellingen, expanderen. Nederland is een fusieland, en er ontstaan meer en meer grote brede welzijnsinstellingen waarin het hele spectrum van de markt van welzijn en geluk verenigd is. Van opbouwwerk tot individuele hulpverlening, het moet allemaal onder een paraplu en alles moet ook integraal. We hebben opbouwwerkers gevraagd of die schaalvergroting leidt tot fricties in relatie tot het kleinschalige niveau van de uitvoering. Nee, zegt 57 procent. Dit is echter geen overweldigende meerderheid. 'Ja', meent maar liefst 42 procent, 'schaalvergroting leidt tot verstoring van de aansluiting bij kleinschalige behoeften'. Dit aanzienlijke aantal respondenten dat instemmend antwoordt, kan mogelijk gelegen zijn in het gebrek van flexibiliteit van de grote instelling. Instellingen waarin men alle beschikbare tijd dichtgemetseld heeft met projecten, producten of activiteiten, waardoor er niet meer adequaat ingesprongen kan worden op een actuele vraag.

Vraag 7

Het opbouwwerk maakt deel uit van een sector waarin veel wordt gereorganiseerd. Het is een kwetsbare sector waar bezuinigingen niet vreemd zijn. Is er een tekort op de gemeentelijke, provinciale of rijksbegroting, dan komt de sociale sector al snel in beeld met alle gevolgen van dien. Er moet dan gereorganiseerd worden, medewerkers worden herschikt en het werk moet met minder capaciteit toch uitgevoerd worden. Het blijkt dat veel respondenten van mening zijn dat die veranderingsprocessen een negatief effect hebben op de dienstverlening.

Vraag 8

Gelukkig iets minder negatief als de respons op de kwaliteit van de dienstverlening, maar desalniettemin toch een reden tot zorg is dat veranderingsprocessen voor 30 procent van de respondenten een negatief effect hebben op het eigen functioneren. Daarvan geeft 2 procent aan dat dit een voortdurend probleem is. Hen past waarschijnlijk een advies ander werk te zoeken.

Vraag 9

Een kleine meerderheid van de respondent geeft aan dat de verantwoording van hun werk is vastgelegd in protocollen. Daarmee wordt bedoeld dat de verantwoording van het werk op systematische wijze wordt vastgelegd. Opmerkelijk is dat dit in 45 procent nog niet het geval is.

BON

BEROEPSVERENIGING
OPBOUWERKERS
NEDERLAND

Vraag 10

Van de groep respondenten (55 procent) die werkt met protocollen geeft het grootste deel aan dat dit geen effect heeft op de contacten met de doelgroep. Een klein deel ziet de hantering van protocollen als een positief effect.

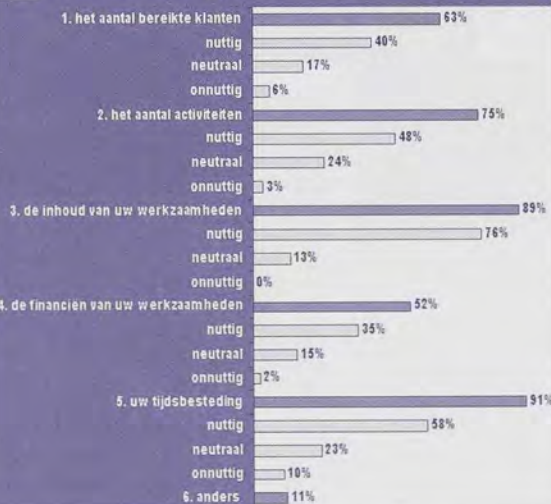
Vraag 11

Uit deze dia blijkt dat aan veel (uiteenlopende) partijen verantwoording wordt afgelegd. Het was voor de respondenten bij deze vraag mogelijk om meerdere antwoorden te geven. Opvalt dat de verantwoording in hiërarchische lijn een prominente plek krijgt. Daarbij gaat het om de leidinggevende en de eigen instelling. Duidelijk is dat in elk geval verantwoording wordt afgelegd. Het moge duidelijk zijn dat er gelukkig geen opbouwwerker onder de respondenten is die zo maar wat doet zonder ergens rekenschap over af te leggen.

Vraag 12

Waar wordt nu zoal verantwoording over afgelegd? De belangrijkste aspecten zijn de tijdsbesteding en de inhoud van de werkzaamheden van de opbouwwerker. Deze worden op de voet gevolgd door het aantal activiteiten en het aantal bereikte klanten. In mindere mate is er ook sprake van financiële verantwoording. Meestal is dit een discipline die niet direct tot de verbeelding van de opbouwwerker spreekt. Ik durf wel te stellen dat dit ook niet de sterkste kant van de beroepsbeoefenaars is. Opbouwwerkers achten met name de ver-

12. Waarover legt u verantwoording af?

antwoording over de inhoud van het werk nuttig. De andere categorieën scoren qua nut wat lager. Het nut van de verantwoording van de tijdsbesteding scoort aanzienlijk lager. Over de gehele linie is te stellen dat de respondenten niet afwijzend staan ten opzichte van verantwoording van hun werkzaamheden.

Een korte samenvatting van de voorgaande tabellen laat het volgende zien:

1. dat een aanzienlijk deel (30 procent) van de respondenten onvoldoende tijd heeft voor rechtstreekse contacten met burgers en klantgroepen;
2. dat organisatorische wijzigingen een negatief effect hebben op de dienstverlening en het persoonlijk functioneren van

Vraag 13

BON

BEROEPSVERENIGING
OPBOUWERKERS
NEDERLAND

Opbouwwerk face to face?

Samenvattend:

- Ca 30% respondenten heeft onvoldoende tijd voor rechtstreekse contacten met burgers
- Organisatorische veranderingen brengen rompslomp en onrust mee
- Professionele netwerken slokken veel tijd op
- Veel sprake van intern overleg
- Aan veel partijen wordt verantwoording afgelegd
- Accountability is niet verkeerd, maar moet doel niet voorbij schieten

de medewerkers. Het is duidelijk dat er behoefte is aan stabiliteit en continuïteit in het werk;

3. dat veel tijd van de opbouwwerker gaat zitten in het functioneren in professionele netwerken;
4. dat intern overleg vaak voorkomt en eveneens een groot deel van de tijd van de opbouwwerker in beslag neemt;
5. dat aan veel partijen verantwoording wordt afgelegd, maar dat dit primair in de hiërarchische lijn binnen de eigen organisatie plaatsvindt;
6. dat accountability niet als nutteloos wordt beoordeeld, maar dat dit ten dienste moet staan van de praktische beroepsbeoefening.

Vraag 14

Zoals al aan het begin van mijn verhaal aangekondigd wil ik u een aantal noties over accountability en vraagsturing niet onthouden. Deze noties hebben een directe relatie met datgene wat uit de quick scan naar voren komt. Want vraagsturing is het credo in de gesubsidieerde en gepremieerde sector. Ook welzijnsinstellingen en het opbouwwerk worden geacht vraaggestuurd te werken. De theorie hierbij is dat burgers in belangrijke mate het aanbod van instellingen sturen. In dat model is de overheid in faciliterende en regisserende zin de derde partij en wordt het primaat gelegd bij de burgers. Er zal in dat theoretische model sprake moeten zijn van een wisselwerking tussen klantgroepen en instellingen. Dat klink allemaal heel mooi, maar werkt het ook zo?

Vraag 15

Welnu, de praktijk laat ons heel iets anders zien. Dit schema geeft aan dat juist accountability een primaire rol speelt in de welzijnssector. Er is sprake van beleidsgestuurde contractfinanciering en veelal volgens strikte regels vastgestelde budgetverantwoording aan de subsidieënt. Er moet

gekwalificeerd worden, want wie betaald bepaalt en over alle beschikbaar gestelde middelen moet verantwoording worden afgelegd. Zo hebben instellingen dikke productenboeken, een groot aantal kerngetallen over het aantal bezoekers uitgesplitst naar allochtonen en autochtonen, vrouwen en mannen, ouderen en jongeren, aantallen bereikte klanten, het aantal activiteiten, resultaten, urenstaten, gemiddelden et cetera, et cetera. Er worden allerlei pogingen ondernomen het werk in protocollen te standaardiseren. Die standaardisering wordt vervolgens weer gebruikt voor nieuwe producten en vaststelling van tijdsbesteding voor de toekomst. Leve de planning & controlcyclussen!

Je kunt stellen dat dit principe haaks staat op het beginsel van vraagsturing waarbij de relatie van burgers met de instelling leidend wordt geacht.

Daarnaast doen zich in de relatie tussen burgers en instellingen nog een aantal knelpunten voor.

Want wie bepaalt nu eigenlijk de vraag? Wijkbewoners zijn immers geen homogene groep. Jongeren die overlast veroorzaken hebben wellicht heel andere vragen dan oudere inwoners van de wijk. Met andere woorden, bij de theorie van vraagsturing wordt nogal eens uitgegaan van vooronderstellingen waarbij de wijk, de bewoners als een gedachte eenheid gezien worden. Ook de professionele handelingsvrijheid van de beroepskracht kan vraagsturing in de weg lopen, er is immers geen sprake van 'u vraagt, wij draaien'. Ook worden vragers in de wijk nogal eens als excuusruimte gebruikt om het eigen beleid te legitimeren. Niet wat de vrager wil, maar het instellingsbeleid staat centraal. En daar moeten burgers natuurlijk voor applaudisseren. Daarbij staat dat wat de partners in professionele netwerken verlangen van de opbouwwerker en de welzijnsinstelling hoog op de prioriteitenlijst in het instellingsbeleid. Want wel-

zijnsinstellingen willen professionele partners niet voor het hoofd stoten en aan allerlei verwachtingen voldoen. Scores willen ze, dus moeten er zoveel mogelijk producten in het overzicht van het jaarverslag prijken. Dan maken instellingen de kapitale fout om initiatieven van inwoners tot instellingseigendom te maken en worden deze ten onrechte tot instellingsproducten bestempeld.

Kortom op allerlei manieren wordt aan de welzijnsinstelling getrokken en daardoor maken veel instellingen de vergissing om met name belangen van professionele instellingen subsidieverstrekkers en opdrachtgevers te laten prevaleren.

Vraag 16

Het beeld zoals ik tot nu toe heb geschetst lijkt een en al kommer en kwel. Voor een deel is dat ook zo. Maar er zijn ook uitdagingen. Opbouwwerkers en welzijnsinstellingen zijn bij uitstek de partij om de handschoen op te nemen en die uitdagingen aan te gaan. Een belangrijk aspect daarbij is het zelfbewustzijn van de werkssoort. Het bestaat niet en volstaat niet aan alle wensen en eisen van andere partijen in het sociale domein te voldoen. Het opbouwwerk moet zelfbewust positie kiezen in het maatschappelijk krachtenveld. Daarbij moet de professie, zoals het zich betaamt, oog en oor hebben voor wat er in de samenleving speelt. De erkenning voor de eigenheid van initiatieven uit de bevolking is daarbij essentieel.

Het opbouwwerk zal zich niet moeten verliezen in de doorgeschooten accountability, maar een juiste balans moeten vinden in de kwalitatieve input vanuit burgerinitiatieven en de eisen die de overheid als subsidieënt mag stellen aan de werkssoort."

<

Passen en meten in he

Accountability – het inzicht geven in en afgerekend worden op prestaties - is als term langzamerhand ingeburgerd in het gemeentelijk welzijnsbeleid. En iedereen is daar blij mee: de burgers, de raadsleden, de bestuurders én de welzijnsinstellingen. Eindelijk weten we of we waar krijgen voor ons geld. Maar wat blijkt uit een rondgang door het land? Gemeenten en welzijnsinstellingen zijn verstrikt in een worsteling om hun relaties te verzakelijken. Het uiteindelijke doel van accountability - publieke verantwoording afleggen - verliezen zij uit het oog. Zo krijgen burgers en politici nooit inzicht in de vraag wat welzijnswerk is en wat het oplevert.

begin dit jaar. Toch willen ze allemaal graag de touwtjes van het welzijnsbeleid naar zich toetrekken. Welzijnsorganisaties zijn daarom op hun hoede: wat is de gemeente van plan?

Dit betekent niet dat de welzijnsorganisatie per definitie de wachtende partij is. De sector klopt zelf aan bij het gemeentebestuur met nieuwe 'productenboeken'. De organisaties willen met prestatieafspraken over hun producten laten zien wat zij kunnen. Vaak in de hoop dat de gemeente verder met hen in zee wil en niet op zoek gaat naar een nieuwe welzijnsproducent. Zoals een welzijnsdirecteur zegt: 'De resultaten van vandaag zijn de omzet van morgen. Als wij ons werk goed doen, onze afspraken nakomen, resultaten laten zien, dan weten we zeker dat we volgend jaar weer dat werk kunnen doen.' Daarnaast beschermen prestatieafspraken de welzijnsorganisatie. Een groot probleem is altijd geweest dat steden voortdurend allerlei diensten van de welzijnsinstellingen vroegen, zonder daarvoor te betalen. Een jongen komt door zinloos geweld om het leven en onmiddellijk wordt het opbouwwerk gevraagd om een buurtbijeenkomst te beleggen. Natuurlijk werkt men graag mee, maar voor zulke diensten krijgt de instelling nooit extra geld. Met als gevolg dat welzijnsorganisaties te weinig aan hun reguliere werk toekomen of te veel geld uitgeven. Te veel op de verzoeken van het bestuur ingaan zou ook hebben meegeleefd bij het failliet van de welzijnsorganisatie in het Amsterdamse Zeeburg. Het voordeel van prestatieafspraken is dat welzijnsorganisaties eindelijk 'nee' kunnen verkopen. Of 'ja', maar dan betalen de gemeenten er maar gewoon voor, aldus een aantal welzijnsdirecteuren. Een derde voordeel van prestatieafspraken is ten slotte volgens welzijnsdirecteuren dat het werk inhoudelijk verbeterd als medewerkers zich richten op prestaties en inzicht geven in hun werk.

Uit een enquête onder leden van de Beroepsvereniging Opbouwwerkers Nederland (BON) uit 2002 blijkt dat accountability ook in het opbouwwerk in opmars is. Van de instellingen waar opbouwwerkers

werken, maakt 83 procent productieafspraken met opdrachtgevers zoals gemeenten en wooncorporaties.

Hoewel zowel gemeenten als welzijnsinstellingen dus de voordelen van accountability zien, verloopt de toepassing in de praktijk toch moeizaam. De betrokkenen vinden het knap lastig om hun 'producten' en de verlangde prestaties goed te omschrijven. Ze worstelen met de vraag wat nu precies een resultaat is, wanneer je een prestatie in cijfers laat zien, wanneer in woorden en wanneer je allebei doet, en hoe je kwaliteitseisen formuleert. Dat is het beeld dat naar voren komt uit verschillende gesprekken die wij hadden met directeuren van welzijnsorganisaties, opbouwwerkers, wethouders en ambtenaren.

Prestatie kan zowel output als outcome betekenen. Output is het resultaat van een interventie, outcome is het maatschappelijk effect van die interventie. Opvallend is dat geen van de welzijnsdirecteuren die wij spraken, afgerekend wenst te worden op outcome. Ze denken dat het onmogelijk is om de maatschappelijke effecten van het welzijnswerk te meten. 'Hoe kun je dat überhaupt meten?', vraagt een welzijnsdirecteur zich hardop af. 'Sla je als overheid niet door in je beheerszucht, als je op die manier overheidsgeld wilt verantwoorden? Professionals zijn daar toch niet mee bezig, die zijn bezig met voor elkaar krijgen dat een groep mensen uit een straat op de een of andere manier participeert in overheidszaken. Dan kun je zeggen: leid die professional op zodat hij daar wel mee bezig is, alleen vraag je dan geen schaaft met vijf poten maar eentje met wel twintig poten.' En een andere directeur: 'Stel dat je met een intensief programma rond veiligheid start, één schietpartij in de buurt en je cijfers over veiligheidsbeleving storten in.' Bovendien vinden de directeuren het vaststellen van de maatschappelijke effecten niet de taak van het welzijnswerk. Een derde directeur tot slot: 'Bij een dual systeem moet de gemeenteraad de maatschappelijke effecten vaststellen die ze beoogt. Wij zijn nooit verantwoordelijk voor de effecten, dat ligt buiten ons. Dat willen wij niet op ons

'Zien is geloven' en 'meten is weten'. Dat zijn de zegswijzen waarop vandaag de dag het gemeentelijk beleid is gebouwd. Burgers willen zien wat de gemeente precies presteert en gemeenten willen graag sturen op resultaten. Als het daarbij om sociaal beleid gaat zijn gemeenten in hoge mate afhankelijk van de prestaties van de welzijnsorganisaties die zij subsidiëren. Daarom willen ze zakelijke afspraken over de diensten en producten die deze instellingen leveren. Probleem is wel dat gemeenten maar heel zelden visionaire beleidsvisies ontwikkelen (zie kader over onderzoek Berenschot).

'Vraag de gemeente om een visie op sociaal beleid en het wordt stil' kopte Zorg+Welzijn

* Dit artikel is een hoofdstuk uit een publicatie over opbouwwerk van Monique Kremer en Loes Verplanke, die begin 2004 bij het LCO verschijnt.

t opbouwwerk*

Loes Verplanke

nemen.' Kennelijk willen welzijnsorganisaties uit een zekere zelfbescherming niet claimen dat hun werk wel degelijk maatschappelijke gevolgen heeft. De meeste gemeenten lijken overigens in te stemmen met deze taakverdeling. Maar hoe zit dan met die output, met de resultaten van interventies? Er zijn twee manieren waarop resultaten worden geregistreerd of gemeten: projectbeschrijvingen en tellen.

Projectbeschrijvingen

Om de gemeente inzicht te geven in wat een welzijnsinstelling allemaal doet, hebben sommige organisaties uitvoerige projectbeschrijvingen gemaakt. Het gaat vaak om dikke pakken papier. Het projectenboek 2003 van de Dordtse welzijnsorganisatie telt bijvoorbeeld negentig pagina's. Bij elke activiteit staat het bereik en het beoogde resultaat vermeld. Een opbouwwerkorganisatie in Rotterdam heeft voor een deelgemeente een werkplan voor het jaar 2003 gemaakt dat maar liefst 123 pagina's beslaat. Daarin staan alle projecten met de probleemstelling, het doel en de resultaten die ze moeten opleveren. Het lastige is dat deze beoogde resultaten erg diffuus zijn. Soms gaat het om procesresultaten, dan weer om kwantitatief bereik. Bij het project 'Buurtwinkel' staat bijvoorbeeld als resultaat vermeld: 'jaarlijks 10 procent nieuwe klan-

ten; vermindering van de hulpvraag door dat bewoners zelf vaardigheden aanleren; aanmelding van nieuwe initiatieven door bewoners'. Bij een ander project staat 'jaarlijks drie wijkkranten uitbrengen'. Dit diffuse karakter is volgens de manager van de opbouwwerkorganisatie zeker niet de bedoeling. Het probleem is, zegt ze, dat de opbouwwerkers zelf hun doelen en resultaten formuleren en de een kan dat beter dan de ander. Zelf is de manager op cursus geweest om te leren wat precies resultaten zijn.

Het is de vraag of de gemeente door dit werkplan nu het gewenste inzicht in het werk en de resultaten krijgt. 'Nee', zegt een ambtenaar, 'wij zitten niet te wachten op dit dikke projectenboek. Zo is het veel te onoverzichtelijk. Daarom heb ik nu zelf maar een duidelijk schema voor ze getypt waardoor ze de projecten en resultaten op twee A4-tjes kunnen samenvatten.' De portefeuillehouder in de Rotterdamse deelgemeente - die in de vorige raadsperiode Welzijn in zijn portefeuille had en nu 'Herstructurering subsidiërelaties' - ziet wel in hoe moeilijk het is om duidelijke resultaten te laten zien. 'Ach ja', zegt hij, 'het is wel leuk om te weten hoeveel mensen er bereikt zijn, maar daarvoor hebben we het opbouwwerk natuurlijk niet ingehuurd. Want je wilt niet mensen bereiken, je wilt dat die mensen in een veranderingsproces

komen of je wilt ergens draagvlak voor creëren. En dat is erg moeilijk te meten. Misschien staat de relatie daarom wel altijd onder spanning. Enerzijds zegt het opbouwwerk: vertrouw ons nu maar, wij weten hoe het moet. Anderzijds zeggen wij: wij willen meetbare resultaten zien, en we weten allebei van elkaar dat we niet zulke hele sterke punten hebben. Want weten zij wel echt hoe het moet en weten wij wel echt hoeveel meetbaars wij nou precies willen hebben? Dat valt bij allebei nog wel tegen.' Net zo min als in veel andere gemeenten, zo blijkt ook uit het onderzoek van Berenschot, weet men dus in Rotterdam precies waarop en hoe men de welzijnsorganisatie zou willen beoordelen.

Uit de woorden van de portefeuillehouder blijkt dat de vraag naar prestaties en effecten ook ten doel heeft om de touwtjes weer in handen te krijgen: 'Ik vind', zegt hij, 'dat iedere welzijnsstichting die honderd procent financieel afhankelijk van mij is, uiteindelijk hoort te doen wat ik zeg. Dat zeg ik niet uit machtswellust, maar omdat ik hier gekozen ben en omdat ik afspraken heb gemaakt met de raad. Zo hebben we die dingen in Nederland georganiseerd. De rollen zijn duidelijk: wij zijn opdrachtgever. We moeten ons dus niet bemoeien met de uitvoering. Dat is hun vakcompetentie. Maar wij gaan over de inzet, over het 'wat', daar hoeven zij zich niet mee te bemoeien. In die zin is het een stukje opdrachtgever-opdrachtnemerschap dat ik hier probeer te professionaliseren.' De portefeuillehouder ziet prestatieafspraken dus als onderdeel van een verzakelijkingsproces, waarbij ook een herschikking van de machtsrelaties zou moeten plaatsvinden. Gemeenten worstelen niet alleen met de vraag hoe de welzijnsinstellingen verantwoording moeten afleggen, zij proberen ook de afhankelijkheidsrelatie aan te scherpen.

Welzijnsinstellingen worden er nauwelijks op afgerekend als ze de overeengekomen prestaties niet halen. Gemeenten halen in de praktijk nog vrijwel geen subsidies terug. In de Rotterdamse deelgemeente stuiten de veranderende verhoudingen ook niet op grote problemen onder de opbouwwerkers. Dat komt omdat het beschrijven van projecten en het verantwoorden van behaalde resultaten pas met ingang van 2003 is ingevoerd. Veel ervaring is er dus nog niet mee. Daarbij spelen de meeste discussies zich af

tussen het management en de gemeente, individuele opbouwwerkers worden beschermd door hun organisatie. De meeste opbouwwerkers hebben dan ook een houding van: zo lang ik mijn werk maar kan dan doen, vind ik het best. Een opbouwwerker die in zijn vorige baan in een andere stad ook al met registreren en verantwoordelijk te maken had, benadrukt dat je registreren en verantwoorden als een hulpmiddel moet zien en niet meer dan dat. 'Mijn ervaring is ook dat het niet erg is als achteraf blijkt dat je meer tijd aan iets hebt besteed dan je van tevoren dacht en iets anders helemaal niet hebt gedaan. Als je maar kunt uitleggen waarom het zo gelopen is. Het is vaak ook zo logisch. Neem de strategische wijk-aanpak hier in Rotterdam. In onze wijk zou daarvoor extra geld komen en in onze planning hadden wij er daarom 500 uur voor gereserveerd. Maar toen bleef de gemeente het ineens af en dat betekent dat wij die uren met andere activiteiten hebben ingevuld. We hebben bijvoorbeeld veel tijd gestoken in een verzorgingsflat die gesloten werd. Daar waren grote problemen. Dat is reëel en iedereen herkent dat ook. Je moet daar gewoon open in zijn, dan is er geen enkel probleem.' En een collega uit dezelfde wijk: 'Ik vind dat je een inspanningsverplichting hebt om je werk zo goed mogelijk te doen. Je moet goed kunnen uitleggen waarom je een bepaalde methodiek hebt gekozen en wat je in dat kader allemaal hebt gedaan. En als er dan toch maar drie geparticipeerd hebben terwijl ik had verwacht dat het er dertig zouden zijn, dan schrijf ik dat gewoon eerlijk op. Als je dat niet doet snijd je je als organisatie op den duur enorm in de vingers. Dan gaan ze bij de gemeente ook veel te makkelijk denken over het erbij betrekken van bewoners, terwijl dat juist heel moeilijk is. Dat is bijvoorbeeld het geval in gebieden waar veel migranten wonen. Traditionele bewonersbijeenkomsten beleggen werkt daar niet. Daar moet je nieuwe werkmethodes voor bedenken en dat kost tijd.' In een andere wijk in de Rotterdamse deelgemeente heeft men wel last van het 'stukje opdrachtgever-opdrachtnemerschap' van deze deelgemeente. Een opbouwwerker: 'Sommige ambtenaren willen de opbouwwerkers helemaal aansturen, dat is soms erg irritant. Vooral omdat je daardoor ook afhankelijker bent van hun prioriteiten en hoe zij er tegenaan kijken. En

Monique Kremer

ik zie bij deze deelgemeente nou niet echt veel kwaliteit zitten, dat is jammer.'

Naast projectbeschrijvingen en resultaatsafspraken doen de opbouwwerkers in de deelgemeente in Rotterdam aan urenregistratie. Dat gebeurt niet in opdracht van de deelgemeente maar op eigen initiatief. Een van de argumenten is dat de opbouwwerkers door inzicht in hun uren hun werk beter kunnen plannen. Het merendeel van de opbouwwerkers vindt het inderdaad een goed hulpmiddel, dat ook nauwelijks extra tijd kost. Men gebruikt urenregistratie ook om zichzelf te beschermen tegen de veeleisendheid van het vak. Opbouwwerkers moeten vaak 's avonds werken wanneer de bewoners weer terug zijn in de wijk. Een ander argument van het management om de urenregistratie in te voeren was dat men zo de deelgemeente een stap vóór zou zijn. Vroeg of laat zou de gemeente urenregistratie toch wel verplicht stellen, zo was de gedachte, dan kon je als opbouwwerkinstelling er maar beter vast zelf invulling aan geven. Maar de deelgemeente staat bepaald niet te springen om een urenafschrift. De VVD-portefeuillehouder zegt plagend: 'Het opbouwwerk wil niet vergeleken worden met een bedrijf, maar ik krijg rekeningen met uren, net als consultants doen.'

Vaak is gewaarschuwd dat accountability ongunstige neveneffecten kan hebben.

Frans Leeuw wijst in Aansprekend burgerschap, een advies van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, bijvoorbeeld op 'ossificatie', de angst om te vernieuwen; als er eenmaal bepaalde prestatieafspraken zijn gemaakt, vinden er geen nieuwe ontwikkelingen meer plaats. Dat lijkt hier niet aan de orde. De Dordtse en Rotterdamse boekwerken zijn een priil verslag van de werkzaamheden tot nu toe. Ook van de gevreesde 'tunnelvisie', je alleen richten op relatief makkelijk meetbare output, is nog nauwelijks sprake. Dat kan alleen ontstaan als de gemeente precies weet waarop zij de welzijnsorganisatie wil beoordelen. Leeuws derde zorg - 'myopia', zo veel outputindicatoren hanteren dat het nergens meer over gaat - speelt in het geval van Rotterdam wel een rol. De deelgemeente heeft liever twee overzichtelijke A4-tjes dan 123 bladzijden projectbeschrijvingen die weinig inzicht geven in de behaalde resultaten. Zou het dan beter zijn als met welzijnsorganisaties simpele, kwantitatieve afspraken worden gemaakt over het bereik?

Tellen

Gevraagd naar prestaties of resultaatmetingen beginnen veel opbouwwerkers én hun directeuren over cijfers te praten. Er wordt van alles geteld, zo blijkt. Als een man de buurtwinkel binnenloopt, zet de opbouwwerker een streepje op zijn lijst met 'face-to-face'-contacten. Is het een Turk of

Marokkaan? Streepteje in een andere kolom. Ook bij buurtfeesten en andere bijeenkomsten wordt de stand aan de deur bijgehouden.

Apeldoorn is een voorbeeld van een gemeente waar het tellen dé belangrijkste indicator is van prestaties van de welzijnsinstelling. In 2002 kwamen de plaatselijke welzijnsorganisatie Wisselwerk en de gemeente overeen om de prestaties van Wisselwerk uit te drukken in cijfers: tellingen van bereikte bewoners (man, vrouw, kind, allochtoon, autochtoon), van het aantal bijeenkomsten en van het aantal samenwerkingspartners. In een 'productenboek' heeft Wisselwerk alle producten omschreven. Er worden ten minste twee opbouwwerkachtige producten geleverd: 'samen met buurtbewoners projectmatige activiteiten (doen) organiseren gericht op leefbaarheids vraagstukken in buurten en wijken' en 'bewonersparticipatie'. Het resultaat van dit laatste product moest in 2003 zijn: 3000 betrokken bewoners, 60 bewonersavonden/activiteiten en 100 organisaties waarmee is samengewerkt. Deze cijfers zijn gebaseerd op informatie uit het voorgaande jaar die de medewerkers zelf hebben aangeleverd. De meesten vinden het dan ook niet moeilijk om ze te halen. Integendeel, 'die heb je zo'. Niet alleen bij Wisselwerk maar in het algemeen waarschuwen managers hun medewerkers ook dat ze de lat niet te hoog moeten leggen en minder prestaties moeten afspreken dan ze denken waar te kunnen maken. Hun argument is dat de overheid ieder jaar de prestaties wil opschrijven. Bovendien claimen de managers zo armslag voor hun professionals; als ze hun targets hebben gehaald, is er nog wat ruimte over om nieuwe initiatieven te ontplooren, om eens wat uit te proberen. Zo voorkom je, in de terminologie van Leeuw tunnelvisie (je alleen richten op relatief makkelijk meetbare output) en ossificatie (de angst om te vernieuwen).

De opbouwwerkers in Apeldoorn zijn niet tegen dit tellen, maar ze relativeren wel vrijwel allemaal de zeggingskracht ervan. Een opbouwwerker: 'Aantallen registreren is niet ingewikkeld, het is puur tellen wat je doet. Dit kwartaal heb ik maar liefst met 135 bewoners te maken gehad. Waar ik moeite mee heb, is dat dat puur kwantiteit is, de kwaliteit blijft op deze manier onderbelicht en daarmee het belang van het opbouw-

werk ook.' Hoe meer, hoe beter is niet perse het adagium van het opbouwwerk, zeggen de opbouwwerkers. Je maakt niet zomaar contact, het heeft een doel, het moet ergens toe leiden. Daarnaast past een zo groot mogelijk bereik halen niet bij een van de uitgangspunten van het opbouwwerk: zich inzetten voor het zwakste belang. Het systeem is daarom niet eerlijk, zegt een van de Apeldoornse opbouwwerkers. Hij is voor een gewogen telling, zoals op scholen waar leerlingen met een achterstand extra tellen. 'Nu telt één persoon als één persoon. Voor de een hoeft je geen moeite te doen, die komt bij wijze van spreken aanwaaien en in zijn kielzog komen er nog drie mee. Maar een ander probeer ik soms een hele middag in beweging te krijgen en die inspanning zie je niet terug in het aantal.' Een collega voegt daaraan toe: 'Behalve tellen, moet je ook de context toelichten, dan zegt het wel wat. Neem de buurtpreventie. Toen we daarmee begonnen waren de mensen in de buurt absoluut niet actief, maar nu doen er uit twee flats 48 mensen mee aan de buurtpreventie. In dat geval zegt zo'n cijfer wel iets. Maar nu heb ik nog een andere flat waar ook een buurtpreventieproject loopt en daar doen maar acht mensen mee. Maar dat zijn wel allemaal ouderen, die over het algemeen heel moeilijk te activeren zijn. Dan vind ik het bereik van die acht ouderen net zo waardevol als die 48 anderen. Je moet het in combinatie met de doelgroep zien.' Nog een andere kanttekening van opbouwwerkers is dat tellingen niet stroken met de traagheid van menselijke beweging. 'Gemeenten willen alles snel, maar ze hebben er soms geen idee van dat als je vandaag iemand aanspreekt, hij pas volgend jaar over de brug kan komen en wil meedoen met iets. In de wijk waarin ik werk is er in potentie veel bereidheid onder bewoners om zich in te zetten, maar het kost jaren om dat te bereiken.'

De directeur van Wisselwerk is de eerste om toe te geven dat de tellingen van het bereik van het welzijnswerk niet zaligmakend zijn, maar ze vindt het in ieder geval een goed begin. Samen met de gemeente Apeldoorn doet Wisselwerk ook mee aan het project Welzijn Informatie Lokaal en Landelijk (WILL) dat met subsidie van het ministerie van VWS begin 2003 is gestart. Het WILL-project probeert in vier jaar tijd een stelsel van transparante en vergelijkbare produc-

tomschrijvingen en methodes voor de welzijnssector te formuleren.

Ook de gemeente is over het tellen van het bereik achteraf ontevreden. Wisselwerk moet elk jaar rapporteren in hoeverre de afspraken gerealiseerd zijn. De eerste rapportage is inmiddels besproken. Daarbij ging het vooral over de vraag of dit een goede manier is om zichtbaar te maken wat het welzijnswerk doet? Hoewel de gemeente tevreden was over de prestaties en het productenboek waardeerde, miste er iets: het verhaal achter de cijfers. De wethouder: 'Als Wisselwerk twintig activiteiten voor jongeren organiseert en daarmee duizend jongeren bereikt, keurig verdeeld over de vier stadsdelen, hebben ze de afspraak gehaald. Maar dan weten wij nog steeds niet of dat inderdaad de jongeren waren waarvan wij het belangrijk vonden dat ze bereikt werden.' 'Maken we samen afspraken over hoe we verantwoording afleggen, blijkt dat de gemeente toch méér wil', zegt de directeur van Wisselwerk. Blijkbaar geeft een simpele output-indicator geen inzicht in het werk. Wisselwerk kreeg daarom het verzoek om aanvullende gegevens te leveren. Om de cijfers daarnaast ook van iets meer vlees en bloed te voorzien, nemen de medewerkers van Wisselwerk nu foto's van bijeenkomsten voor de documentatiemappen van de gemeente. 'Tellen en vertellen' is inmiddels het motto bij Wisselwerk. Daarnaast probeert de welzijnsorganisatie raadsleden en ambtenaren ook in de praktijk het vlees en bloed van het werk te laten zien door hen uit te nodigen bij activiteiten in de wijken. Maar dat is niet altijd een succes. Vaak genoeg komen ambtenaren of raadsleden niet opdagen. 'Zouden ze echt wel willen weten wat het welzijnswerk doet?', vraagt een manager zich af. Soms ook laten raadsleden zich geheel leiden door één werkbezoek en maken daar hun stokpaardje van.

Verbeter het werk?

Welzijnsorganisaties worstelen met de vraag of zij hun werk wel goed doen. Uit een intern onderzoek van de Rotterdamse opbouwwerkorganisatie blijkt dat zowel de managers als de opbouwwerkers zelf een zeer middelmatige score geven op de vraag: heeft u de indruk dat uw diensten de klant helpen? De directeur van een grote welzijnsorganisatie in Noord-Brabant is ervan overtuigd dat resultaatgericht werken het werk inhoudelijk verder kan helpen.

Professionals weten niet wat ze doen, zegt hij, op verjaardagsfeestjes kunnen ze niet vertellen wat hun werk inhoudt. Bovendien doen ze te veel waar ze zelf zin in hebben. Lang geleden is deze directeur zelf opbouwwerker geweest. Na twaalf jaar in een andere sector gewerkt te hebben, kwam hij weer terug, nu als directeur. Hij had verwacht dat de welzijnssector met de tijd was meegegaan, maar dat bleek niet het geval. 'Alle vragen die ik zelf toen als opbouwwerker had zoals "Doet het ertoe wat ik doe?", kwamen weer boven. Indertijd kwam er een boekje uit met de titel Een opbouwwerker is wat een opbouwwerker doet. Kan het schamelijker? Ik heb mij altijd afgevraagd of het helpt wat ik doe.' Inhoudelijke verbetering van het werk is volgens de managers een van de argumenten voor resultaatgericht werken. Het zou professionals inzicht geven in hun werk en hen reflexiever maken. In de deelgemeente in Rotterdam is het opbouwwerk er daarom toe overgegaan om oogcontacten -momenten waarop je iemand live gesproken hebt- te registreren. Een manager van de opbouwwerkorganisatie: 'Registreren is noodzakelijk, het is goed voor de professionaliteit. Het maakt je bewuster van waar je staat in je werk en wat je wilt bereiken. En als je registreert denk je er ook over na waarom je met iemand spreekt. Dan besef je: ik spreek niet zomaar met iemand, ik spreek met iemand om daarna een volgende stap te zetten.' Ook uit de vakliteratuur komt naar voren dat resultaatgericht het werk inhoudelijk verbetert. De Bruyn schrijft bijvoorbeeld dat organisaties er door prestatie meting achter kunnen komen wat wel en niet goed werkt.

De meeste opbouwwerkers die wij spraken vinden niet dat hun werk inhoudelijk verbetert door registreren en resultaatgericht werken. Wél zeggen ze vrijwel allemaal dat het hen meer overzicht oplevert. Een opbouwwerker uit Rotterdam: 'Het stimuleert me ook om beter na te denken over mijn tijdsindeling. Waar moet ik extra tijd aan besteden en hoe kan ik dat verantwoorden?' Een collega: 'Het voordeel is dat het je dwingt om vooraf een plan te maken en dat je achteraf ziet of je je daaraan gehouden hebt.' Een andere opbouwwerker is minder positief: 'Ik probeer wel voor ogen te houden dat het voordelen heeft om te registreren, maar ik vind het af en toe ook puur een

controlesysteem. Vertrouwen ze er niet op dat ik als werker goed bezig ben?' Tot slot noemen veel opbouwwerkers ook nog als iets positiefs dat ze zich serieuzer genomen voelen in hun werk nu er van overheidswege meer interesse is voor hun prestaties.

Verantwoording afleggen

Verantwoording afleggen aan het gemeentebestuur over hun prestaties vinden opbouwwerkers en hun managers niet meer dan logisch. Zoals we zagen hebben sommige organisaties hiertoe zelfs het initiatief genomen. Daarnaast worden in het al genoemde WILL-project de mogelijkheden van benchmarking onderzocht. Door benchmarking kunnen gemeenten, andere opdrachtgevers zoals wooncorporaties en ook klanten een beeld krijgen 'hoe hun welzijnsorganisatie er voor staat'. Hebben we in onze gemeente een 'voldoende' en waar scoort de organisatie goed op, en waarop niet, vergeleken met andere organisaties in Nederland? Hiermee heeft de welzijnssector de eerste stappen gezet op de weg van verantwoording afleggen. Maar meteen is ook duidelijk dat er nog veel moet gebeuren. Nu wordt vrijwel alleen verantwoording afgelegd aan de subsidiegever, het gemeentebestuur. En zoals we hebben gezien gebeurt dat vooralsnog op een kwantitatieve manier. Dit soort registratiesystemen doen geen recht aan de inhoud van het werk. De prestatiecontracten zijn speeltjes van gemeenteamttenaren en welzijnsmanagers om hun relatie te verzaklijken en duidelijkheid te krijgen over wie de touwtjes in handen heeft. Veel inzicht in de noodzaak van welzijnswerk levert dit niet op. Laat staan dat het tot een publieke verantwoording komt, dat toch het uiteindelijke doel van accountability is. Daarvoor is een bredere manier van rekenschap afleggen nodig die ingaat op de ideologische onderbouwing van het werk en op verheldering van keuzes en handelen in het werkproces.

Naast de gemeente zijn er andere groepen aan wie welzijnsorganisaties meer zouden moeten laten zien van hun werk en de professionele dilemma's die daarin spelen: dat zijn de burgers en de vakgenoten. Om met de vakgenoten te beginnen: 'visitatie' zou een goede stap kunnen zijn op weg naar meer transparantie. Want wie kunnen goed beoordelen of het opbouwwerk in Apeldoorn of dat in Rotterdam goed

opbouwwerk levert? Precies: andere opbouwwerkers. Op hogescholen en universiteiten bestaan visitatiecommissies die zijn samengesteld uit docenten en hoogleraren. Advocaten, artsen, en zelfs makelaars hebben hun eigen ordes. Ook welzijnsinstellingen en opbouwwerkorganisaties zouden elkaar zo kunnen visiteren. Het geeft anderen zoals opdrachtgevers en burgers niet alleen inzicht in wat professionele standaarden zijn, het kan ook leiden tot professionele uitwisseling. Het is belangrijk dat professionals elkaar dan niet de hand boven het hoofd houden. Zij moeten elkaars werk kritisch tegen het licht houden.

Dan de burgers. In de welzijnssector bestaat nog vrijwel geen cultuur van verantwoording aan burgers. Dat is verbazingwekkend. Al het welzijnswerk gebeurt in het belang van, met en voor burgers, dan mag je ook verwachten dat burgers partij zijn bij het beoordelen van de legitimiteit van het werk. In het geval van opbouwwerkers is het ontbreken van rekenschap afleggen eigenlijk nog opmerkelijker. Opbouwwerkers sluiten immers waar mogelijk aan op de vraag van bewoners, zij zeggen expliciet aan hun kant te staan en toch bespreken zij zelden hun eigen vak met hen. Er zijn wel enkele organisaties, waaronder die in Apeldoorn, die met klanttevredenheidsonderzoek bezig zijn. Dat is nuttig voor de organisatie en je kan de resultaten ook aan de gemeente laten zien, maar het is slechts een hulpmiddel bij het afleggen van publieke verantwoordelijkheid. Op de vraag aan wie zij verantwoording over hun werk zouden moeten afleggen antwoordden de opbouwwerkers met het volgende rijtje: 1. hun manager; 2. de opdracht- of subsidiegever; 3. de burger. De meesten gaven ook ruiterlijk toe dat 'de burger' meestal een ondergeschoven kindje was en dat ze dat een goede zaak vonden. Een opbouwwerker uit Apeldoorn: 'Ik vind het belangrijk dat we optimaal zichtbaar proberen te maken wat we doen voor de mensen. Want het is tenslotte gemeenschapsgeld waarvan we betaald worden. Dus die mensen hebben er ook recht op om resultaten te zien van wat wij doen.' Een opbouwwerker uit Rotterdam noemde spontaan de bewoners als belangrijkste groep aan wie zij en haar collega's verantwoording zouden moeten afleggen, maar zij voegde er meteen aan toe dat zo iets heel ingewikkeld is: 'Want wie zijn de bewoners? Is dat die bewoner die een keer-

tje gebeld heeft en die ik toen op weg heb geholpen? Of is het de bewoner die ik heb doorverwezen naar het maatschappelijk werk? Of zijn het mensen die actief zijn in de bewonersorganisatie of de wijkraad? Lang niet iedereen in de wijk heeft contact met het opbouwwerk. De buurtkrant heeft een oplage van vierduizend bewoners contact hoor.' Een oude rot in het vak ten slotte vond het allemaal maar onzin: 'Verantwoording afleggen aan bewoners? Oh nee. Die mensen kunnen er niet boven staan, die zien mij als de grote chef en dan zou ik ineens verantwoording aan hen moeten afleggen? Dat zou hetzelfde zijn als mijn directeur aan mij verantwoording moest afleggen. Daar krijg je scheve verhoudingen van, vind ik.'

Los van deze directe vorm van verantwoording afleggen aan wijkbewoners, zijn er nog andere manieren waarop opbouwwerkers en andere welzijnsprofessionals aan de buitenwereld kunnen laten zien wat hun professionele discussies en overwegingen zijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor het paternalisme-debat, dat veel breder in de samenleving

gevoerd moet worden, of het debat over de vraag of de zwaksten in de samenleving de eerste en belangrijkste doelgroep van het welzijnswerk zouden moeten zijn of dat ook de middenklasse bereikt moet worden. Naast openheid over professionele discussies zouden welzijnsinstellingen ook open kunnen zijn over hun werkwijze. Waarom niet ieder jaar een kort inhoudelijk verslag gemaakt waaruit blijkt welk werk er dat jaar is verricht, wat het inhiel, of het voldeed aan de standaarden van het beroep en of en waarom het succesvol was of juist niet? Nog een derde manier van verantwoord worden is ten slotte om projecten en programma's te evalueren samen met de mensen voor wie het bedoeld was, zoals in de Rotterdamse Project- en Programmagarages gebeurt. Dit alles zou er uiteindelijk toe moeten leiden dat het welzijnswerk zich op allerlei manieren en aan allerlei groepen, maar in ieder geval aan politici en burgers verantwoordt. Pas dan krijg je echt een indruk van werken in de welzijnssector en pas dan kan er ook echt publiekelijk over gedebatteerd worden. Voorwaarde is natuurlijk wel dat ook gemeenten deze open en kwetsbare opstel-

ling van welzijnsinstellingen stimuleren en hen niet meteen gaan 'afrekenen' op mislukkingen of laten vallen als partner bij de uitvoering van het welzijnsbeleid.

Bronnen

Brujin, H. de (2001) Prestatiemeting in de publieke sector. Tussen professie en verantwoording, Utrecht.
Leeuw, F. (2000), 'Onbedoelde effecten van outputsturing, controle en toezicht?' Bijlage 6 van RMO-advies 10. Aansprekend burgerschap. De relatie tussen de organisatie van het publieke domein en de verantwoordelijkheid van burgers. Den Haag, RMO.
SCP (2002), De werkelijkheid van de Welzijnswet. Den Haag.
Tonkens, E. (2003), Mondige burgers, getemde professionals. Marktwerking, vraagsturing, professionaliteit in de publieke sector. Utrecht: NIZW.
Tijdschrift voor de Sociale Sector, special over accountability (2001) nr. 12.
Zorg+Welzijn (2003) nr 3.

<

Koopman en dominee lopen elkaar in de weg

LCO-directeur Wil van de Leur ging 'voor de vuist weg' in op een uitspraak in de inleiding van zijn twee voorgangsters. In het onderzoek van Loes Verplanke en Monique Kremer naar de actuele opbouwpraktijk deed een wethouder een uitspraak die de onderzoeksters de aanwezigen niet wilden onthouden. 'Iedere welzijnsstichting die honderd procent financieel afhankelijk van mij is, hoort uiteindelijk te doen wat ik zeg.' De overheid, zo vindt de wethouder, gaat over de inzet, over het 'wat'. Samengevat: ik betaal, dus ik bepaal. Een uitspraak die volgens Van de Leur ten principale onmogelijk is. 'Het subsidie-principe berust immers op een heel andere grondslag, zoals de Latijnse benaming al aangeeft: Van Dale: Subsidie: Lat. Subsidium (reservetroepen, hulp) ondersteuning, tegemoetkoming. Toelage in geld om iemand

tot iets in staat te stellen, om een instelling in stand te houden, enzovoort; - bepaalde financiële steun van de overheid aan particuliere activiteit.' Van de Leur refereerde aan het Handboek Gemeenteraadsleden, waarin het subsidie-principe met als voorbeeld de kunstensector werd geformuleerd: De gemeenteraad bepaalt dat er toneel gespeeld wordt, niet wat er gespeeld wordt. De gemeente moet kortom aanvragen mogelijk maken. Een formulering die ook terug te vinden is in het meer recente bestuursrecht (art. 4:21. lid 1. Awb). 'Daarin wordt onder subsidie verstaan: de aanspraak op financiële middelen, door een bestuursorgaan verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten.'

De essentie van subsidie is nou juist de erkenning dat bepaalde zaken en taken door een maatschappelijke organisatie moeten worden uitgevoerd. Subsidie moet een faciliterend instrument van de overheid zijn. De politiek spreekt uit dat ze iets over heeft voor het stimuleren van het sociale. Het opbouwwerk zit nu gemangeld tussen de eisen van de overheid en het werken als onderneming. 'Maar activiteiten ten dienste van de samenleving kun je niet gelijkgeschakelen met het leveren van goederen en diensten,' aldus Van de Leur. 'In het opbouwwerk lopen nu koopman en dominee elkaar in de weg.' Hoe ga je om met subsidies? Dat is een vraag waar het opbouwwerk de komende tijd over moet nadenken en in dialoog gaan. <

Drie uitdagingen aan de beroepspraktijk

Dit voorjaar verscheen de Grote Kleine-Kansen Atlas met de beschrijving van zo'n zestig burgerinitiatieven. Auteurs Peter Voogt en Harry Broekman gaan in op het kleinschalig en coöperatief ondernemen als opbouw-werkuitdaging voor de komende jaren.

De Grote-Kleine Kansen Atlas is een van de vier onderdelen van het traject Weven aan Samen Leven. Als eerste kwam een jaar geleden het boek *Dragers en Schragers* uit, waarin Hansje Galesloot tien burgers portretteert die het heft in eigen hand nemen. De publicatie *Onteigening* gaat in op de onteigening van burgerinitiatieven door overheden en professionals en op de handelingsruimte van de opbouwwerker. In het vierde onderdeel worden de inzichten uit de eerste drie delen toegepast. In deze publicatie komen zo'n tien tot twaalf vrijwilligers voor het voetlicht. Bekeken wordt wat hun drijfveren zijn om zich in te zetten voor sociale taken en wat voor hen belangrijk is om goed te functioneren.

Burgerinitiatieven

In de Grote-Kleine Kansenatlas beschrijven Peter Voogt en Harry Broekman zo'n zestig burgerinitiatieven van 'ondernemingen' op sociaal terrein die baat hebben voor de mensen zelf, en nut voor de samenleving. In de Kleine Kansenatlas wordt gekeken hoe dat maatschappelijk nut tot uiting komt. De zestig initiatieven in de Kleine Kansenatlas worden op acht punten beschreven: initiatief, deelnemers, profijt, draagvlak, begeleiding, werkwijze, organisatie en ontwikkelingen. Daarnaast zijn ze onder de loep genomen op juridisch en organisatorisch vlak en op exploitatie en complicaties. Wat viel de auteurs op bij het beschrijven van de burgerinitiatieven in de Atlas?

* Bijna alle burgerinitiatieven zijn een mix van vrijwilliger en semi-profs. Met semi-profs worden mensen bedoeld die activi-

Sociaal ondernemen

de opbouw-werkuitdaging

Peter Voogt

teiten ontplooiën binnen hun eigen vaardigheden en die benutten voor anderen. Zoals een vrouwelijke bedrijfskundige die met vrouwen aan de slag gaat.

- * Mensen participeren in een project met een mix van motivatie, kunnen en inzet. Uit een welzijnsonderzoek in Dordrecht bleek dat er drie oriëntaties zijn te onderscheiden waaraan mensen hun beweegredenen ontlenu:
 - familie: je neemt deel aan buurtactiviteiten zoals de straat vegen zodat je kinderen veilig en schoon buiten kunnen spelen;
 - maatschappelijke betrokkenheid: je wil in de samenleving iets veranderen (en wordt bijvoorbeeld actief in Greenpeace);

- persoonlijke ontwikkeling: bijvoorbeeld als je vrijwilligerswerk doet om je ervaring en kwaliteiten te vergroten, wat je verdere carrière ten goede komt.

In z'n algemeenheid is de verdeling van deze oriëntaties ongeveer 60 respectievelijk 20 en 20 procent. De motivatie of reden van burgers om mee te doen aan een initiatief is bepalend voor wat je van mensen kunt verlangen.

* Er waren opvallend weinig opbouwwerkers bij de burgerinitiatieven betrokken. Ze zijn duidelijk niet opgezet vanuit het opbouwwerk, en gaan zo ook niet te werk. Wel is er vaak sprake van een deskundige op een bepaald terrein die een initiatief begeleidt.

Parallelsessie: A

Gespreksleiding: Paul Vlaar

Inleiders: Peter Voogt en Harry Broekman

Notulist: Coby van Geffen

voor de komende jaren

* Organisaties kennen verschillende stadia van ontwikkeling.

Opbouwwerk

Wat betekent dit nu voor het opbouwwerk? Moet dat zich dus maar verre houden van burgerinitiatieven. Nee, vindt Peter Voogt. Want de tweede hoofdtaak van de opbouwwerker is immers 'zelfstandig bijdragen aan maatschappelijke initiatieven', dus daar ligt een schone taak voor het opbouwwerk. Speciale uitdaging daarin is het leggen van een verbinding tussen sociale lagen. Als voorbeeld noemt Voogt de ruilwinkel van de Letskring, waarbinnen mensen uit alle lagen goederen en diensten ruilen, en het Volksbuurtmuseum in Den Haag waar

ernaar wordt gestreefd mensen uit alle lagen van de bevolking binnen te halen. Binnen een burgerinitiatief kan de opbouwwerker zich dus richten op het leggen van verbindingen tussen verschillende lagen of groepen.

De opbouwwerker moet hierbij oog hebben voor:

* De verschillende stadia in de ontwikkeling van de organisatie. Allereerst is daar de 'kring rond de leider': iemand staat ergens voor, heeft daarvoor mensen om zich heen verzameld en wil dat uitvoeren. Daarna komen de 'bondgenoten in actie': het project krijgt structuur en regelmaat, waarna zij 'stabiele ondernemingen' worden. Het project is weliswaar een ideële

business, maar wel in staat tot het leveren van producten of diensten.

- * De verhouding vrijwilligers en professionals.
- * De rol van de opbouwwerker ligt in 'enabling', het mogelijk maken en niet onteigenen.
- * De eigen positie en de ruimte om de ondersteuning van dit soort initiatieven op te pakken.

En als opbouwwerker moet je ervoor zorgen dat je 'on line' blijft met de burger en je niet laten opslokken door het beleidscircuit. Dat wil zeggen: niet het knechtje worden van de beleidsmakers, maar ook niet het slaafje van de burger.

De belangrijkste motivatie voor het opbouwwerk om dit soort initiatieven te ondersteunen, ligt in het leggen van de verbindingen tussen sociale en culturele lagen. Je kan bij wijze van spreken kansarme personen makkelijker koppelen aan 'dragers en schragers', dan ze een moeizaam traject te laten doorlopen totdat ze zelf als 'drager' of 'schrager' kunnen functioneren (wat doorgaans niet haalbaar is).

Lokale overheid

Dat laatste heeft een belangrijk gevolg voor de lokale overheid, aldus Voogt. Die stelt vaak als eis aan de ondersteuning door het opbouwwerk dat het moet gaan om kansarme groepen. Die eis moet zij ten dele laten varen. Het gaat er juist om dat er een brug geslagen wordt tussen de verschillende groepen, ze proberen te koppelen. Het is slimmer om achterstandsgroepen mee te laten doen in al bestaande initiatieven, ze dus geen dragers te maken maar mee te laten delen in de deskundigheid van anderen.

Verder moet de overheid een ruimteschepend beleid voeren voor burgerinitiatieven. Dat wil zeggen, initiatieven niet afpakken, en zorgen voor eenvoudige procedures. Bijvoorbeeld geen ingewikkelde verantwoording en/of accountantsverklaring, terwijl het om een beperkte geldelijke steun gaat.

Begeleiding

In de begeleiding van de burgerinitiatieven blijkt de opbouwwerker twee opvallende rollen te hebben, vervolgt mede-auteur Harry Broekman, namelijk die van 'missing member', en van bruggebouwer. De rol van 'missing member' kan heel erg variërend zijn. Burgerinitiatieven zijn immers een mix van vrijwilligers en profs, van baat en nut, van inzet (vrijwilligers die doorgroeien naar een ID-baan, profs die vrijwilliger worden). Ze werken met een mix van financiën (sociale ondernemingen werken voor de markt, maar ook met subsidies en fondsen) consumenten worden er deelnemers, en deelnemers consumenten. Een bonte schakering kortom van wisselingen waarop de opbouwwerker bedacht moet zijn. Belangrijk is volgens de Broekman de 'baat' functie ten opzichte van de 'nuts' functie in de gaten te houden; het claimedrag van een subgroep; de mensen die vanuit een emotionele overtuiging meedoen versus de 'verstandelijken', de 'carrière gericht'; de organisatie moet zuiver in de leer zien te blijven, en tegelijkertijd producten kunnen leveren en tot slot dient de opbouwwerker te kunnen inspringen als vliegende keep. Tweede rol is die van bruggebouwer tussen de maatschappelijke klassen. De opbouwwerker moet daarin voortdurende balanceren tussen chaos en organisatie, tussen verschillende belangen. Dat vereist een

bepaalde mentaliteit en een scherp oog voor de veelheid van belangen.

Stadia van ontwikkeling

Belangrijk voor de ontwikkeling van een initiatief (als begeleidend opbouwwerker) is in de gaten te houden in welk ontwikkelingsstadium een organisatie zich bevindt. Niet alle stadia komen in alle projecten voor. Vaak is er sprake van 'kring rond de leider zijn', iemand die ergens in gelooft, daarvoor mensen om zich heen heeft verzameld en zijn idee wil uitwerken naar een concreet plan of doel. In dit stadium wordt nog gesproken in termen van weken of maanden. Het motief is doorgaans: groter worden, groeien in tal en betekenis.

In het tweede stadium wordt enige regelmaat en structuur aangebracht in de wijze van organiseren. Het tijdpad wordt ruimer: gerekend wordt in maanden en halve jaren. De organisatie verzorgt zichzelf (baat) en de nutsfactor is geschapen. In dit stadium kan de opbouwwerker vooral outillieren, ervoor zorgen dat deelnemers voldoende zijn toegerust om de organisatie uit te bouwen tot een georganiseerd ideologisch samenwerkingsverband.

In het derde stadium, als de onderneming is gestabiliseerd, is er sprake van een meerjarenperspectief. De onderneming is in staat tot een geregelde productie. Daarbij is het belangrijk te weten hoe het ideaal overeind kan blijven en hoe de onderneming kan overleven als zelfstandige politiek-culturele

onderneming. En bijvoorbeeld laagdrempelig blijft.

Overdraagbaarheid

De Atlas is feitelijk gebaseerd op het idee van 'best practices'. Het kopiëren van dat soort werkwijzen is een stuk moeilijker. Vaak wordt onderschat hoe specifieke factoren van belang zijn voor lokaal succes. Een werkwijze is niet zomaar overdraagbaar; geld, idee en toeval komen vaak op een subtiele manier bij elkaar. Een nieuw initiatief moet lokaal passen bij culturele verhoudingen en het op dat moment aanwezige denkklimaat.

Datzelfde geldt voor de markt- en machtsverhoudingen. Hoe meer verdringing van bestaande voorzieningen door het nieuwe initiatief, hoe meer weerstand.

De overdraagbaarheid van een associatie is daarnaast afhankelijk van het alles of niets karakter van de imitatie; van de 'nestgeur', het imago van het collectief en van de schaal en leiderschapsstijl. Een bevlogen leider vind je niet overal. Zo'n pionier is ook niet zomaar te reproduceren.

De overdraagbaarheid hangt ook af van het baat-versus-nut-karakter van de organisatie. Hypothese van de auteurs: hoe meer (eigen) baat, hoe meer kans. Tot slot is de overdraagbaarheid afhankelijk van de professionele inbreng. Is die gecombineerd met weinig zeggenschap van onderop dan is de kans op een fiasco groter.

Leergang

Tot slot breekt Harry Broekman nog even een lans voor de Leergang Sociale Architectuur. Deze is vooral gericht op de tweede hoofdtaak van het opbouwwerk: zelfstandig bijdragen aan maatschappelijke ontwikkelingen, waarbij maatschappelijke ontwikkeling wordt opgevat als vormen van zelfwerkzaamheid van burgers. Naast de behoefte deze tweede hoofdtaak stevig neer te zetten, was er behoefte aan om de eigen deskundigheid te bevorderen. Een masterclass opbouwwerk biedt een mooie gelegenheid voor een post-hbo-cursus op academisch niveau. Inhoudelijk sluit de Leergang aan bij het traject 'weven aan samen leven'.

De Leergang Sociale Architectuur, in opdracht van het LCO opgezet door Harry Broekman in samenwerking met Peter Voogt is uniek te noemen. Door de inzet van gastdocenten werd niet eerder in een leergang voor het opbouwwerk zoveel expertise gebundeld. De cursus heeft een sterke horizontale samenhang (per sessie) en een verticale (elkaar aanvullende vakken). Doen, denken en praktisch oefenen zijn met elkaar in balans, en de deelnemer levert gaande de rit meteen een hoogwaardig project af. Er wordt snel toegewerkt naar de essenties omdat docenten op de hoogte zijn van het opbouwwerk. Cursisten krijgen individuele feedback, daarnaast is er een flexibel uitnodigingsbeleid voor gastdocenten. Tot slot: de opleiding is betaalbaar. Ook

zonder korting is de prijs-prestatieverhouding als die van een Japans automerk. De afgelopen dertig jaar is er niet zo'n sterke cursus geprogrammeerd, kortom: meld u allen aan.

Discussie

Naar aanleiding van de tweede hoofdtaak van het opbouwwerk vraagt voorzitter Paul Vlaar wie van de aanwezigen betrokken is bij burgerinitiatieven. Dat zijn er niet zoveel en Vlaar vraagt zich af of de handen niet jeuken, vooral als het gaat om de rol die de opbouwwerker kan spelen in het overbrengen van de sociale lagen. De reacties uit de zaal zijn aarzelend. Burgerinitiatieven hebben een productdoel, en dat betekent dus economische betrokkenheid. Peter Voogt betoogt dat je productie ruim moet zien. Het gaat erom dat de onderneming iets oplevert, dat kan ook inhouden dat je iets voor ouderen doet. Of iets opzet als het Volksbuurtmuseum waar iedereen welkom is. Het productdoel is vooral bedoeld als richting naar buiten. Belangrijk in de burgerinitiatieven is dat er niet verticaal iets wordt geregeld, maar dat iedereen van onderaf de handen aan de ploeg zet. Als antwoord op een vraag uit de zaal hoe je als opbouwwerker een verbindende rol kunt spelen, met een overheidsbeleid dat is gericht op het zelfredzaam worden van burgers, heeft Harry Broekman een aantal tips. Om te beginnen is het slim minder wijkgericht te werken, want hoe homogener een

wijk, hoe minderen anderen er überhaupt zijn om te integreren. Een tweede tip is samen te werken met kerken. Zij hebben veel contact met alle lagen van de bevolking. Als derde tip geeft Broekman de aanwezigen mee: onderhandel als opbouwwerker beter over je arbeidssituatie, vooral als het gaat om de follow-up van projecten. Zorg dat er faciliteiten zijn dat een ander het van jou kan overnemen.

Vanuit de zaal wordt opgemerkt dat de lokale overheid ook al vaak geld geeft aan burgerinitiatief, maar dat het opbouwwerk daar dan geen rol meer in heeft. Peter Voogt benadrukt dat het opbouwwerk hier wel degelijk een taak heeft als het gaat om verbinding leggen tussen verschillende lagen/groepen. En ook om te zorgen dat dergelijke initiatieven succes hebben. Oftewel, dat het geld voor het burgerinitiatief 'rendeert'. Je kan dit vergelijken met de zorgsector, waar zorgconsulenten de cliënten met een persoonsgebonden budget adviseren hoe hun budget aan te wenden en zorg goed in te kopen. Dit zijn twee belangrijke argumenten voor het opbouwwerk om de lokale overheid te overtuigen dat ondersteuning van burgerinitiatief wenselijk is.

<

Niet de kip, Niet het ei, Maar het nest!

Marieke van Geldermalsen is als stedenbouwkundige verbonden aan het Moedercentra Internationaal Netwerk voor Empowerment, MINE. MINE voert een ontwikkelproject uit in de Arnhemse Vinewijk Schuytgraaf onder de titel 'Niet de kip, niet het ei. Maar het nest!'. In dit project wordt de sociale infrastructuur (de kip) verbonden met de fysieke ontwikkeling (het ei) zodat een integraal ontwikkelproces zichtbaar wordt: het nest!

Tijdens haar werkzaamheden merkte Marieke van Geldermalsen dat sociale projectontwikkelaars niet erg serieus worden genomen in de wereld van het vastgoed, de grondexploitatie en aanverwante harde, fysieke zaken. Voor haar als stedenbouwkundige en technicus was het echter een eye-opener om te zien hoe sociale projectontwikkelaars (opbouwwerkers) toch een steekhoudende bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van een wijk. Haar hele betoog is in feite een pleidooi voor een holistische benadering van wijkontwikkeling.

Bij de ontwikkeling van een wijk is er altijd sprake van twee verschillende en niet gekoppelde processen, die echter, indien wel gekoppeld, door die koppeling elkaar kunnen versterken en de kwaliteit van de wijk verhogen. Het ene proces is sociaal van aard en beoogt burgers te betrekken bij het reilen en zeilen in de wijk.

Opbouwwerkers zijn de professionals die dergelijke processen begeleiden. Dit type proces vergt vooral een tijdinvestering en is dus als 'tijdintensief' te karakteriseren.

Het andere proces is het fysieke proces dat beoogt om het product (gebouwen) te maken. Hierbij zijn bouwkundige projectontwikkelaars ingeschakeld en allerlei (bouw)bedrijven. Dit type proces vergt vooral een kapitaalinvestering en is dus als 'kapitaalintensief' te kenschetsen.

Wanneer men die beide trajecten combineert en tot een integrale aanpak komt kan men de verschillende aspecten gebundeld aanpakken, wat leidt tot een gezamenlijke agenda van bouwers en opbouwwerkers.

Maar het nest!

De nieuwe wijk integraal aangepakt

- * Sociaal en Fysiek
- * proces en product
- * zowel opbouwwerkers als ontwikkelaars
- * Marktconform, maar toch sociaal
- * investeringen in zowel kapitaal als tijd

Marieke van Geldermalsen legt uit dat er erg veel onbegrip heerst in de harde sector ten aanzien van de sociale kant van wijkontwikkeling: "Men snapt het niet, men hoort het welwillend aan, maakt geen ruzie maar er is veel wederzijds onbegrip."

Parallelsessie: B

Gespreksleiding: Kees Stuurup

Inleider: Marieke van Geldermalsen, MINE Nederland
mine.nl@xs4all.nl

Notulist: Fenny Gerrits

Vinexlocatie Schuytgraaf in Arnhem

Stadsuitbreiding;

een taak van
stedenbouwkundigen
en
projectontwikkelaars?

Niet de kip, niet het ei, maar het nest!

Wie maakt onze steden?

Stelling:

De oude wijken zijn een opgave voor opbouwwerkers, want daar zijn vooral sociale problemen.

Het bouwen van de Vinexwijken is een opgave voor aannemers, want dat is een fysieke opgave.

Of toch niet?

Als we deze twee types woonomgeving vergelijken kunnen we stellen dat de nieuwe Vinexwijk gekenmerkt wordt door grote investeringen, de wijk is nieuw en modern en de kwaliteit van de huisvesting en voorzieningen is goed. In de bestaande stad ligt dat wel anders. Er is veelal sprake van achterstallig onderhoud en het voorzieningenniveau is matig. Ook de winkelfunctie kwijnt, tot uiting komende in het verdwijnen van buurtwinkeltjes.

Ten aanzien van de (nieuwe) VINEXwijk kunnen we ons als opbouwwerkers afvragen: wat moeten we ermee? Het planningsproces die moet uitmonden in deze nieuwe wijk is al tien jaar bezig. Sinds het verschijnen van de Vinexnota is er al tien jaar verstreken. Dat komt omdat er erg veel voorbereidende werkzaamheden moesten worden verricht, zoals het schoonmaken van de grond. Die grond lag op het gebied van een andere gemeente. Arnhem is inmiddels in geslaagd deze grond aan te kopen, dankzij de wet voorkeursrecht gemeenten. In dit soort processen zie je dat projectontwikkelaars een enorme machtspositie hebben. De gemeente soebat en wikt, intussen is er een mooi plan gemaakt door de ontwikkelaars. Er is nog geen opbouwwerkers bij betrokken (geweest), of vertegenwoordiger van welke andere sociale instantie of instelling dan ook. Dit komt waarschijnlijk door de stelling dat opbouwwerkers meer ingeschakeld zouden moeten worden in de oude wijken, de nieuwe wijken zijn meer voor de fysieke jongens. Die laatste bemoeien zich ook veel met de oude wijken, maar dan in fysieke zin: upgrading, renovatie etc. De rol van de sociale pijler in nieuwe uitbreidingen wordt niet gezien.

De bewoners

In de nieuwe VINEXwijk hebben de bewoners het 'druk, druk, druk' met het vorm geven aan hun nieuwe omgeving en hun werk bui-

ten de wijk. In de bestaande stad hebben bewoners meer tijd. Ze zijn in hun woonomgeving gesetteld en beschikken over een groot netwerk in de wijk, hun leefsituatie is stabiel.

In de twee gebieden, de bestaande stad en de VINEXwijk treffen we drie groepen bewoners aan. Naast de bewoners van de bestaande stad en de bewoners van de VINEXwijk vestigen zich ook nieuwkomers, asielzoekers in de bestaande woonwijk. Deze nieuwkomers zijn een soort pioniers, zij brengen sociaal-cultureel kapitaal in. Dit type kapitaal moet eigenlijk ook in de VINEXwijk worden geïnvesteerd.

2 GEBIEDEN, 3 GROEPEN MENSEN

Nieuwkomers

+ tijd
+ creativiteit
+ energie

- weinig geld

dringend op zoek naar woonruimte
bijvoorbeeld studenten, starters,
statuushouders, kunstenaars.

Wij noemen hen **PIONIERS**

Niet de kip, niet het ei, maar het nest!

Bewoners Vinexwijk:

- Druk druk druk
- Nieuwe omgeving
Fysiek + investeringen

Bewoners bestaande stad:

+ meer tijd, groot netwerk
+ stabiel, gesetteld
Fysiek - Achteruitgang

Het soort kapitaal dat deze nieuwkomers inbrengen bestaat uit hun tijd, creativiteit en energie. Er weinig geld onder de leden van deze groep. Zij hebben echter wel tijd om in de wijk te bouwen aan hun bestaan als kunstenaar, starter of student. Zij hebben ook de drive om zich sociaal te wortelen in de wijk. Daartoe is het nodig contact te zoeken met de andere bewoners. De VINEXwijk beschikt over veel kapitaal, fysiek kapitaal. Er zijn geen lege gebouwen, er is geen ruimte (over), maar er kan wel tijd worden geïnvesteerd, aangezien niemand tijd heeft. Fysiek is niet genoeg. Cultuur en sociale structuur zijn belangrijk. Om die structuren te bouwen moeten nieuwe vormen worden ontwikkeld. Daarbij kunnen we denken aan de opzet van een Moedercentrum. Want mensen maken de buurt.

SOCIAAL & ECONOMISCH KAPITAAL

kapitaal Vinex

+ economisch
- sociaal en cultureel

PIONIERS kapitaal

- economisch kapitaal
+ sociaal & cultureel

kapitaal bestaande stad:

+/- economisch kapitaal
+ sociaal +/- cultureel

Niet de kip, niet het ei, maar het nest!

Om de uitwisseling van die verschillende soorten kapitaal mogelijk te maken moest er een tijdelijke nederzetting worden gebouwd om de nieuwkomers in onder te brengen. Want in de VINEXwijk zijn er geen lege gebouwen en alle ruimte is er in principe in gebruik.

een moedercentrum

De vier pijlers

Zelforganisatie

Open aanbod

Werk wordt betaald

Kinderen horen erbij

Niet de kip, niet het ei, maar het nest!

Uitwisselen van kapitaalsoorten

Naar een nieuwe ontwikkeling

Stelling: *De VINEX-wijken alleen als fysieke opgave beschouwen is een doodlopende weg.*

De mensen maken de buurt

Een tijdelijke nederzetting bewoond door pioniers, zorgt dat de wijk vanaf het eerste moment leefbaar is:

- De pioniers profiteren van betaalbare (tijdelijke) huisvesting
- De wijk profiteert in de opstartfase van de pioniers een win-win situatie

In de tijdelijke nederzetting zorgen de pioniers zorgen voor het runnen van:

- tijdelijke woonruimte
- een moedercentrum
- een internationale tuin
- het buurt kennis centrum (lerende stad).

Via het kenniscentrum van het Moedercentrum (onder auspiciën van de Grassroots Womens's International Academy) vindt er geen onteigening van kennis plaats, maar blijft de kennis in de buurt. Het Moedercentrum is als krachtcentrale in staat om de ontwikkeling van de sociale structuur in een oude wijk te herstellen. Die trekkracht kan ook worden gebruikt in een nieuwe wijk. Alles wat nodig is, is betaalbare (tijdelijke) woonruimte.

De kern van dit proces wordt gevormd door het Moedercentrum. Betrokkenen bij het netwerk van Moedercentra hopen nog steeds dat stedenbouwkundigen dit concept overnemen.

Vanuit het Moedercentrum kunnen verschillende activiteiten worden ondernomen, zoals de vorming van een internationale tuin. Via die tuin kunnen mensen met elkaar in contact komen en communiceren in de 'groene taal'. Recreatieve activiteiten kunnen moeiteloos leiden tot integratie van bewoners van verschillende herkomst. De tuin levert een zekere productie in termen van de opbrengst (kruiden, groente, schoonheid) en in sociale termen. Ook is de tuin een voor iedereen zichtbare plek in de openbare ruimte waar iedereen zich mag verpozen.

Een andere activiteit is het buurt kennis centrum. Een belangrijk onderdeel in de vorming van de lerende stad. Doelstelling is de kennis in de buurt houden, delen met anderen en onderwijzen aan de mainstream.

Software of hardware aanpakken?

In termen van tijd moet je constateren:

- Gebouwen staan er voor vijftig jaar, de sociale veranderingen gaan sneller
- Maar... bouwen en slopen doe je in een paar maanden. Veranderen aan of opbouwen van de sociale structuur gaat veel langzamer
- > daarom de fysieke ingrepen aanpassen aan de sociale snelheid: tijdelijke maatregelen

In termen van geld moet je constateren:

- Sociale investeringen zijn meestal goedkoper dan fysieke aanpassingen
- Maar... investeringen in de sociale structuur zijn minder zichtbaar dan fysieke.
- > Fysiek & sociaal direct, integraal afstemmen
Het fysieke goedkoper en het sociale als ontwikkelkracht inzetten

Helaas heeft het opbouwwerk in de besluitvorming processen die tot de planning van nieuwe wijken leidt geen positie. Stedenbouwkundigen zouden minder voor 'de eeuwigheid' moeten plannen. Huizen en andere gebouwen zouden ook 'modeartikelen' moeten zijn in plaats van star en bijna autonoom.

Fysieke of sociale aanpak?

"We klaagden over de junks in het portiek en nu breken ze de hele flat af"

Bouwen en slopen geeft zo'n lekker actief gevoel.

Bovendien zit bij de corporatie een hoop kennis op dat gebied .. en geld

Niet de kip, niet het ei, maar het nest!

Het geld waarmee vorm wordt gegeven aan onze woonwijken is vooral aanwezig bij de corporaties. Deze hebben de blik nog niet echt gericht op de sociale infrastructuur.

In september (04/09/03) verscheen het VROMraadrapport 038: "Omgaan met overmaat.

De vermogens van de woningbouwcorporaties als sturingsopgave." Op basis van dit rapport ontstond een advies aan de Tweede Kamer: Kom tot een Investerings Maatschappij Stedelijke Vernieuwing.

In oktober (07/10/03) publiceerde het Centraal Fonds Volkshuisvesting: "Investeren uit Steen, Vermogensovermaat woningbouwcorporaties." Bij extra inzet van jaarlijks €2,5 miljard blijft het weerstandsvermogen van de corporaties tot 2011 ruimschoots voldoende

Het ISV (Impuls Stedelijke vernieuwing) budget is dit jaar teruggebracht van € 2,1 naar €1,7 miljard.

Op basis van bovenstaande droge feiten kan worden geconcludeerd dat er echt geen financiële belemmering bestaan voor een impuls op sociaal gebied aan de ontwikkeling van nieuwe wijken.

Wilt u meer informatie?

Er zijn inmiddels zes gratis nieuwsbrieven uitgebracht. Deze zijn in het engels. U ontvangt ze door ons te schrijven: mine.nl@xs4all.nl. Dit project wordt uitgevoerd door MINE. Dit is het Moedercentra Internationaal Netwerk voor Empowerment. Wij hebben (nog) geen website.

Het LCO wel:

www.opbouwwerk.nl/moedercentra

of kijk op deze Duitse site:

www.muetterforum.de

<

The best of both worlds

Fysieke oplossingen

* sneller, goedkoper, tijdelijk

in combinatie met

Sociale oplossingen

* preventieve, duurzamer, basis

Niet de kip, niet het ei, maar het nest!

Drie uitdagingen aan de beroepspraktijk

Kwartiermakerij

Voorafgaand aan sociale processen op het platteland is het nodig om kwartier te maken. De kwartiermaker is de vormgever van het proces. Hij bevordert de communicatie en de samenwerking tussen personen en instanties en dat bouwt aan een gezamenlijke agenda.

De inleiding in deze parallelsessie wordt gehouden door Hans Agterberg van het bureau QuiVive uit Hogeveen. Hij is ooit begonnen als opbouwwerker, heeft daarna verschillende jaren in het management van organisaties heeft gezeten en werkt de laatste jaren als zelfstandige, samen met drie collega's in het bureau QuiVive (ontwikkeling, advies en communicatie)

Opbouwwerk op het platteland

De kenmerken van het opbouwwerk op het platteland verschillen per streek, net zoals de sociale ontwikkelingen per streek zeer verschillen. Opbouwwerk in de overloopgebieden van de randstad, zoals Noord-Brabant en Zeeland, zal geheel ander functioneren dan in de perifere streken die weinig ontsloten zijn. Soms is het opbouwwerk nadrukkelijk aanwezig; soms is het nagenoeg onzichtbaar. Vaak is het kleinschalig en kwetsbaar. Op het platteland is het nog een eenzaam beroep.

Stedelingen kijken vaak ten onrechte met een nostalgische blik naar het platteland. De plattelandsdorpen zijn echter niet meer de oude behoudende en saamhorige nederzettingen van weleer. Het platteland is steeds meer van alle Nederlanders. Frans Thissen van de Universiteit van Amsterdam heeft daar onderzoek naar gedaan. Het blijkt dat er gebieden zijn waar de rijke mensen vanuit de stad komen 'Drentenieren'. Zij komen af op de woonkwaliteit. Maar je ziet tegelijkertijd dat in steden als Hogeveen

nog steeds mensen met een plattelandsmentaliteit wonen. Dat houdt in dat er veel vrijwilligerswerk is, dat er veel zelforganisaties zijn, dat er veel kader is en dat bewoners veel zelf doen. De wijze waarop bewoners zich organiseren heeft op het platteland een heel andere traditie dan in steden. Frans Thissen heeft laten zien dat er op het platteland sociale cohesie is, en dat het aantal vrijwilligers stijgt. Het karakter van het vrijwilligerswerk op het platteland verandert mee met de tijd.

Op het platteland is vaak sprake van schaalvergroting. Zo zijn er door de herindelingen grote gemeentes ontstaan. Ook scholen fuseren, waardoor bijvoorbeeld Emmen lange tijd de grootste school van Nederland heeft gehad. Schaalvergroting vindt ook plaats bij voorzieningen, buslijnen, seniorenhuisvesting, enzovoort. De bewonersorganisaties op het platteland zijn met al deze schaalvergrotingsprocessen bezig. Daarbij kunnen ze verschillende houdingen aannemen: Er zijn behoudende organisaties die willen verdedigen wat er is, maar er zijn ook realistische organisaties die op een nieuwe manier willen kijken naar de bestaande voorzieningen of organisaties die zoeken naar de nieuwe mogelijkheden en concepten die zich momenteel aandienen.

Volgens Hans Agterberg zijn de plattelandsbewoners permanent bezig met de ruimte waarin ze zich bewegen. Die ruimte moet worden onderhouden en bewerkt. Doordat men betrokken is op de omgeving, de landbouw en het landschap, voelt men hiervoor een gezamenlijk verantwoordelijkheid. Ook de personen van buitenaf, de 'import' willen plezierig wonen en hebben deze betrokkenheid. Zij zijn juist op de ruimtelijke kwaliteit van hun omgeving afgekomen.

Kwartiermakerij

Hans Agterberg wordt gevraagd voor 'kwartiermakerij' voor sociale processen, als het gewenst is om iemand van buitenaf erbij te

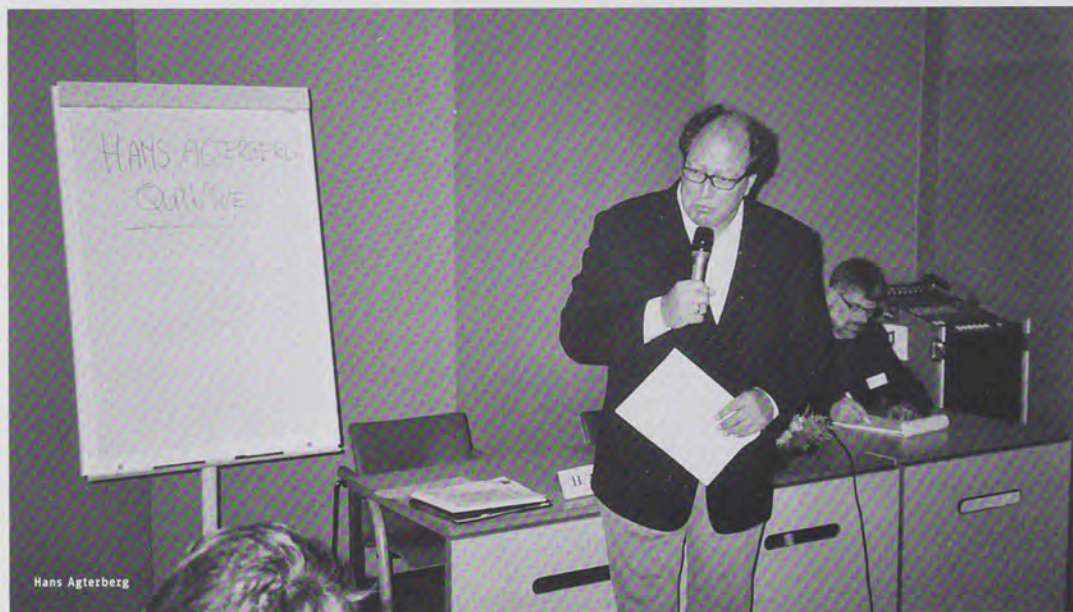
betrekken. Zo is hij onder andere bezig in de gemeente Reiderland, waar de 'blauwe stad' wordt ontwikkeld. Daarbij is het van belang dat deze ruimtelijke ontwikkeling ook voor de bevolking in het omliggende gebied positief uitpakt.

In de gemeente Coevorden is hij bezig om de kaders voor het proces van plattelandsoontwikkeling neer te zetten. In het bestuursprogramma heeft de gemeente Coevorden prominent gesteld dat ze plattelandsoontwikkeling integraal en interactief wil aanpakken. Om dit proces op gang te brengen is Hans Agterberg ingehuurd als iemand van buitenaf, die samen met de gemeentelijke projectleider 'kwartier' gaat maken. Voor lokale opbouwwerkers kan het heel interessant zijn om samen te werken in zo'n kwartiermakersfase.

De gemeente Coevorden is een samenvoeging van zes gemeenten en telt ongeveer vijftientig dorpen. De nieuwe gemeenteraad was onzeker over de aanpak van plattelandsoontwikkeling, ook vanuit de wetenschap dat het platteland zich in dit soort processen goed weet te organiseren. Er zijn eerst twee besloten discussieavonden geweest met de gemeenteraad waarin vooral gesproken is over de wijze waarop integraal en interactief gewerkt gaat worden en waarin besproken is hoe de raadsagenda verbonden kon worden aan de agenda vanuit de bevolking, en niet alleen omgekeerd!

Daarna zijn er inmiddels een achttal sessies geweest met de dorpsorganisaties, waarin de communicatie en de samenwerking centraal stonden. Het ging daarbij vooral om de vraag hoe het mogelijk is een toekomstperspectief voor het hele plattelandgebied te ontwikkelen dat uitstijgt boven de directe dagelijkse belangenbehartiging waar de dorpsorganisaties normaliter mee bezig zijn. In de eerste bijeenkomsten was het nodig om toe te werken naar een gezamenlijkheid, waarbij de dorpsorganisaties zich niet meer opstellen tegenover de gemeente. Daarvoor is het belangrijk om eerst te

op het platteland

achterhalen welke geschiedenissen, gevoelens, verhalen en gevoeligheden er zijn die ertoe leiden dat een dorpsorganisatie zich soms afzet tegen de gemeente. Tijdens dit proces kwam langzamerhand het gevoel dat de dorpsorganisaties samen met de gemeente willen werken aan plattelandsontwikkeling. De debatten gingen onder andere over: wat is de uiterste grens van wat je wilt dat er overblijft aan de voorzieningen in jouw dorp en in het gebied; hoe kunnen we de jeugd erbij betrekken; hoe staat het met de betrokkenheid van boeren in de dorpsorganisaties; enzovoort.

De kwartiermaker werkt toe naar een gezamenlijke agenda voor plattelandsontwikkeling, waarbij sociale, economische en ruimtelijke aspecten in samenhang aan de orde

komen. Het proces is samenlevingsgericht, context afhankelijk, integraal, het milieu overziend. Hans Agterberg constateert dat de meeste opbouwwerkers momenteel zijn ver'issued' of ver'project': De huidige opbouwwerker heeft vaak weinig gevoel meer voor de community en dat is een grote verarming. De gemeenteraad in Coevorden durft op afstand te blijven van het proces dat is ingezet en ze is ook bereid om het proces de nodige tijd te geven. De vele instellingen, die te maken hebben met plattelandsontwikkeling zoals Land- en Tuinbouw Organisaties, Waterschappen, Plaatselijke Belangenorganisaties en cultuurhistorische organisaties, worden apart geconsulteerd. Dat inspireert hen te participeren in het project. De kwartiermaker is doe- en resul-

taatgericht aan het werk en richt zich op de grote stappen.

Een bijzonder aspect is dat Hans Agterberg aan de ambtenaren, bestuurders, bewoners, deskundigen, organisaties vraagt wat ze willen leren om mee te kunnen doen in het proces. Deze educatieve strategie ontbreekt vaak in het huidige opbouwwerk. De kwartiermaker kan op deze manier een vernieuwende proces op gang te brengen. De lokale opbouwwerkers kunnen daarop inhaken.

Discussie en vragen

Na de inleiding kwam in de discussie naar voren dat in Rotterdam allerlei bureaus bezig zijn met velerlei plannen. Hoewel deze bureaus vaak bemenst worden door oud-opbouwwerkers laten ze weinig hun

gezicht zien in de wijk. Voor het slagen van de projecten is het echter noodzakelijk dat men wel de wijk in gaat. Er zijn overigens enkele bureaus die wel goed samenwerken met opbouwwerkers.

Als de sociale infrastructuur niet zo verschaald zou zijn, zou het lokaal opbouwwerk in plaats van QuiVive het kwartiermaken zelf kunnen uitvoeren. In de zeventiger jaren was het opbouwwerk op het platteland onderdeel van een goede infrastructuur, maar deze werksoort is momenteel bijna verdwenen. Omdat er nieuwe antwoorden gevonden moeten worden die de verschillende niveaus van dorp, streek en instituten met elkaar verbinden, vraagt een gemeente steeds vaker een extern bureau.

In de gemeente Coevorden zijn een paar kleine welzijnsinstellingen gefuseerd, maar het kleinschalig werken is daar nog wel bekend. Dat kan tegelijkertijd tot problemen leiden, omdat men nog teveel in die kleinheid denkt. Ook richt men zich op thema's of projecten, die afzonderlijk worden afgerekend. Daardoor ontbreekt vaak de mogelijkheid om in de algemeenheid werk uit te voeren. Het is de ervaring van Hans Agterberg dat een goede welzijnsinstelling ook buiten de afspraken van het productenboek om kan werken als blijkt dat er iets goeds gaande is.

Het is van belang om als opbouwwerker heel gericht te kijken naar wat er daadwerkelijk in het dorp gebeurt. Er zijn bijvoorbeeld wel algemene trends in verhuisbewegingen naar de stad en omgekeerd, maar de manier waarop dat uitpakt zal per dorp sterk verschillen. Ook is de manier waarop de 'import' en de autochtone bevolking met elkaar omgaan per dorp verschillend. Hans Agterberg heeft meegemaakt hoe een jonge voorzitter van Plaatselijk Belang enthousiast bezig was met allerlei veranderingen in zijn dorpje, maar dat ondertussen een autochtone dorpsbewoner vanuit de Boermarkte vertelde: "Maar die jongen moet me niet gaan vertellen wat we in ons dorp moeten gaan doen." Dit soort reacties is afhankelijk van de omvang van het dorp, de geslotenheid en het agrarisch karakter ervan, maar komt de laatste tijd steeds minder voor. Je hebt er als nieuwkomer in zo'n dorp wel rekening mee te houden in de wijze waarop nieuwe ontwikkelingen opgepakt kunnen worden.

Opvallend bij het opbouwwerk op het platteland is dat de communicatie via de bestaand sociale infrastructuur gaat. In stedelijke situaties loopt dat meestal anders. Deze informele en overzichtelijke verhoudingen op het platteland kunnen echter ook processen tegenwerken. Soms kom je

er als opbouwwerken niet achter wat er precies aan de hand is als men bijvoorbeeld tijdens een verjaardagsfeest op informele wijze iets anders heeft geregeld dan wat formeel was afgesproken.

Voor het opbouwen van een goede sociale infrastructuur is veel geld nodig. Op het platteland moeten we dan ook bekijken of het mogelijk is om aansluiting te vinden bij andere organisaties waar veel geld in om gaat, zoals waterschappen, woningcorporaties en natuurontwikkelingsorganisaties. Het zal niet eenvoudig zijn om dit nieuwe geld beschikbaar te krijgen. Mogelijk kunnen de sociale ontwikkelingen financieel meeliften in de ruimtelijke ontwikkelingen. Wanneer er veel partijen die middelen hebben bijeen komen, kan er vanuit een samenhang mogelijk meer tot stand worden gebracht. De taak van het opbouwwerk is om te helpen om de sociale veranderingen op het platteland te benoemen en te verhelderen.

<

The street

is the place to be!

Een aantal punten uit de ochtendessessie vormden de basis voor de discussie in deze workshop. Het ging om begrippen als sociaal tegenoffensief, reductie in overlegcultuur, vraagsturing, verantwoording naar collega's/bevolking, onbenul bij gemeentebesturen, kwaliteitsimpuls, kleinschalige initiatieven, kwartier maken, sociaalfysische architectuur, opbouwwerk in tijden van individualisering, capaciteitsproblemen (!)

De discussie draaide in feite om twee dingen: 'we zijn de weg kwijt' en 'wie betaalt bepaalt'.

Dit veroorzaakte een driftige discussie waarin éminence grise Piet Willems kort en bondig stelde: "Je moet de problemen bij de mensen laten." De Leeuwardense docent Gerrit Mosk zei in feite hetzelfde: "Het opbouwwerk moet weer de straat op. Weg uit de stolp van het managementisme en de overheid."

Jannie Schonewille van STAMM uit Drenthe vroeg zich af in hoeverre dat nog praktisch haalbaar was. Immers de gemeente is je financier. Ze vond dat deze duidelijke opdrachten moet formuleren, waarbij het opbouwwerk haar specifieke inbreng moet laten zien: die van procesbegeleider. Dat betekent dus ook dat het opbouwwerk de gemeente moet gaan voorlichten. Maar: soms neemt de gemeente zelf mensen in dienst!

In ieder geval moet het opbouwwerk helder maken waarvoor het staat en dat spoort niet altijd met de politieke agenda.

Eigenlijk zijn we de weg niet kwijt, maar we zijn de verkeerde weg ingeslagen, daarin

meegesleept door de politiek. Het opbouwwerk moet (opnieuw) haar speelruimte bevechten, ze moet vanuit haar professionaliteit de richting duiden. En dat kan de politiek niet.

Gerrit Mosk formuleert het heel scherp: "Vaak is de gemeente het referentiekader voor het opbouwwerk, en dus zit de werksort in de problemen." Mosk pleitte voor het fundamenteel kiezen voor de doelgroep; dat moet je opdrachtgever zijn. Maar daar zit dus tegelijk ook de spagaat. Het wordt tijd, dat het opbouwwerk weer een goed profiel maakt, inclusief haar professionele autonomie.

De bijeenkomst werd besloten met een verwijzing naar een uitspraak, ooit in Leeuwarden gedaan door Wil van de Leur: "De straat is de enige richting voor het opbouwwerk."

<

Kwaliteit bewoners gebruiken

De deelnemers aan deze workshop discussieerden over drie onderwerpen. Om te beginnen de verhouding tussen vrijwilligers en opbouwwerkers: wie is de professional, en aan wie moet verantwoording worden afgelegd, aan bewoners of politiek? Tweede onderwerp was sociaal kapitaal en de inzet ervan in VINEX-wijken en herstructureringsgebieden. Wat zijn kansen op kleine schaal? En als laatste: wat is de rol van het opbouwwerk op het platteland?

De vraag wie nu eigenlijk de professional is in het opbouwwerk levert veel discussie op. Volgens de deelnemers aan deze workshop is er sprake van weinig vraagsturing, en ook sprake van weinig verantwoordelijkheid. Wijkbudgetten geven burger het gevoel zelf verantwoordelijkheid te hebben. Een opbouwwerker uit Hilversum is van mening constant verantwoordelijkheid af te leggen, door een constante evaluatie. Burgers krijgen een eigen budget dat ze naar eigen wensen mogen besteden. Kritiek hierop is dat de plannen niet tegen het beleid van de gemeente mogen ingaan en gezien kunnen worden als 'strooigeld'. Wat is de rol van de opbouwwerker? Doelen halen door het maken van prestatieafspraken met de gemeente? Of ideeën van bewoners naar gemeente overbrengen? Maar het is niet altijd duidelijk wat de gemeente met deze ideeën doet. Als

Kees Stuurrop

opbouwwerker ben je niet alleen met budget bezig, je geeft ook advies en uitleg en helpt burgers met het uitzetten van een tactische strategie.

Een mislukt project zegt niets over de kwaliteit van de opbouwwerker. Je kunt jezelf spiegelen door overleg met andere opbouwwerkers. De vraag hoe verantwoordelijkheid kan worden afgelegd en aan wie is lastig. Vaak gebeurt dit gaandeweg het proces. Wellicht is het beter dit meer systematisch en consequenter te doen, bijvoorbeeld door een regelmatige evaluatie door bewoners (klachtenformulieren). Het probleem is dat verantwoordelijkheid dan steeds bureaucratischer wordt, terwijl daar juist soepel mee moet worden omgegaan. Verantwoordelijkheid afleggen naar de burger is voor een aantal deelnemers nieuw.

Sociaal kapitaal

Opbouwwerkers moeten de kwaliteiten van de burger gebruiken. In herstructureringswijken klagen burgers over het gebrek aan buurtgevoel. Als opbouwwerker probeer je mensen te organiseren, maar het proces moet niet te lang duren, vinden de aanwezigen. Probleem van VINEX-wijken is dat er nog geen mensen zijn en dat sociale effecten moeilijk op agenda te krijgen zijn. Soms lukt het bewonersgroepen te activeren. Sociale cohesie is moeilijk, daar is geld, tijd en ruimte voor nodig, bijvoorbeeld van woningbouwcorporaties. Sociaal kapitaal kan behouden worden door met bewoners

en woningbouwcorporaties samen te bedenken wat belangrijk is voor de wijk. Belangrijk is te bedenken wat bewoners zelf kunnen. Laat ze zelf een plan maken, dan zijn er altijd mensen te mobiliseren.

Platteland

Op het platteland sprake van een stille herstructurering, het platteland krijgt een nieuwe economische functie. De rol van opbouwwerkers is het sociale kapitaal op het platteland te behouden. Als opbouwwerker moet je het wiel opnieuw uitvinden. In veel dorpen is sprake van herindeling. Dorpsbewoners zijn zich niet altijd bewust van de gevolgen van deze verandering. Zij leven in het dorp en kunnen niet overzien hoe veranderingen plaatsvinden. Vaak beginnen dorpsbelangenverenigingen zich pas te roeren als er een herindeling dreigt. 'Ons-kent-ons' levert veel op, maar maakt ook veel kapot. Opbouwwerkers moeten dorpsbewoners vroeg in het proces proberen te mobiliseren, ze op dorpsniveau organiseren en zo een stem naar de politiek hebben. Niet op alle plekken op het platteland is nog opbouwwerk, wel worden dorpen vaak ondersteund door provinciale welzijnsorganisaties. De provincie Drenthe steekt in op de ontwikkeling van dorpsvisies. Gemeenten moeten rekening houden met de speerpunten die dorpsbewoners omschreven hebben in een dorpsplan. Ook is samenwerking met andere organisaties zoals Natuurmonumenten mogelijk. <

Staan voor je zaak

Onder leiding van Paul Vlaar van NIZW Professionalisering werd in Workshop C gesproken over procesmatig versus projectmatig opbouwwerk; over de functie van kwartiermaken, het ondersteunen van burgerinitiatieven en het ontwikkelen van een sociaal tegenoffensief. Conclusie: het opbouwwerk moet zijn kerndoelen duidelijk formuleren en daarvoor ruimte creëren bij de opdrachtgever.

Paul Vlaar

Omdat kwartiermaken het begin is van een breder proces van maatschappelijk ontwikkelingen zowel op het platteland als in de stad, kwam dit onderwerp als eerste aan de orde. De term kwartiermaken komt overigens uit de militaire wereld en houdt bijvoorbeeld in dat vooruitgeschoven militairen ergens een tentenkamp opzetten. Vraag is of in die zin opbouwwerker ook een kwartiermaker is: iemand die bezig is met het 'bouwrijp' maken van een buurt, die in een leeg veld een sociale infrastructuur aanbrengt en bijvoorbeeld oogst met een goed draaiende bewonersgroep. Of is de kwartiermaker slechts de wegbereider van het opbouwwerkproces, iemand die iedereen om de tafel krijgt en vertrek zodra het proces op gang is.

In een nieuwbouwwijk ben je in de praktijk in veel gevallen een kwartiermaker, aldus

een van de aanwezigen. Ook daar heb je te maken met een leeg veld waarin je als opbouwwerker aan de slag gaat. In bestaande wijken is dat al veel moeilijker. Veel ligt al van tevoren vast, zo wordt opgemerkt, het kwartiermaken is al ingevuld door beleidsmakers. De opbouwwerker wil een proces op gang brengen in de wijk, maar is te vaak alleen nog maar de uitvoerder van beleid. De bemoeienis van de gemeente met het opbouwwerk zou dus moeten verminderen. Een opbouwwerker heeft ruimte nodig om kwartier te maken, is de conclusie. Als voorbeeld wordt Hans Agterhuis aangehaald die in het ochtendprogramma vertelde hoe hij in Coevorden, waar de gemeente een plattelandsbeleid wilde ontwikkelen, een 'leeg veld' creëerde door eerst de gemeente op afstand te zetten. De gemeente mag wel het proces in gang zetten, was zijn bood-

schap, maar moet verder aan de zijlijn blijven.

Er wordt gediscussieerd over de vraag welke kwaliteiten een kwartiermaker moet hebben. Want kwartiermaken hoort bij het op gang brengen van een proces, en dat vereist speciale kwaliteiten. Je zou daarbij kunnen denken aan een opbouwwerker-plus, een soort senior-opbouwwerker. Maar uiteindelijk moet je er ook het talent voor hebben, zo is de conclusie, en heeft het niet alleen maar met ervaring te maken. Kwartiermaken vraagt om een speciale competentie waarover een senior kan beschikken, maar evengoed een 'jonge hond met veel talent'.

Procesdoel als tegenoffensief

Het procesmatig werken staat onder druk, daar is iedereen het over eens. Gemeenten

eisen steeds meer diensten en bepalen welke goederen en diensten het opbouwwerk moet leveren: 'doe aan buurtbemiddeling, doe aan stadsetiquette'. Daardoor worden instellingen geforceerd op een bepaalde manier te werken, en daar mag best tegengas aan worden gegeven, aldus de aanwezigen. Door de eisen van opdrachtgevers verdwijnt de instelling die eigen doelen formuleert en daarbinnen kernfuncties ontwikkelt om die te bereiken. Terwijl deze kernfuncties het basiswerk vormen. Er moet tijd zijn voor het ontwikkelen van sociale netwerken en empowerment, tijd die er bij projectmatig werken niet meer is. Een van de aanwezigen vertelt hoe in gesprek met de gemeente Utrecht duidelijk naar voren kwam hoe gericht de gemeente is op het projectmatige, en het opbouwwerk op het procesmatige. Maar beiden zijn nodig, daar is iedereen het over eens. Ieder proces moet een doel hebben, al is het volgens Vlaar niet verkeerd je procesdoelen op te hangen aan tussentijdse projectdoelen. De bereikte resultaten vormen dan de pikt-paaltjes die het proces zichtbaar maken. De procesdoelen moeten alleen niet uit het oog worden verloren. Een project werkt immers niet in het luchtledige, en op projectbasis lukt het niet een sociale infrastructuur op te bouwen.

Conclusie: het gesprek met de opdrachtgever moet je niet voeren over het onderwerp, maar op doel. De procesdoelen zijn sturend voor de projectdoelen, en het opbouwwerk moet voor zichzelf formuleren wat die procesdoelen zijn, daarvoor staan en er ruimte voor creëren bij de opdrachtgever. De overheid heeft vaak helemaal nog niet nagedacht over het scheppen van een sociale infrastructuur, merkt iemand op. Daarom moet je als opbouwwerker condities stellen aan je werk. Dat kan ook de inzet zijn van een tegenoffensief: niet alleen afrekenen op concrete projecten, maar formuleren wat je kerndoelen zijn en wat daarin is bereikt.

Conclusie
De eerste hoofdtak van het opbouwwerk is het adviseren en ondersteunen van maatschappelijk actieve groepen zoals burgerinitiatieven, de tweede van een verbinding leggen tussen de sociale lagen in een buurt of wijk. En aan dat laatste komen de opbouwwerkers te weinig toe vinden ze. Burgers worden geacht zelfredzaam te worden, ook de minder zelfstandige burgers in de lagere sociale lagen. En dat maakt integratie met de bewoners uit de hogere lagen die vaak wel zelfstandig zijn, moeilijk. Zonder hulp van het opbouwwerk komen

beiden niet bij elkaar, merkt iemand op, en dat moet je blijven uitleggen aan de overheid.

'Weten wat je wilt' en 'staan voor je zaak' ten opzichte van de overheid/opdrachtgever is dan ook de belangrijkste conclusie in deze workshop. Het opbouwwerk moet zijn hoofdtaken (de procesdoelen) in de gaten houden, terrein winnen, ruimte creëren en door het formuleren van kerndoelen tegengas geven aan het project-, en productgerichte beleid van overheden. Verantwoording afleggen zou je niet alleen moeten doen aan de overheid, maar ook aan burgers, vinden de aanwezigen. Procesmatig werken moet mogen, is de algemene mening, en werken aan kerndoelen ook, maar die moeten dus wel duidelijk worden geformuleerd én worden overgebracht. Laat je niet afleiden door het project- en resultaatgerichte denken van opdrachtgevers, zo geef je als het ware vanzelf tegengas. Al blijft het een worsteling tussen afrekenen en het formuleren van hoofdoelen.

<

WORKSHOP: D

Voorzitter: Ed Kooger

Notulist: Fenny Gerrits

Zoek de uitdaging

Workshopvoorzitter Ed Kooger stak van wal met tien aspecten van het huidige opbouwwerk en de context waarin het werk plaatsvindt, zoals die in de plenaire inleidingen meer of minder expliciet aan de orde waren gekomen. Vervolgens vroeg hij aan de deelnemers welke van de tien aspecten een belangrijke uitdaging voor hen vormde(n).

De tien aspecten waren:

- * Er moet een nieuw sociaal tegenoffensief komen
- * Overleg moet worden gereduceerd in de werksetting
- * Vraagsturing moet worden bevorderd
- * Vormen van accountability die in het werk passen moeten worden ontwikkeld
- * Wethouders moeten worden opgeleid om de consequenties van het subsidiebeleid beter te kunnen overzien
- * Er moet een impuls komen ten behoeve van het opbouwwerk
- * Kleinschalige initiatieven moeten worden gestimuleerd
- * Het opbouwwerk op het platteland moet ook procesgeld uit andere potjes kunnen ontvangen
- * Er zijn nieuwe pioniers nodig in de sociale infrastructuur
- * We moeten iets doen tegen de toenemende individualisering.

Welke van de bovengenoemde aspecten vormde(n) voor de workshopdeelnemers een belangrijke uitdaging voor de toekomst?

Een opbouwwerker uit Apeldoorn haakte hierop in door over zijn ervaringen met een proces van herstructurering te vertellen, waarbij hij streeft naar de totstandkoming van opdrachtgeverschap van de bewoners. Volgens hem was dan ook aspect nummer drie: Vraagsturing moet worden bevorderd, de meest belangrijke professionele uitda-

ging. Hier kwam meteen reactie op, in de trant van: als opbouwwerker ben je toch bruggenbouwer, die bewoners moeten dan wel representatief zijn. Ook vroeg iemand zich af in hoeverre wijkraden wel representatief zijn voor de wijk als geheel. Waarop de opbouwwerker uit Apeldoorn antwoordde dat er een scala van projecten werd ontwikkeld in de wijk om die representativiteit te vergroten door meer mensen te betrekken. Ook gaf hij toe dat er grenzen zijn aan het 'opdrachtgeverschap', om die te bepalen is er een proces nodig met de bewoners. Daar was hij mee bezig. Een opbouwwerker uit Amsterdam bracht in dat hij bezig was met de ontwikkeling van bewoners opdrachtgeverschap. Overigens achtte hij een sociaal tegenoffensief (aspect 1) nodig om de bewonersbelangen naar behoren te kunnen behartigen. Een opbouwwerker uit Nijmegen vroeg om precisering: hebben we het hier over vraaggericht werken of vraagsturing? Er werd alom beaamd dat het om vraaggericht werken ging. Alom herkende men zich in de reactie van een opbouwwerker uit Utrecht die opperde dat vraaggericht werken ook vaak wordt belemmerd door de ambtenaren. Zo iets als bewoners opdrachtgeverschap is niet altijd mogelijk omdat gemeenteteambtenaren de ontwikkelingsfunctie van een herstructureringsproces niet uit handen willen geven. Hij gaf het voorbeeld van de Hoogstraat e.o., waar de gemeente gedurende zes jaar heeft geëxperimenteerd met bewoners opdrachtgeverschap en waar het proces na zes jaar is afgeblazen omdat de ambtenaren niet tevreden waren met de gang van zaken. In dit soort processen is ook de vraag van belang wie er beschikt over het beschikbare budget. Beslissen ambtenaren of bewoners over de wijze waarop het budget wordt besteed? Voor gemeenten en corporaties is

het toch wel van belang dat er voldoende draagvlak voor hun plannen bestaat in een gebied, dus de bewoners hebben een niet te omzeilen invloed. Het is daarbij meer van belang dat bewoners hun wensen en verlangens gerealiseerd zien in de resultaten van het ontwikkelingsproces, dan dat ze formeel over de bevoegdheid beschikken om budgetten al of niet toe te kennen. Bewoners moeten het idee hebben dat ze als gelijkwaardige partners worden beschouwd. Er is ook vaak sprake van een kloof tussen experts en bewoners. Hoe gaan de aanwezigen daarmee om? Volgens een opbouwwerker uit Amsterdam gaan bewoners niet gauw op de stoel van de projectontwikkelaar zitten. Het gaat erom dat hun wensen serieus worden genomen. Ten aanzien van het vraaggericht werken werd opgemerkt dat het beter is om dialoog gestuurd te werken. Als opbouwwerker kun je je diensten in dialoog verlenen aan bewoners. Eigenlijk deden opbouwwerkers dat altijd al. Ze laten bewoners het aanbod sturen, maar sturen via hun eigen professionaliteit met de bewoners mee. Uit de zaal: Maar als bewoners zelf het aanbod bepalen zonder dialoog met de opbouwwerker? Dan moet de opbouwwerker toch die dialoog weer aangaan en de vraag verbreden. Een vraag van een opbouwwerker die in een achterstandswijk werkt: Hoe zit het dan met schreuwerts? Hoe zorg je ervoor dat iedereen aan bod komt? Haar ervaring was dat je als opbouwwerker ook altijd zelf moet meehelpen om de vraag te formuleren. Een enquête werd ook als een goed middel beschouwd om de vraag van bewoners in kaart te brengen. Uit de groep kwam de vraag of welzijnsorganisaties eigenlijk wel kunnen werken op de bewonersvraag. Is dat niet een cultuurschok? En zal dat niet veel tijd kosten voor instellingen om daar aan te wennen? Een andere deelnemer constateerde dat 'goed luisteren naar de mensen' een beetje uit het zicht was geraakt bij de beroepsgroep, maar dat vraaggestuurd werken doorslaat. Hij gaf de voorkeur aan een klantgerichte werkwijze. Uit Apeldoorn kwam de reactie dat dialoogsturing een vak was, en dat opbouwwerkers dat wel weten, maar dat de instanties daar ook op gewezen moeten worden. Dialoogsturing werd omschreven als 'het samen smeden van plannen door opbouwwerker en bewoners'.

De werkplaats in!

Verharding beleid en bezuinigingen treffen ook deze keer de burgers met de minste weerstand

het opbouwwerk geeft inventieve support aan iedere economische en positie-versterkende zelforganisatie die er toe doet en die zijn zelfkracht vergroot

De samenspraak in de samenleving wordt steeds 'korter door de bocht'. Politici, wetenschappers, grachtengordelaars en journalisten vergroten tezamen en tegen elkaar in angstige risico's en anti-beelden van bevolkingsgroepen. Tegelijkertijd wordt met voor al aan de onderkant van de samenleving hard gesnoeid op de betaalbaarheid van het bestaan.

De deelnemers aan de conferentie konden dit keer kiezen uit twee werkplaatsopdrachten: een cruciale door 'beeldbeleid' bepaalde zaak; en een cruciale door 'snoei-beleid' bepaalde zaak.

Opdracht a: 'beeldbeleid'

Vier jaar lang werkte in de Transvaalbuurt zeer succesvol als koppel de opbouwwerker en de wijkagent met als inzet 'vergroting horizontaal zelfredzaam vermogen van de wijkbewoners en -organisaties; door die coöperatie met de politie kreeg ook het opbouwwerk een opwaardering; maar thans is het 'roer om' bij de politie: 'core business' als boeven vangen en verbaliseren en verder geen gelul staan centraal; het 'koppel' wordt ontkoppeld. Op het Paul Kruegerplein is sprake van een enorme toename van gerotsooi en toenemende onveiligheid. Een jaar geleden zou 'het koppel' hiermee aan de slag gegaan zijn, maar de politie gaat met dit soort kwesties thans 'stand alone' in de weer: core business en 'scores' in het kader van het prestatiecontract met Remkes noodzaken daartoe.

Heeft het opbouwwerk, samen met de bewoners (groepen) een eigen inventief antwoord, eventueel met heel andere partners als winkeliers, schoolhoofden en woningcorpo's? Kan het opbouw-werk laten zien dat het anders kan dan alleen repressief?

Opdracht b: 'snoei-beleid'

Uitkeringsafhankelijke burgers worden hard aangepakt: de hoogte van de uitkeringen staat stil, c.q. gaat achteruit, extra sanctiebeoordelingen worden toegevoegd, de huur gaat

omhoog en het huursubsidie omlaag, én de bijzondere bijstand is in de 'tang' genomen. De flat Mariënborg, in de volksmond aangeduid als de 'hunker-bunker' vanwege een oververtegenwoordiging van bijstand-afhankelijke één-ouder-gezinnen, was al nooit een verzamelplaats van koopkrachtigen, maar de recente regeringsmaatregelen -waaronder de scherpe restricties rond de bijzondere bijstand- maken zonneklaar dat Mariënborg binnen de kortste keren een 'ellende-bunker' wordt voor haar bewoners. Heeft het opbouwwerk, samen met de bewoners (groepen) een eigen inventief antwoord om door economische zelforganisatie de optelsommen van individuele verslechteringen om te zetten in coöperatieve versterking en verbetering; en daarbij partners te vinden, zoals de woningcorpo's, ziekteverzekeraars, winkeliers enzovoort.

<

Interste Werkplaats

Het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Dus hebben vakgenoten die afreizen naar de jaarlijkse Vakconferentie nogal eens de neiging om -ook daar weer- als plaatsgenote 'met mekaar' te blijven. Dat perkt de ontmoetings- en kruisbestuivingskans met vakgenoten uit andere delen van het land nogal in. Vandaar dat de conferentieorganisatie sinds jaar en dag bij het toewijzen van plaatsen in de workshops de a/b/c/d/-methode toepast om zo gespreide participatie van deelnemers uit één en dezelfde stad of regio te verzekeren.

Maar bij de klassieker 'de werkplaats in' die immer het afsluitende onderdeel van de jaarlijkse Vakconferentie Opbouwwerk vormt, kruipt men immer 'localo' weer bij elkaar: onze stad, onze groep moet winnen is dan immers het adagium. Op donderdag 20 november sneuvelde dit denkbeeld: De werkplaatsuitdaging 2003 werd gewonnen door een groep die zich etiketteerde als *Integratieproject Den Helder/Voorburg/Hilversum!*

De werkplaatsuitdaging 2003

De zoals altijd op *placemats* afgedrukte werkplaatsuitdaging bood de conferentie-deelnemers de keuze uit twee opgaven: * een 'openbare ruimte'-uitdaging spelend in de Transvaalbuurt met een hoop ellende op het Paul Kruegerplein; de sinds jaren prima functionerende samenwerking van het 'koppel' wijkagent en opbouwwerker ('samen' in de stimulering van sociale zelfwerkzaamheid van de bewoners met het oog op sociale veiligheid) was beëindigd: de politie moest terug naar 'core business' en dat is tegenwoordig 'score business'; kunnen bewoners-(initiatief) en opbouwwerk (en mogelijk ook andere actoren) een eigen alternatieve aanpak lanceren?

* een 'hoogbouw-armoede'-uitdaging spelend in het flatgebouw de Mariënborg, in de volksmond de 'hunkerbunker' genaamd, omdat sprake is van een hoge concentratie van uitkeringsafhankelijke één-oudergezin-

delijke groep wint suitsdaging Vakconferentie 2003

nen; er is al armoede, maar de zich aftekenende verslechtingen doet het ergste vrezen: wordt de 'hunker-bunker' geen 'ellende-bunker'; heeft het opbouwwerk samen met de bewoners (groepen) een eigen inventief antwoord om verslechtingen om te zetten in coöperatieve versterking en verbetering en daar partners bij te vinden. Met deze uitdagingen kon de Vakconferentiepopulatie aan de slag op allerlei plekken in het Irenecomplex in de Jaarbeurs. Zoals de jury achteraf kon vaststellen werden uiteindelijk zestien (spontane) groepen geformeerd die ertegenaan gingen.

Spontane evenwichtigheid

Het is een bekend gegeven dat de Eminente Jury die de opbrengsten van de Werkplaatsuitdaging beoordeeld immer uitsluitend bestaat uit de persoon van de voorzitter van de Vakconferentie, en dus ditmaal mr. dr. Joyce Hes, die zich in no-time een oordeel over de planvoornemens van de groepen diende te vormen. Telken jare is in dit verband intrigerend welke opdrachten de opbouwwerkers in bewerking nemen (en dus ook welke opdracht zij laten liggen). Dit te meer omdat de spontane groepen spontaan kunnen kiezen. De Vakconferentie 2003 laat een verbazingwekkende evenwichtigheid zien: van de zestien 'formaties' kozen er acht voor de 'publieke ruimte'-uitdaging en eveneens acht voor de 'hoogbouwflat'.

Sociaal-creatieve benadering rond 'hoogbouw'

Er tekenden zich twee zaken helder af. Op de eerste plaats dat in veel van de plannen/voorstellen in de paragraaf diagnose heel wat vakgenoten als zorgwekkende vaststelling de vorming van een 'onderklasse' noemen. En op de tweede plaats dat opbouwwerkers er nog steeds in geloven: de vakgenoten willen blijven stimuleren, dynamiseren, kansen laten zien en coalities smeden.

Maar waar het aankomt op de sociale architectuurschetsen voor een aanpak is er een opmerkelijk verschil tussen de 'publieke ruimte'-opgave en de 'hoogbouw'-uitdaging.

De drastische cultuuromslag en score-business-oriëntatie bij de politie leidt (kenmerklijk nog) niet tot eigen, nieuwe antwoorden. Pogingen om de politie tot hernieuwde coalitie (lees: af te brengen van louter repressief beleid) domineren. En zelfs de schets van één groep: 'tégen de politie aan, ze moeten het maar voelen!' ligt in dezelfde range. Deels komt dit wellicht omdat de veranderingen in het politiebeleid als 'verraad' gezien worden, deels (en cumulatief) wellicht omdat in de politiek en de media 'verharding' van verhoudingen tussen groepen en culturen zo'n dominant gegeven is. Deels blijft deze uitkomst merkwaardig, omdat het toch steeds opbouwwerkers waren die nieuwe sociale arrangementen (sociale architectuur!) ontwikkelden, ook op het publieke ruimtefront: inventies als 'duimdrop' en 'thuis op straat' zijn maar enkele van de voorbeelden hiervan.

Hoe het ook is, vast staat dat de sociaal-creatieve inventies tijdens de werkplaatsessie zich geconcentreerd voordeden rond de 'hoogbouw-case'. Even intrigerend als hoopgevend is dat veel van de groepen die hiermee in de weer gingen de economische potenties én de zelfkracht van de hoogbouwflatbevolking tot alfa en omega van hun benadering maakten. Niet ten onrechte werden daarbij regelmatig het flatgebouw zelf én de vorming van kleinschalige coöpe-

ratieve ondernemingen van bewoners tot (mix-)uitgangspunt genomen.

Maar het viel de Jury ook op dat nogal wat van de ideeën en voorstellen weinig consistent waren uitgewerkt, laag-praktikbaar waren.

Mede daarom ging de Prix d'Excellence uiteindelijk naar een voorstel met een hoog cultureel gehalte, de inbreng van de gemengde groep van Den Helder/Voorburg/Hilversum. Een 'kunstproject' met een hoog verbeeldingsgehalte, maar ook identificatiekansen, met als centraal moment het 'inpakken' van het flatgebouw (à la Christo met de Pont Neuf in Parijs) en het met (vele andere samenhangende initiatieven) omwaanderen van de hoogbouwflat en haar bewoners.

Terecht kreeg deze groep – zelf juichend én onder luid applaus – uit handen van conferentie- en jury-voorzitter mr. dr. Joyce Hes de fraaie Wissel Trofee uitgereikt, alsmede rozen en champagne. Waarmee ook de Werkplaats 2003 een waardige voleinding kreeg.

<

stimio

De schakel in uw communicatieketen

Een ideaal communicatie-concept

De communicatie-keten telt vele schakels. U heeft ideeën nodig en teksten, vormgeving, drukwerk, een congres, een videofilm of een Internet-site om die ideeën werkelijkheid te laten worden. Daarbij schakelt u specialisten in, zoals vormgevers, tekstschrijvers, drukkers, communicatie-adviseurs enz.

Maak daarbij gebruik van een beproefd concept. Bij u om de hoek, bij wijze van spreken. Eén adres, waar u met al uw wensen en vragen rond communicatie terecht kunt. Of het nu gaat om advisering of uitvoering, om kleine of grote projecten, om één dienst of product of een combinatie van meerdere diensten en producten. Aan u de keuze:

- 1 teksten/interviews voor folders, brochures, tijdschriften en videoproducties
- 1 advisering & uitvoering interne en externe communicatie
- 1 coaching van pr-medewerkers
- 1 beleidsadvisering & -implementatie, informatievoorziening & monitoring
- 1 organisatie van conferenties & congressen
- 1 samenstelling & productie van videofilms
- 1 vormgeving, dtp & drukwerk

Flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit

Stimio bewijst al 15 jaar een uitstekende partner te zijn als het gaat om flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit. Bovendien beschikken wij door onze duurzame relaties met opdrachtgevers in de non profit-sector over de nodige ervaring en deskundigheid op beleids-terreinen als welzijn, gezondheidszorg, arbeidsmarktbeleid, minderhedenbeleid en onderwijs. Wij werk(t)en voor o.a.: de ministeries van VWS, Binnenlandse Zaken en Onderwijs & Wetenschappen, Arbeidsvoorziening Nederland, het Landelijk Centrum Opbouwwerk, JMW, de FIOM, de NP/CF, de NOT, Nederlands Politie museum, Compaq Nederland, SAP enz.

Geïnteresseerd in een vrijblijvende kennismaking?
Bel ons voor toezending van onze bureau-brochure
of voor het maken van een afspraak.

stimio

COMMUNICATIE PROJECTEN BV

communicatie- & beleidsadvisering
informatievoorziening & monitoring
tekstschrijven & journalistieke producties
management conferenties & symposia
audio-visuele producties
vormgeving & dtp
drukwerk

HSA001000184
198-199
Tijdschriften MO

Den Bommel 2
4194 TZ Meteren
Tel 0345 - 569844
Fax 0345 - 569825
e-mail stimio@wxs.nl